

PERO I SKRIVENOST

SIGURNI GRAD

"Nikakvo zadovoljstvo ne može se mjeriti s osjećajem da znaš istinu"
(Francis Bacon)

Stolac je siguran grad. Zaštićen sa svih strana jer je Mustafa rekao: "Sa svake strane Stolac okružuju šehidi i grad je siguran sve dok u narodu bude postojalo sjećanje na to". Nekada davno na Gorici (jedan od ulaza u grad) bijahu šehidski nišani od kojih djeca kasnije napraviše stative za golove i umjesto obilježja koje treba da prebiva u tišini dogodi se vrema i galama, fudbalska igra. Ipak, nije svako zaboravio. Iz pravca Njivica dopire zaštita, tu počiva nekoliko misionara Islama. Dođoše prije Turskih osvajanja i tu poginuše, lokalno stanovništvo ih sahrani. Još uvijek su tu. Djeluju, jer je preneseno da se poginulom na Božjem putu dobra djela pišu i poslije smrti.

Na putu ka Berkovićima je također bilo šehidskih nišana. Polomljeni su i zarasli u travu i teško da bi ih neko pronašao. Ipak, pamti se.

U Bitunji se nalazi Šarčev ili svatovski harem. Prenosi se da su svatovi iz Stoca negdje išli po djevojku i na brdovitom putu poginuli. Kako i u sukobu s kim, ne pamti se. Tu su sahranjeni jer se šehid često ukopava na mjestu pogibije. Ne mora ali često biva tako. Stolac nije jedini siguran grad. Sveti ljudi i evlije brinu nad mnogima odvrćajući zlo i tamu. Zaštita postoji i za "unutarnje gradove", zgrade unutar nas samih, utvrđenja u našim dušama i srcima.

Poslanik a.s. je rekao: "Ja sam grad znanja a Ali je kapija tog grada".

Jasno je da se u grad ulazi kroz kapiju njegovu i drugog puta nema. Samo nedobronamjerni prezale preko zida, samo kradljivci i nepošteni zaobilaze ulaz. Zato onaj ko traži znanje mora pokucati na vrata Imama Alija a.s.

Pogledajmo šta Kur'an na nekim mjestima kaže o temi "grada" i pomenutom traženju znanja.

U suri "Grad", (sura "90", 20 ajeta) prva tri ajeta glase:

1. Kunem se gradom ovim
2. A tebi će biti dopušteno sve u gradu ovom
3. I roditeljem i onim koga je rodio

Kako je Muhammed a.s. "grad znanja" zakletva u prvom ajetu je zakletva njegovom osobom i to u smislu potpunog znanja koje je istinito i cjelovito.

Drugi ajet ("A tebi će biti dopušteno sev u gradu ovom") izvanjski tumačeno ukazuje na Poslanikovo osvajanje Mekke bez krvi i taj obzir ovdje nećemo komentarisati.

Historičnost doslovnog teksta pretvorena je u puko prenošenje izvanjskih događaja. Dopuštenost svega unutar "grada znanja" znači obzir neograničenih mogućnosti ljudske spoznaje a ne krajnji doseg nedefinisane slobodne volje koja 'radi šta god hoće' u izvanjskom toku historijskih događaja.

Ukoliko je Časnom Poslaniku "sve dozvoljeno" unutar "grada znanja" to znači da nije više nikom i da je ostalima nedozvoljeno (bilo šta tumačiti u izvornom smislu), niko drugi (sa stajališta znanja, tj. njegove potpunosti i cjelovitosti) nema pristup "prostoru" grada, niko drugi u njemu ne može proizvoljno djelovati a da bi mu bilo dozvoljeno.

Kako je sam grad vidjeli smo, "grad znanja" znanje se dakle ne može sticati izvan toga grada. Za sami Kur'an jedan ajet kaže kako ga dotaknuti (tumačiti) smiju "samo oni koji

su čisti". To je položaj četrnaestero od "grijeha Čistih". (Muhammed, Fatima i Dvanaest Svetih Imama). U smislu "grada znanja" to znači da je prilaz za druge osobe nedopušten, kapija je za njih zaključana. Kako je Imam Ali kapija grada znanja u taj grad ulazi samo onaj koga on "pusti unutra", tj. do grada se dolazi samo preko njegove kapije. Jedino 14 Bezgriješnih posjeduje ključeve grada (znanja).

Ajet 3 dalje kaže: "i roditeljem i onim koga je rodio". Kako je kapija Imama Alija sa dopuštanjem Poslanika Muhammeda otvorena ovaj ajet dimenziju Muhammedanske svjetlosti sada motri na zemaljskoj ravni, ta svjetlost se sada "uosobljuje". Naspram "roditelja" nije upotrijebljena riječ "dijete" (ili "sin", "kćer") već "onaj" koga je rodio. Riječ "onim" (čovjekom) jasno ukazuje na osobnost a osoba (u smislu ličnosti) može biti samo odrastao čovjek. Potrebno je malo se vratiti povijesnim događajima. Nakon rođenja Imama Mehdijs a.s. nekoliko dana poslije toga, njegova tetka Hakima ga je (već) vidjela kao dijete koje hoda i kreće se. Imami se rađaju drugačije i odrastaju drugačije ("brže" a što spada u temu suptilne fiziologije i svjetlosnog tijela). Dakle, u ajetu tri sure "Grad" je naznačeno to "brzo odrastanje" Imama Mehdijs a.s., izostavljanje riječi "dijete" jasno ukazuje na brzinu transformacije koja izmiče čulima i shvatanju vremena u materijalnom svijetu.

Spomenuti "roditelj" je Poslanik Muhammed koji je jednom prilikom rekao kako je "poslan kao navjestitelj svoga čeda, Imama el – Mehdijs". Oboje, i "roditelj" i "čedo" dakle treba shvatiti u smislu duhovnog rodoslova. Svi članovi "Kuće Čiste" su (i) fizički srodnici, no to je ovdje sekundarno.

Pogledajmo sada prva tri ajeta iz sure "Smokva" (sura 95, 8 ajeta).

1. Tako mi smokve i masline
2. I Sinajske gore
3. i grada ovog bezbjednog.

Razlika dvije sure u kojima postoji "zakletva gradom" je broj 5 (95 "smokva" – 90 "grad" =5). To je broj osoba "pod ogrtačem" (Muhammed, Fatima, Ali, Hasan i Husein) a što smo već vidjeli.

Sura "Pokajanje" jeste sura u kojoj se govori o "svećenicima" i monasima koji tuđa imanja jedu" te tako od Božjeg puta odvraćaju. Ajet je rednog broja 34 i ukoliko ga oduzmemo od ukupnog broja ajeta sure "Pokajanje" (129) dobit ćemo broj 95 (129-34=95), a to je upravo redni broj sure "Smokva". Tako je pokajanje preduslov slijeđenja jednog od 4 velika poslanika. "Smokva" simbolizira Budu, "maslina" Isusa, "Sinajska gora" Mojsija i "grad bezbjedni" Muhammeda. Izvorno slijeđenje nekog od pomenutih Božjih Poslanika razrješava odnos čovjeka i Boga bez vanjskog posredovanja u formi svećenstva i odatle pomenuta brojčana razlika. Pokajanje i izvanjsko posredovanje između čovjeka i Boga međusobno se isključuju (jer svećenik odriješuje od grijeha). U prvom ajetu sure "Smokva" naglašeno je nenasilje. Buda i Isus jesu "utjelovljenja" nenasilja i samilosti. Sura počinje ovim atributima jer prema Nadahnutoj predaji "Božja Milost pretiče Božju Srdžbu", tj. nadvladava je. Uz to, Kur'anski ajet kaže kako Božja Milost "obuhvata sve". Samilost se pak, odnosi samo na vjerujuće. Zatim se spominje Mojsije, odnosno "gora Sinajska" što je aluzija na Zakon, zakon za fizičko koji logično slijedi samilost (ovdje shvaćeno kao moralno djelovanje čovjekovo). Na kraju vidimo zakletvu "gradom bezbjednim" što je osobnost Muhammedova a.s.

Bezbjednost svakog grada jeste njegova kapija. Kako je Muhammed grad znanja a Ali kapija tog grada njegova osobnost predstavlja pomenutu bezbjednost. Ako su vrata zaključana grad je bezbjedan. "Zaključanost" vrata jeste punina primljenog znanja (Alija od Muhammeda) koja je analogna onoj punini Muhammedovoj kojoj "je sve dozvoljeno" (ajet 2, sura "Grad").

Kome Imam Ali ne otključa kapiju on ne može doći do istinskog znanja. Predaja nam kaže kako je "sigurnost kompletno vjerovanje", a sigurnosti nema bez znanja niti ima znanja bez Imama Alija.

Eto zašto je Poslanik rekao kako su se Jevreji i kršćani podijelili u sedamdeset jednu odnosno sedamdeset dvije skupine dok će se njegov ummet podijeliti u sedamdeset tri. "Sve će u vatru osim jedne" – dodao je Poslanik.

Jer kapija je samo jedna, ključ je jedan, osobnost jedna baš kao što je i znanje jedno i nedjeljivo. "Ti i tvoji sljedbenici ste spašeni na Sudnjem Danu" – rekao je drugom prilikom Poslanik Imamu Aliju. Prema tome, Alijevi sljedbenici jesu "spašena grupa". Trostruku zakletvu (u suri "Smokva") moguće je motriti i kroz trostruko svjedočanstvo vjere:

1. Tako mi smokve i masline (vjera u Boga dž.š.) (Svjedoče je Buda i Isus)
2. I brda Sinajskog (vjera u Poslanstvo) (Svjedoči je Mojsije)
3. i grada ovog bezbjednog (vjera u Imamat) (Svjedoči je Muhammed)

Sva tri svjedočanstva jesu različiti aspekti "Muhammedijskog lika", odnosno očitovanje Poslaničkog svjetla kako na povijesnoj tako i metafizičkoj ravni.

Buda i Isus svjedoče vjeru u Boga. Kako su oni "utjelovljenja" samilosti i nenasilja ovo svjedočanstvo sukladira "Mekanskom periodu" Muhammedove misije. Nakon što je primio prvu Objavu Muhammed je 13 godina djelovao u Mekki i tada mu je bilo naređeno praštanje i strpljenje te nepružanje otpora protivnicima. Borba nije bila dozvoljena te taj period izražava Isaovski i Budistički obzir neopiranja zlu.

Drugo svjedočanstvo vjere, vjera u Poslanstvo vidjeli smo jeste svjedočanstvo Mojsijevo na način objavljenosti Zakona. To sukladira "Medinskom periodu" Muhammedove misije. Tada je Poslaniku bila propisana borba i u Medini je formirana zajednica u svim svojim društvenim i socijalnim aspektima. Zakon za fizičko se realizira u svojoj punoj dimenziji.

Posljednje, (treće) je svjedočanstvo Muhammedovo, vjera u Imamat. To je svjedočanstvo na način raskrivanja iznutarnjih dubina Objave (batin) čemu (u razmjerama povijesti) sukladira vrijeme do Sudnjeg Dana. Kako je Poslanik umro a Pol treba biti živi čovjek na ovoj zemlji, to je (sada, a prije njega je bilo 11 časnih prethodnika) u ovom vremenu Imam el – Mehdi. "Batin Objave" je sada u njegovim rukama. On sam je pak rekao: "Ja sam zaštita za ljude na zemlji". Nije rekao kako je zaštita za "vjernike" ili "muslimane" već upravo za (sve) ljude jer je on Pol zemlje, njen održavatelj. Božanska ljubav ulazi u postojanje preko njega i ezoterijske duhovne hijerarhije (s njim na čelu) jesu "oči kojima Bog još uvijek gleda na zemlju". Bez njih bi svijet izgubio oslonac i survao se u nepostojanje. To su osobe nevidljivog svijeta, vitezovi u službi Imama.

Zbir ajeta dvije sure ("Grad" i "Smokva") jeste broj 28 ($20+8=28$) a to je broj godina života jedanaestog Imama Askerija a.s. a kako je dan njegove smrti početak skrivenosti njegova sina tako ovaj broj ukazuje na "malu" i "veliku" skrivenost Imama el – Mehdiya a.s.

Ovim zbirom (20+8) spaja se "grad u kome je sve dozvoljeno" sa "gradom bezbjednim" na način dva perioda okultacije Imama. Manja skrivenost (koja je trajala nešto više od 70 godina i tokom koje je Imam imao 4 predstavnika koji su bili njegova spona sa ljudima) sukladira "gradu u kome će Muhammedu biti sve dozvoljeno" a velika skrivnost (koja je otpočela smrću četvrtog predstavnika i traje i danas) sukladira "gradu bezbjednom". Kako Kur'an smiju dotaknuti (tumačiti) samo Čisti (a što je sukladno sa Muhammedovom suverenosti unutar grada znanja) "mala skrivenost" Imama zakriva tu "nedodirljivost" od očiju ljudi, jer su sami postali nesposobni da ga vide (Imama). "Veliko skrivanje" pak spaja u sebi Pečat Apsolutnog Vilajeta (Imama Alija) sa pečatom Muhammedanskog Vilajeta (Imam el – Mehdi osobno). Time "ključ kapije" (grada znanja) preuzima Gospodar Vremena i daje ga nosi kroz povijesni tok, usmjeravajući hod čovječanstva. Sami Imam je vidjeli smo za sebe rekao kako je on "sigurnost (bezbjednost) za ljude na zemlji". U obje sure ("Grad" i "Smokva") postoji ukupno pet zakletvi, kako slijedi:

1. Kunem se gradom ovim

3. i roditeljem i onim koga rodi

SURA "GRAD"

1. Tako mi smokve i masline

2. i brda Sinajskog

3. i grada ovog bezbjednog

SURA "SMOKVA"

Ovih 5 zakletvi je sukladno sa 5 Svetih Osoba a to su: Muhammed, Ali, Fatima, Hasan i Husejn. Svaka od zakletvi "zaogrće" po jednu svetu osobu svjetlosnim ogrtačem potpune očišćenosti.

"Grad ovaj" = Muhammed a.s.

"Roditelj i onaj kojeg rodi" = Ali a.s.

"Smokva i maslina" = Fatima a.s.

"brdo Sinajsko" = Hasan a.s.

"grad bezbjedni" = Husejn a.s.

"Grad ovaj" jeste "grad znanja", osoba Poslanika Muhammeda a.s. Kao što je Poslanik Jemskim plaštom pokrio Svetu obitelj (Ali, Fatima, Hasan i Husejn) tako ovdje (na način zakletve) grad znanja obuhvata još 4 svete Osobe unutar zidina tog grada. Svakako, Imam Ali je njegova kapija.

Druga zakletva, (ajet 3 sure "Grad") vidjeli smo sukladira Imamu Aliju. Sami ajet, kao što je već spomenuto odnosi se na Muhammeda ("roditelja") i Imama – el – Mehdi a.s. ("onoga koji je rođen"). No, kako je Ali Pečat Apsolutnog vilajeta zakletva ovdje "zaogrće" njega.

Poslanik je rekao: "Bog je djecu svih Poslanika plasirao u njihove kičme dok je moju djecu plasirao u Alijevu kičmu".

Zato je u ovom ajetu "roditelj" Muhammed a "sin" je Husejn a.s. Jednom prilikom Poslanik je stavio ruku na Husejnu (koji je tada bio još dijete) i rekao: "Devet će Imama biti poslije njega od kojih je posljednji Kaim" (Podrška). Ovdje je "onaj koji je rođen" identičan Podršci. Tako se spajaju pečat apsolutnog i Muhammedanskog vilajeta.

Treća zakletva (ajet 1. sura "Smokva") je sukladna Fatimi a.s. Kako su "smokva i maslina" Poslanici, Buda i Isus koji jesu "utjelovljenja" nenasilja i samilosti to se savršeno uklapa u pasivni, primateljski i nenasilni obzir ženskog koji je u punoj mjeri

došao do izražaja nakon Poslanikove smrti a vezano za nepravde koje su nanijete Fatimi od strane halifa (otimanje plodne oblasti – Fedek, koja je bila njeno vlasništvo, izolacija i čak napad na njenu kuću kojom prilikom joj je slomljeno rebro).

Četvrta zakletva (ajet 2, sura "Smokva") sukladan je Imamu Hasanu a.s. Poslanik je za Hasana i Husejna rekao: "Ova dva moja sina su Imami, bilo da stoje ili sjede". Znači, bili na položaju ili ne, bili priznati od strane ljudi ili ne, bili aktivni ili mirovali. Ovo zato jer se uzvišeni položaj Imameta dodjeljuje Božanskom voljom i u tome osporavanje (ili priznavanje) od strane ljudi ne igra nikakvu ulogu.

Za samog Imama Hasana Poslanik je rekao kako će možda njegovim posredovanjem Bog "izmiriti dvije velike skupine muslimana". Hasan se odrekao hilafeta u korist Muavije te tako spriječio dalje ratovanje i prolijevanje krvi (dakle "pomirio dvije skupine"). Hasan znači "dobar" i četvrta je zakletva po redoslijedu a "brdo Sinajsko" je jasna asocijacija na Poslanika Mojsija (Musa – a).

Mojsije je također četvrti po redu u nizu velikih Poslanika, "ljudi odluke", koji su obznanili božanski zakon. Ti poslanici jesu: "Adem, Nuh, Ibrahim, Musa, Isa, Muhammed".

Slijedi peta zakletva (ajet 3 sure "Smokva") i ona sukladira Imamu Husejnu. "Grad bezbjedni" ovdje (na način zakletve) jeste Mekka, sveti grad u koji se Imam bijaše sklonio, nakon što je odbio dati zakletvu Jezidu. Poznato je da je u Meki zabranjeno prolijevanje krvi. Nakon izvjesnog vremena (istorijski događaj) provedenog u Mekki Husejn se uputio ka Kerbeli. Kako Imam Husejn (u izvanjskom smislu) nije bio nigdje bezbjedan "grad bezbjedni" obuhvata i "obitelj Muhammedanskog znanja", obitelj koja je njega pratila sve do smrti na Kerbeli gdje je poginulo 17 njegovih rođaka. Kroz povijesni tok susrećemo sigurne gradove. Pomenut je Stolac a Konja u Turskoj je također zaštićen grad. Grad u kojem su mezari Dželaludina Rumija, njegova oca i njegovih potomaka i prijatelja. Kada je prije više stoljeća Mongolska vojska nadirala i zaustavila se pred Konjom narod se uspaničio i pohrlio Dželaludinu. Ljudi su tražili mrtvačku odjeću sigurni u neminovni i bliski kraj. Vidjevši šta se događa Rumi je uzeo abdest i nakon rane zore se uputio na brijeg iznad zidina grada. Bio je odjeven u plavo a na glavi je imao turban sive boje. Tu je obavio sabah – namaz. Mongolska vojska je gledala čudnu priliku kako se pregiba i čini sedždu, Islam njima bijaše još nepoznat u to vrijeme.

Nakon toga Mongoli odlučše napasti i najprije pokušše odapeti strijele. Nijedan vojnik nije mogao zategnuti luk, niti je ijedan konj htio da se pokrene kada su ih potjerali ka tvrđavi.

Komadant vojske je tri puta uzjahao konja ali konj se nije ni pomjerio. Izgledalo je kao da su noge životinja okovane željeznim lancima, Božanska noć nije dopustila da Konja padne u ruke neprijatelja.

Mongolska vojska bila je zaprepaštena događajem. Neko vrijeme su proboravili ispod izidina a onda se vratili. Preneseno je da će Konja biti zaštićena od svih nesreća do Sudnjeg Dana.

Sigurni gradovi. Ovi vanjski kao i oni unutar nas, opasani znanjem Kuće Čiste. I najbolje je kada su oba grada u sigurnosti, i onaj u šarenilu boja i mirisa i onaj u svjetlosti duhovnih osjetila. Hoćemo li pokucati na kapiju Imama Alija ili zauvijek ostati odvojeni debelim zidovima, odluka je na nama i odgovor je za svakog različit. Svejedno, kapija je u nama i valja nam pokušati jer Isus reče: "Ko kuca otvorit će mu se". A kada se vrata otvore više ništa nije isto.

FATIMINA RUKA

"Tajna ljubavi veća je od tajne smrti"
(Oscar Wilde)

Dugo sam promatrao nagomilane oblake čekajući autobus na Tekiji. U razilaženju oblaka uvijek ima nešto čudesno i prepoznatljivo samo tada, neponovljivo.

Stari, rasklimani autobus se približavao. Prašnjav je i gotovo uvijek pun, zaustavlja se na svakom raskrižju i toliko često da putnici u šali prepričavaju da staje svugdje gdje "vidi kravu". Ružna usporedba i obično je izazivala opšti smijeh.

Uđoh, ništa ne misleći. Slobodnih sjedišta je bilo mnogo što je čudno za ovo doba dana kada se učenici i studenti vraćaju kućama. Iznenada, ugledah Fatimu i odlučih sjesti do nje. Nije mi putpuno nepoznata a ni dovoljno poznata iako sam lik dobro zapamtio i često ga se sjećao. A uvijek ima lica koja se urežu u sjećanje, pogubno teško ili dražesno nemarno, sudbinski ili sa dozom nestašluka što osvaja.

Šutili smo.

Oči joj bijahu prekrasne. Sjajne, pune toplih odsjaja i zelenkasta svjetlost se prelijevala – iskreći, gubila na snazi ili se pojačavala. Duge trepavice baršunaste, zadrhtale bi kada se na njima zaustavljao sunčev odsjaj što se probijao iza golih stabla u daljini. Usne skladne, ljupko otvorene u nekoj ljubopitljivoj razigranosti, treperile su dok bi govorila. Čelo visoko i malo zaboljeno, kakvo redovit imaju pametne i prodorne osobe i ljudi koji znaju kako doći do cilja. Lice tek neznatno crveno, blago rumenilo i na prevojima gipkog vrata kako često biva u mladim djevojaka snažnih osjećanja i velike geste. Kosa spletena u pletenicu što je nehajno padala preko lijevog ramena nježno se naslanjajući na istaknuti vrat. Kao zaspalo dijete u naručju majke, tek ubrani cvijet sa davne livade gdje susrećemo svoje snove i neostvarene nade.

Uzdrhtalo lane na snijegu zagrljeno bijelim maglama, dah stišane želje na prozorskom oknu dok se zvijezde roje.

Bijaše to lice izvandredne ljepote i sklada. Ruke je držala položene na maloj torbi. Desna spuštена na lijevu u nemarnoj odsutnosti punoj neiskazanog sklada, tri prstena ljupko su opkoljavala prste. Učinilo mi se da je voljela srebro i davala mu poseban značaj, nisam pitao i misao je promkla u trenu. Tada se sjetih jedne druge Fatime, iz vremena djetinjstva kada je radoznalost prirođena i puna ushićenosti što osvaja. Sjedila bi u Uzinovičkoj mahali na malom prostiraču, odmah pored ceste, ruku prebačenih preko skupljenih koljena kao da se brani ili odvaja od svijeta kojemu ipak ne pripada.

Crni povež preko jednog oka, usne napadno našminkane a lice uvijek vedro i nasmijano. Iako već u poodmakloj starosti još je zračila tragovima nekadašnje ljepote. Oba obraza prekrivena jarkim crvenilom, držanje otmeno, po svemu gospodsko. Djelovala je malo postiđeno tako izložena na ulici, gotovo bojažljivo se sklanjajući od pogleda ljudi a istovremeno im prkoseći.

Jer dešava se da ljudi plemenitog porijekla i otmenog držanja padnu u nemilost sudbine i nađu se na dnu i ne znajući kako a još manje zašto. Tada stid pred svim nadoknađuje dubinu pada a ponos postaje taštinom i štitom u odvojenosti koja boli.

Fatimina ruka nije bila ispružena. Nikada nije prosila niti tražila od ljudi iako je primala sitne poklone i Ramazanske "vitre" koje su obično donosila djeca. Nije se ni radovala ni

tugovala prihvativši na kraju sve kao dio svoje neumitne sudbine, kao svoj udio na ovome svijetu. Kob, a ona je blizu svakog čovjeka jer niko na ovome svijetu nije siguran. A kojim uzrokom će doći ono što je suđeno nije ni važno ako imamo veliku odoru pomirenosti. U sjećanju mi je ostala toplina Fatiminog pogleda, izražajnost lica i ophođenje žene koja nije pripadala ulici i baš zato uporno pokazivala kako je ulica dio nje.

Crni povez preko oka djelovao je svakidašnje jer je mi, mlađi drugačiju nismo ni pamtili. Čak je djelovao prirođeno i originalno kao nešto što joj "stoji" i nema u sebi ništa zastrašujuće.

Na usnama jarki karmin, i kao da je debeli, crveni sloj nadoknađivao sve ono u čemu je bila "tanka". Jer pratili su je porodični porazi i tragedije a tada svako želi staviti drugima do znanja da "drži do sebe", kako gestom tako i samim vanjskim izgledom. Sirotinjski ponos je u tom dokazivanju uvijek neobično istančan i smislen i lako nađe povod za izjednačavanje ili čak uzdignuće iznad ostalih.

Kad god bih kao dijete prolazio ulicom Fatima bi se osmjehnula pomilovavši me po glavi. Nikada je nisam vidio tužnu niti pretjerano radosnu. Izgledalo je kao da se pomirila sa sobom i cijelim svijetom i ništa je ne onespokojava jer se odavno ne nada ničemu.

Pašalići su poznata Stolačka porodica i njeni preci su bili bogati i ugledni ljudi.

Vremenom je pleme izumrlo, nestalo kao i brojne druge gradske familije. Čuo sam kako se Fatima udala negdje daleko još kao mlada djevojka i doživjela razočarenje i bračni brodolom. Nisam pitao jer bilo bi napadno i suvišno, ona odavno ne pita ni samu sebe i odviknuta je od svakog odgovora. Desilo se i valja izdržati ostatak života.

Uvijek pokrivena glavi, mali pramenovi zagasitocrne kose tek vidljivi ispod podvezane jamenije.

Žute dimije pohabane a stare nanule nemarno prevrnutе pored nje. Fatima bijaše znamen jedne epohe, jednoga vremena. Tako drugačija od ljepotice što sjedi pored mene ali ipak sam je se sjetio, ko zna zašto?!

Fatima je bilo ime Poslanikove kćeri i majke Svetih Imama i puštajući da misao teče kao da me to ime potpuno obuze i stade zaokupljati. Tako se sjetih i treće. Fatime. Slike se stadoše smjenjivati i utonuh u daleko sjećanje a tada sve stvari izgledaju lijepe i nedokučive.

Voljela je vino. Kažu da je nekada bila dobar matičar i vrijedan opštinski službenik. U svoje vrijeme imala je krasan rukopis i bila predana, marljiva radnica. Ali sudbina obara i uzdiže, spušta ili diže na tron nikada ne pitajući. Uzrok je naš i dio našeg "sevepa" i tu je kraj ljudske misli, ostalo prebiva u nedokučivom. Sjećao sam se Fatime iz hotela "Radimlja". Zadimljena, trećerazredna kafana koja je ličila na sve više nego na hotel i gdje su loše pjevaljke dočekivane kao kraljice. Kao već odrastao mladić i sam često bijah jedan od gostiju. Kada je počela gradnja novog hotela, ovaj jedini do tada je nazvan "stari" i u njemu je ostalo svega nekoliko vjernih posjetilaca. Alkoholičari bi se grijali pored plinske peći bježeći od svijeta i od sebe samih, razočarane sociopate i poneki taksista sa obližnje ulice, par dokonih švercera. Konobar Halil bio je izgubljen i odustan, neobrijan i mutnog, ljutitog pogleda, sa cigaretom u ustima koja je stalno visila, oborena nadole.

Svega tri, četiri stola u maloj, provincijskoj jazbini i čak i oni su bili suvišni. Većina gostiju je išla direktno za šank gdje bi "eksirali duplu", na brzinu i krišom a onda se povlačili, umotani u duge kišne mantile. Mnogi ne bi ni platili a čaše bi često letile u

svim pravcima ali Halil se nikad nije uzbuđivao. Neko će već platiti, stvari će se smiriti i dosjetiti će se sam vinovnik kada se otriježni. I ako ne dosjeti, svejedno. Bio je to pravilan i možda jedini moguć pristup. Jer stari hotel je bio poznat po "gubljenju živaca" i mnogi konobari su tu posjedili prije vremena, oboljeli od kostobolje i ko zna sve čega.

Kafana bijaše na "zlu glasu" i taj glas kao da je vremenom postajao sve gori.

Legendarni "džuboks" bijaše nadaleko poznat, razbibriga i oznaka same kafane a srceparajuće melodije su tješile mnoge pijanice. Volio sam pjesmu što se zvaše "Vranjanka" a otegnuti, melodramatični refren ("pusto mi je sve") kao da je pogađao nešto neobjašnjivo u meni. Nije ni važno šta, jer mladost je vrsta ludosti koja stalno traži povod za rasipanje. Svega.

Fatima bi često dolazila u stari hotel a njen nadimak "ranjena ptica" kao da je vjerno odslikavao i povrijeđenost i goridost odbačenosti. Lice joj je bilo ozbiljno i na način bolne nepokretnosti i prezira svega vanjskog, čak djelovalo pametno i produhovljeno. Hod lagan i usredsređen, gledala je pažljivo a pogled joj je bio kratak i prodoran.

Zavaljen u prljavu i rasklimanu stolicu često bi je promatrao nastojeći pronaći uzroke samoće i očaja a to nikada nije lako. Jer je očajan čovjek sav u magli i nejasan i samome sebi i rijetko se otvara drugima. Žudi za pažnjom upravo onoliko koliko je se boji.

Fatimina ruka držala je čašu. Čaša, ta kob prokletih i unesrećenih i nedovršeni san svih nezadovoljnih. Čaša pijanice je uvijek prazna i praznina koja ubija je osnov i smisao istovremeno, ispunjenost tek privid.

Praznina je tajna svakog alkoholičara. Jer onaj ko nema snage suočiti se sa samim sobom nikada ne zna šta ga vodi i upravlja njime i tada je praznina najsigurnije pribježište. Obesmišljenost, najveća tuga svake istine u kojoj je nedorečenost ogoljela ali nikada smisljena. Magla opojnosti koja natjera i najvećeg sumnjivca da povjeruje u zemaljski raj i veliko zadovoljstvo u staklastom odsjaju pune čaše.

Božji Poslanik je rekao: "Alkohol je majka svakog zla". Nije rekao da je uzrok, već upravo "majka". Kao što majka u potpunosti voli svoje dijete i brine se o njemu tako i alkohol u cjelini i omamljujuće nježno uzima "pod svoje" onoga ko ga pije. I kao što majka privija dijete na grudi hraneći ga tako i opojni samozaborav hrani iluzijom na prsima prolaznosti. Milostiva raznježenost pijanog čovjeka tako snažno podsjeća na majčinsko iskazivanje ljubavi a nesputanost pijanca u njegovoj spremnosti na žrtvu tako vjerno asocira roditeljsku brižnost. I drugi poroci vode zlu ali je alkohol njihova majka jer će pijan čovjek pristati na svako drugo zlo. I kao što je svaka majka pristrasna prema svome čedu tako i alkohol ljubomorno uzima čovjeka cijelog i u potpunosti samo za sebe.

Fatimin nadimak "ranjena ptica" je kasnije nešto skraćen pa je se obično zvalo "ranjena" jer bol je ono što se vidi i čime se izdvajamo iako nas po tome ne pamte. Ljudi se stide velikog bola iako to sebi ne žele priznati i plaše ga se onoliko koliko su ga spremni prezirati, često zavideći na njemu kao na kakvoj dragocjenosti.

Nisam želio sjećanje ali desilo se. Pogledah kroz prozor autobusa, nekoliko ptica u daljini ličilo je na male crne tačke zagubljene u prostoru.

Možda me ljepota mlade djevojke potaknula i razbudila sjećanja na ono najljepše i u ostalima. Jer u svakome ima nešto lijepo i svaki je čovjek neponovljiv, originalan čak i onda kada misli da nije. Uronjen u postojanje na samo njemu svojstven način.

Okrenuh se Fati. Zelenkasta svjetlost u njenim očima se prelijevala u toplim odsjajima, puna lutalačkih sjenki i iskričavog zanosa, sjetio sam se rijeke svog djetinjstva. Rijeke i sunčeva odsjaja na zelenoj nepreglednosti u pogledu i širine zaustavljene u oku kada su

sve stvari izgledale moguće. Jer u djetinjstvu nema nemogućeg i po tome ono nadrasta zrelo doba i starost, prkoseći svemu. Često uzaludno ali nikada bez nade koja osvaja i razoružava.

Ribe su plivale u jatima a ilina na dnu podrhtavala kao da pleše. Velika stabla tiha, sve odiše ljepotom koja boli. Davno je bilo. Ali nije slučajno što se sjećam sada jer ljepota povezuje sve stvari i kišni je oblak prošlosti. Promotrih djecu u autobusu. Vedre doskočice, smijeh i poneka pognuta glava zaspala od umora ili vožnje, svjetlost sunca se probija i ponovo gubila iza oblaka. Neostvarenost u pustim poljima oko, moja, na drugu nisam mislio. Cesta je bila neugledna i blatnjava i putnici su izlazili u gomilama gurajući se i jedva čekajući svjež zrak nakon sparne zagušljivosti. Sporost vožnje mi nije smetala, čak sam priželjkivao da traje što duže.

Fatima je student. Dalo se zaključiti po knjigama u naručju i čistoj svesci pored nje i po čistoti u izrazu lica koje je blistalo u iščekivanju. Čekanju radosti, bolje i sretnije budućnosti, ko zna čega. Jer mladost je sva u uzletu i zanosu uzlijetanja i ništa je ne može pokolebati. Mladost i poraze pretvara u pobjede i u svemu se drži za uže nepobjedivosti. Potresao me mir njenih sklopljenih ruku i čeznutljivi, bojažljivi dodir njihov. Širio je dah nevinosti, draž odsutnosti koja je uvijek nova i neukisla.

Počivale su jedna na drugoj kao dvije tajne osuđene na međusobno odgonetanje, dva znaka ljepote, znamenja tuge u poklopljenosti što je poražavala. Tek povremeno bi desna ruka nehajno odlutala, kada bi ona htjela nešto da podcrta ili pojasni, nehajno se vraćajući lijevoj. Kao da je sve utihnulo dok je govorila, saputnik u trošnom autobusu, znao sam da ću je pamtit. I pamtio sam je po ljepoti.

Izgledalo je kao da je čitala moje knjige. Voljela je čitanje i zadubljenost u laka štiva ne ustručavajući se ni onih težih. Romani, pripovjetke, čitala je sve do čega je dolazila. Za moja djela je kazala kako su dobra te kako me smatra "skoro genijem". Laskalo mi je a naročito ono "skoro" jer je blizina najvećeg često ono najlaskavije baš kao što trkač na duge staze najveću sreću osjeća blizu finiša. Mnogo veću neko kad prolazi kroz sami cilj. Fatima je dolazila u "Locco Bar". Svaka je kafana veliko gledalište a naročito kod nas i naročito subotom uveče. Pozorište koje je spremno bez obzira na glumce i njihov talent jer scena se mora odigrati. Loša uloga nije izgovor, svako mora učestvovati. Onaj ko neće biva glavnim statutom htio to ili ne. Komadi bijahu očajni, naročito kada je izgledalo da pretvaranje ostaje neprimijećeno. Koštana, gazdaricina kći bila je naročito zainteresirana za moje (ponovne) večernje izlaske, desilo se nakon jako dugo vremena. Zna da ne dolazim zbog nje pa je radoznalost razumljiva. Duhanski dim mi je zaista smetao i zagušljivost u kafiću bila je užasavajuća. Buka neshvatljivo jaka, napadna šminka na licima mladih djevojaka. Umišljeni sanjari bulje u prazno čekajući da se neko zakači za njihovu originalnost, starije cure odmjeravaju posjetioce bez ikakvog ustručavanja, kao robu u prodavnici. Važno je jedino čekanje ali šta se čeka, to niko ne zna. Kurtoazni osmjesi nakon kojih obavezno slijede otrovna ogovaranja, lađe propalih narkosa tonu u potopu opće radosti. Nametljivost, bara prosječnosti i dobrodošlica iskeženih usta. Isplažen jezik. Zadah pijanstva i loša votka se toči pažljivo jer važna je svaka kap, prosuto i izgubljeno može zatrebati. Status, godine i pogled na svijet a pogotovo bogatstvo ili još gore siromaštvo. To je ono što šuti i vreba iz prikrajka, ono što se sabire i oduzima jer ličnosti nema niti treba da je bude. Ako je ima onda još gore, niko je ne vidi. Opsesija mi je da gazdaricinoj kćeri platim red – bul (jer je najskuplje piće) kako bi kafana što više zaradila ali redovito odbija. Šteta. Koštana je nosila slatke šeširiće i

nesebično dijelila osmjeh na sve strane. Možda dobar način da se primame novi gosti ili bar održe već postojeći, no bijaše nevino. Košuta krupnih, bistrih očiju. Momci koji su priželjkivali vezu s njom smatrali su da na ljude djeluje "depresivno" usljed pogubne taktike što ju je primjenjivala. Možda nije ni bila svjesna namjera već nužnost. Tek, Koštana bi pravila jedan korak naprijed a dva nazad što je obožavatelje izluđivalo i dovodilo u težak položaj neprestalne žudnje i uzaludnog čekanja. Na kraju bi redovito odustajali pitajući se sa nemalom gorčinom u duši šta su tamo uopšte tražili i kako su "zaglavili"? Izgleda da se Koštana "zavlačila pod kožu" krajnje neprimjetno. Bačena udica ili neznanje, svejedno je, važno je da niko ne dopire i ne ugrožava. Bila je mila djevojka i važila za osobu koja je tu "da je više insana". Nježna i suptilna, osvajala je neusiljenim šarmom.

Ipak, poznavao sam neke ljutite momke, poražene njenim nadmoćnim odbijanjem. U kafiću se gleda i pamti, opterećuje, radoznalo ili unezvjereno. Postoje i oni koji su uvjereni da ne traže nikog i ne očekuju ništa, dolaze tek "radi sebe". No, onda ne bi trebali ni dolaziti jer je sa samim sobom ljepše biti u samoći, možda čak i jedino moguće.

Fatimina ruka. Prodaje se kao zaštitna hamajlija u raznim veličinama i označava Ehli – Bejt, čeljad Čiste Kuće. Mnogi ljudi je nose kao privjesak, naročito ako je plave boje vjerujući da odgoni zlo duhova i ljudi i poznata je u cijelom Islamskom svijetu. No, "Fatimina ruka" se može promatrati i na drugačiji način. Kako je broj prstiju ruke (5) jednak broju svetih osoba radi kojih je sve stvoreno (Muhammed, Ali, Fatima, Hasan i Husejn) svaki od prstiju simbolički sukladira sa po jednim članom Svete Obitelji. Palac kao "zglobni prst" sukladan je Poslaniku Muhammedu. Palcem je regulirana pokretljivost zgloba ruke i on je "stožerni" prst baš kao što je i Poslanik stožer Svete Obitelji.

Kažiprst (Jupiterov prst) sukladira Imamu Aliju. To je prst ambicije, upornost, naredbe i zapovijedanja. Poznato je da su Alija zvali "Zapovjednik Vjernih".

Srednji prst (Saturnov) sukladira Imamu Husejnu. Saturn simbolizira sjetvu, žetvu ali i usporenost, nepokretnost. Kao što je srednji prst najveći na ruci tako je i Husejn najveći šehid, on je "princ mučenika".

Poslanik je rekao: "Ovaj svijet je njiva onoga svijeta". Onaj ko ima čvrsto uvjerenje ovdje sije, radi i trudi se u potpunosti svjestan žetve koja će se desiti u svijetu onostranog. A najsvjesniji Boga su bili Sveti Imami. Husejn je također bio i "nepokretan" u smislu dosljednosti jer nije htio dati prisegu tlačiteljskoj (formalno "Islamskoj") vlasti. Njegovo mučeništvo je vrhunac dosljednosti i stamenitosti.

Zatim slijedi Apolonov prst (prstenjak) i sukladira Imamu Hasanu. To je prst estetskog simbolizma, smisla za uzvišeno i lijepo. Poznato je da je Hasana otrovala njegova žena a prsten je simbol veze sa ženom i odatle taj prst sukladira pomenutom Imamu.

Mali (Merkurov) prst je sukladan h. Fatimi. Rad, oplodnja, sabiranje, komunikacija. Poznato je da se ona sa svojim mužem Alijem borila za svoje pravo dokazujući ga ljudima.

U Kur'anu postoji propis o odsjecanju ruke onome ko nešto ukrade (kradljivcu i kradljivici).

Ajetom je najprije spomenut kradljivac pa tek onda kradljivica jer je muškarac skloniji krađi i prije će to uraditi nego žena. Nijedan harf nije slučajan i u svakom redoslijedu je mudrost. Međutim, kada se kazna ima izvršiti a pogotovu koji dio ruke se odsjeca, tu nailazimo na podijeljena mišljenja kod raznih Islamskih škola. Neki zastupaju mišljenje da se odsjeca cijela šaka do zglavka dok škola Ehli – Bejta tvrdi drugačije. Naime, u

prisustvu jednog od halifa vođen je spor po pitanju odsjecanja ruke kradljivcu a povod je bio neki konkretan slučaj krađe. Šta odsjeći i kako?

Imam Dževad a.s. (deveti Imam) koji je bio prisutan rekao je da se kradljivcu treba odsjeći četiri prsta (osim palca) jer se palac spominje kao dio tijela koji učestvuje u sedždi (padanju ničice u namazu) a sem toga, pokretljivost ručnog zgloba nakon odsjecanja prstiju mora ostati očuvana kako bi čovjek (bar ograničeno) mogao raditi i privređivati.

Vidjeli smo da četiri spomenuta prsta sukladiraju članovima Svete Obitelji (Aliju, Fatimi, Hasanu i Husejnu). Kako se ti prsti odsjecaju prilikom krađe jasno je da su pomenuti bili "odsječeni" od svog prava i naslijeđa. Aliju je oduzeto pravo na halifat (iako ga je Poslanik javno obznanio kao svog nasljednika) a tako i dvojici njegovih sinova.

Obraćajući im se kroz plač jednom prilikom još za njihova života Poslanik je rekao: "Gledao sam vas i vidio sam da ste sretni i radosni kao nikada prije. Potom mi je Džibril (anđeo Objave) sišao i izvijestio me da ćete svi biti ubijeni i da će vaši mezari biti daleko jedan od drugog".

Predaja na ovu temu ima više a u jednoj od njih Poslanik kaže kako će Husejna ubiti "ugnjjetavanje i surovost" a Hasana "tiranija i surovost". Na Husejnovu pitanje ko će ih ubiti Poslanik je odgovorio: "Najgori među ljudima".

Govoreći o krađi, Muhammed je jednom prilikom rekao kako je najveći kradljivac onaj ko "krade od svog namaza". Izvanjsko tumačenje ove predaje odnosi se na nepotpunost pravilnog izvršavanja pojedinih namaskih dijelova te žurbu prilikom obavljanja. No, unutarnja dimenzija raskriva nešto drugo. Propisanih namaza je ukupno pet dakle koliko i Svetih Osoba, odnosno prstiju ruke. Identičnost broja znači da je najveći kradljivac onaj ko krade od Svete Obitelji, onaj ko im uskraćuje njihovo pravo. Također, Poslanik je rekao kako je namaz "miradž (nebesko uspenje) mumina". Ovaj namaz kao nebesko uspenje vjernika stoji nasuprot onom namazu od kojeg se krade. "Miradž" je poznato nebesko uspenje Vjerovjesnikovo tokom kojega je doveden u Božansku prisutnost. Najprije je prenesen iz Mekke u Jeruzalem a odatle u nebo. Pored ostalog tada je propisano i pet dnevnih namaza. Dakle, namaz je za vjernika arhetip tog duhovnog uspenja, njegov "miradž". U hadisu se spominje "vjernik" (a ne musliman) što jasno govori da je riječ o osobi koja je već ozbiljila (u sebi) nešto od tajne Vilajeta Svetih Imama. Za razliku od "krađe u namazu" (a što je vidjeli smo krađa "prava Kuće") ovaj drugi namaz (koji je miradž mumina) je vraćanje Prava Kuće kroz realizaciju duhovnog uspenja, vraćanje kao ezoterijski put u smislu slijeđenja pet Svetih Osoba.

Poslanik a.s. je na duhovno putovanje krenuo najprije "horizontalno" (od Mekke ka Jeruzalemu) a onda "vertikalno" (iz Jeruzalema, tačnije sa stijene Sulejmanovog hrama) na "nebo", odnosno duhovno prostranstvo Transcedentnog. Analogno tome, iz zemaljske usredištenosti (Mekka) duhovni putnik koji osjeća bliskost Svetim Imamima ("hram bliski") horizontalnim putem zakona za fizičko (šerijat) stiže do mjesta svog duhovnog usredištenja (tarikata) u "hramu dalekom".

Kako je Sulejman (Solomon) bio i (zemaljski) kralj a uz to i Božji Poslanik te usko vezan za okultne moći duše ova dvostruka dimenzija (duhovnog i materijalnog) se objedinjuje usredištenjem u duhovni put (tarikata). Odatle se hodočasnik usmjerava vertikalno, u božansku prisutnost odnosno raskriva "Pravo Kuće" koje je prekriveno u zbiljama duhovnih istina (hakikat). Arhetip Vjerovjesnikovog uspenja otvoren je za svakog duhovnog putnika u skladu sa njegovim mogućnostima.

Pogledah kroz prozor, Stolački harem Podgradom se već nazirao. Plave sumaglice toplo su opkoljavale grad. Fatima je ustala i spremala se da izađe, mahnuo sam joj rukom na rastanku.

SJAJ MJESECA PUNOG

"Istina je poput šećerne trske: unatoč tome što je dugo žvačeš, ona je i dalje slatka"
(Malagaška poslovice)

Riječ "pero" se u Kur'anu spominje pet puta u 4 stavka (ajeta) koji su također u 4 odjeljka (sure). Tih "pet pera" u Svetoj Knjizi je sukladno sa pet osoba pod ogrtačem (Muhammed, Ali, Fatima, Hasan i Husejn) koje je Poslanik prekrrio Jemenskim plaštom i kojom prilikom je melek Džibril donio Poslaniku Božje čestitke na takvoj porodici koju ima. To su "od grijeha očišćeni" i kao takvi ogledala nebeskog pera Sačuvane Knjige. "Pero" se dakle vezuje za spoznaju i znanje 14 Bezgriješnih (Muhammed, Fatima i 12 Svetih Imama) te posljedično tome za spoznajni put i mogućnosti samih sljedbenika. Svako od pet pera ispisuje bezbrojne stranice u srcima vjernih. Sljedstveno tome, svako spominjanje ove riječi nosi u sebi ezoterične dubine koje se kriju iza doslovnog teksta Svete Knjige a "pero" kao tehničko pomagalo prilikom pisanja je tek egzoterijski, vanjski obzir 4 ajeta u kojima se ta riječ spominje 5 puta. Ograničenja izvanskog značenja su odviše jasna. U redosljedu Ku'ranskih sura prvo pominjanje riječi "pero" nalazi se u suri "Krava" (El – Bekare, sura 2, 286 ajeta) gdje se ta riječ u ajetu 282 spominje dva puta. Ta dva spominjanja sukladiraju Imamima Hasanu i Husejnu jer su oni bili (i) fizička braća, dakle krvni srodnici od istoga oca i živjeli su u istom vremenu te su stoga smješteni kao "pera" u istom ajetu. Sami zbir brojeva ajeta 282 ukazuje na Imamologiju kao unutarnju dimenziju svekolike ispisanosti i arhetip svakog pera (znanja). Naime, zbir brojeva pomenutog ajeta (282) daje broj 12 ($2+8+2=12$), a što je broj Svetih Imama a.s. Geometrijski izraz broja 2 dijeli ali i ujedinjuje što se savršeno uočava na broju 282. Temeljni "polaritet" dvojice sinova dok je u sredini otac broj 8). Dakle, Ali, Hasan i Husejn. Osam je Dženetskih vrata a Imam je svačiji raj ili pakao navlastito. Ajet 282: "O, vjernici, zapišite kada jedan od drugog pozajmljujete do određenog roka. I neka jedan pisar između vas to vjerno napiše i neka se pisar ne uzdržava da napiše, ta Allah ga je poučio; neka on piše, a dužnik neka mu u pero kazuje i neka se boji Allaha, Gospodara Svoga, i neka ne umanju ništa od toga. A ako je dužnik rasipnik ili slab, ili ako nije u stanju da u pero kazuje onda neka kazuje njegov staratelj i to vjerno. I navedite dva svjedoka, dva muškarca vaša, a ako nema dvojice muškaraca onda jednog muškarca i dvije žene, koje prihvatate kao svjedoke: ako jedna od njih zaboravi neka je druga podsjeti. Svjedoci treba da se na svaki poziv odazovu. I neka vam ne bude mrsko da ga utanačite pismeno, bio mali ili veliki, s naznakom roka vraćanja. To vam je kod Allaha ispravnije i prilikom svjedočenja jače, i da ne sumnjate bolje; ali ako je riječ o robu koju iz ruke u ruku obrćete, onda nećete zgriješiti ako to ne zapišete. Navedite svjedoke i kada kupoprodajne ugovore zaključujete i neka ne bude oštećen ni pisar ni svjedok. A ako to ne učinite onda ste zgriješili. I bojte se Allaha, Allah vas uči, i Allah sve zna".

Razlika ukupnog broja ajeta sure "Krava" (286) i gore citiranog ajeta (282) je broj 4 ($286 - 282 = 4$) što opet ukazuje na ljubav i 4 osobe koje smo dužni voljeti. Vezano za ajet o pažnji prema rodbini ("Rreci za ovo ne tražim od vas nikakvu nagradu osim ljubavi prema rodbini" – Kur'an) neki čovjek je upitao Časnog Poslanika ko je rodbina koju smo dužni voljeti?!

Odgovorio je: Ali, Fatima, Hasan i Husejn. Ajet 282 sure "Krava" u izvanjskom smislu problematizira pozajmljivanje ljudi jednih od drugih i daje naznake za postupanje u tim situacijama. Taj obzir nećemo komentirati. Ezoterijska dimenzija ajeta ukazuje na "naslijeđe Kuće", odnosno pitanje nasljeđivanja Poslanika Muhammeda. Na početku ajeta se obraća "vjernicima" i to u množini. Ne dakle muslimanima što ukazuje na ezoterijske dubine koje u cjelini nadilaze puko svjedočenje vjere ("muslim") a ne obraća se niti ljudima čime bi se dao prilog onom "općenitom" što je zajedničko za cijelu ljudsku vrstu. Sami broj 4 (razlika 2 ajeta) koji jeste "ljubav Kuće" je broj strana svijeta, to je broj 4 elementa. Nakon definisanja vjernika kao onih na koje se ajet odnosi tekst dalje navodi "zapisivanje" kao dužnost kada se pozajmljuje do određenog roka. Ovo "zapisivanje" jeste investitura svakog Imama od strane njegova prethodnika čije kompletno znanje preuzima ("pozajmljuje" ga). "Određeni rok" je trajanje Imameta koje je bilo različitog vremenskog okvira za pojedinačne Imame i po tome je to trajanje "određeni rok". "Pisar" je Imam Ali, otac Imama, Hasana i Husejna i prvi Imam. I u izvanjskom smislu Ali je bio pisar Objave koja je dolazila Muhammedu i jedini je prepisao melekova tumačenja sa svitka kože a gdje se navodi opšte i posebno te pojedinačno, povodi Objave i mjesta spuštanja. To je integralni tekst sa izvornim rasporedom ajeta, i jedini je izvorni prijepis Kur'ana koji se prenosio sa Imama na drugog Imama i tako redom do Dvanaestog kod kojeg se i (sada) nalazi.

Prenošenjem se ozbiljavao "određeni rok" svakog od Svetih Imama.

Pisar, Imam Ali je "između" svojih sinova Hasana i Husejna ("jedan pisar između vas" – kaže ajet) a što se vidi i brojčano u samom redoslijedu ajeta, jer je osmica između dvije dvojke. Već smo vidjeli da ajet 282 u zbiru brojeva daje broj Svetih Imama ($2+8+2=12$) dok na način Alijeve usredištenosti između sinova broj 282 daje osmicu (Alija) u sredini dok su sa obje strane dvojke (Hasan i Husejn). Kako su njih bila dvojica, broj 2 sa obje strane broja 8 to jasno kazuje. Broj 8 je broj geometrijskog tijela. Zato je Ali a.s. kao pisar ovdje usredišten u Svjetlosnom hramu Jedinstva, prauzoru nebeske Ka'be (kubus je kocka, Ka'ba je kockastog oblika). Osam meleka nosi Božji Prijesto što imama Alija određuje kao "nebeski Antropos".

"Vjerno zapisivanje" spomenuto u ajetu jeste tajna Vilajeta Svetih Imama, odnosno vjernost njima. Taj obzir koji je "tajna tajne" se ne objelodanjuje. Sama pak tajna se (do određenog stupnja) objelodanjuje ("neka se pisar ne uzdržava da napiše" – kaže ajet) bez obzira na okolnosti koje je prate. Imam je dužan (i to uvijek čini) javno obznaniti svoj Imamet ali suština i bit njegove misije nimalo ne ovise o priznanju ili negiranju od strane ljudi. Taj uzvišeni položaj je dodijeljen Božanskom voljom i ljudsko nepriznavanje Imameta ili čak suprostavljanje ljudi ništa ne mogu promijeniti. Oba obzira ("tajna" i "tajna tajne") se odnose na Imama Alija gdje je "tajna" Alijev Vilajet kao Prvog Imama a "tajna tajne" pečat Apsolutnog Vilajeta koji Imama Alija određuje kao javnu obznanjenost koja je do tada sa svakim Poslanikom bivala tajno. To se jasno vidi u nastavku ajeta ("ta Allah ga je poučio") koji govori o direktnoj poučenosti od Boga iz čega proizilazi svojstvo nepogrešivosti. Poučenost koja je isključivo od Boga odnosi se samo na Ehli – Bejt (14 Prečistih) i nikog više. "Neka on piše a dužnik neka mu u pero kazuje" – kaže dalje ajet. Ovo je prvo spominjanje riječi "pero" i odnosi se na Imama Hasana a.s. On je "dužnik", tj. sudionik Prava Kuće koji u pero kazuje pisaru, svom ocu Imamu Aliju. Vidjeli smo da je Ali usredišten u Svjetlosnom hramu Jedinstva (osmica između dvije dvojke u ajetu 282 sure "Krava") i zbog toga Imam Hasan ništa ne kazuje

njemu već kazuje "u pero". Ovim kazivanjem "unutar pera" Imam Hasan ulazi pod kupolu svjetlosnog hrama, u njegovu iznutarnost. Time se obznanjuju riječi Poslanikove kako je prva stvar koju je Bog stvorio bila pero, time se ispisuje znanje ploče spuštajući se u ovozemni svijet iz stanja "čiste riječi". Iza toga se spominje strah od Allaha, Gospodara svoga. Gospodarenje nad svim kao Božanski atribut jasno ukazuje na Pol Svijeta, (Gospodara Vremena – sada) savršenog čovjeka koji postoji u svakom vremenu. Od tajne vilajeta se ne smije ništa umanjiti, kako stoji dalje u ajetu, da bi se kazalo – "a ako je dužnik rasipnik ili slab, ili ako nije u stanju da u pero kazuje onda neka kazuje njegov staratelj i to vjerno".

Ovo drugo spominjanje riječi "pero" sukladira Imamu Husejnu a.s. Slijedi njegov Imamet. U ezoterijskom smislu "rasipništvo" nije nikakav moralni prijestup (kao što jeste u vanjskom egzoterijskom smislu ajeta) već "rasipanje" prava Kuće na način dostupnosti takvih zahtjeva općenitoj svijesti budući da je Imam Husejn a.s. (izvanjski) tražio pomoć od ljudi (koji se uglavnom nisu odazivali te je na Kerbeli ostao sa šačicom vjernih sljedbenika). Slijedi "slabost" koja logično dolazi iza izostanka podrške na koju se nadovezuje nemogućnost kazivanja u pero. Sami šehadet Husejnov sabire u sebi "rasipnost, slabost i nemoć". "Rasipnost" kao traženje pomoći, "slabost" kao izostanak te iste te "nemoć" (kazivanje u pero) kao pasivni oblik istjecanja Imameta na 9 svojih nasljednika. Devet Imama je položeno u "krsta" Imama Husejna. Budući da je on najveći mučenik i nosilac "silazne" linije Imameta (otac – sin) on nije u "stanju" kazivanja u pero te prenosi to kazivanje (unutar svjetlosnog hrama jedinstva) na Poslanika Muhammeda koji je njegov "staratelj" spomenut u ajetu. Ovo starateljstvo je višedimenzionalno i sadrži u sebi zemaljski i nebeski obzir. U zemaljskom smislu Poslanik je poklanjao Husejnu posebnu pažnju i više puta najavio njegovo mučeništvo. Duhovni obzir brige može se motriti kroz poznatu Poslaničku predaju u kojoj on kaže kako je Bog djecu svih Poslanika smjestio u njihove kičme a njegovu djecu je smjestio (plasirao) u Alijevu kičmu. Odatle vjernost Muhammedovog kazivanja u Husejnovu nebesko pero. Riječ je o pleromatskom, duhovnom srodstvu u kojem je iznevjeravanje nemoguće.

"I navedite dva svjedoka, dva muškarca vaša a ako nema dvojice muškaraca onda jednog muškarca i dvije žene, koje prihvatate kao svjedoke: ako jedna od njih zaboravi neka je druga podsjeti" – kaže ajet dalje.

Dva svjedoka Prava kuće data su kroz dva obzira vilajeta, Apsolutni (Imam Ali) i Muhammedanski vilajet (Imam el – Mehdi). Riječi koje govore o nedostatku dvojice muškaraca jasno ukazuju na Imama Mehdiu a.s. koji je živ i skriven te kao takav svjedok "Prava Kuće" dok je Imam Ali umro, dakle nije prisutan (u ovozemaljskom smislu) kao svjedok. "Dvije žene" također možemo promatrati kroz zemaljski i duhovni obzir. U ovozemnom smislu Aiša i Ummi – Selma jesu svjedokinje Prava Muhammedove porodice. Selmi je Poslanik čak dao zemlju sa Kerbele (umjesto šehadeta Imama Husejna) upozorivši je da će se ta zemlja jednog dana pretvoriti u krv a što će se desiti prilikom Husejnovog pogibije. Ona je držala zemlju u jednoj posudi i na dan šehadeta Poslanikovog unuka ona se pretvorila u krv. Aišu, koja je ratovala protiv Imama Alija Poslanik je još za života upozorio da to ne čini kazavši joj da će na nju zalajati psi prilikom prolaska kraj jednog riječnog korita. Kako se to obistinilo prilikom polaska na Sifin (u bitku protiv Imama Alija) ona se veoma uplašila i čak zatražila da je vrate nazad. Ali tada su je neprijatelji Imama Alija razuvjerili i nastavila je put. Zaboravila je

upozorenje svog muža (Poslanika) na što ju je Selma, druga Poslanikova supruga podsjetila i ona je žena "koja podsjeća" iz naprijed citiranog ajeta 282, sure "Krava". Duhovni obzir svjedočenja dvije žene prestavlja h. Fatimu koja je nositeljica dva svjetla (Poslanstva i Vilajeta) a Mehdi kao "drugi muškarac" svjedočenja (Prava Kuće) je od njenog potomstva. Kada se obzir Poslanstva "zaboravi" obzir Vilajeta je tu da ga "podsjeti". Ovo međuprožimanje nosi u sebi mnoge dimenzije. Tako "dvije žene" predstavljaju dvostruku dimenziju Fatimijskog osvjedočenja.

"Svjedoci treba da se na svaki poziv odazovu. I neka vam ne bude mrsko da ga utanačite pismeno, bio mali ili veliki, s naznakom roka vraćanja. To vam je kod Allaha ispravnije i prilikom svjedočenja jače, i da ne sumnjate bolje" – nastavlja ajet.

Na različite načine oba svjedoka (Ali i Mehdi) su kroz unutarnje dimenzije (batin) prisutni na ovom svijetu i odazivaju se na "svaki poziv". Vjernici znaju da mogu zazvati pomoć Svetih Imama, posebno Dvanaestog (koji živi u skrivenosti) u slučajevima potrebe, nemira ili nevolje. Prelazak imameta sa Imama na (sljedećeg) Imama dalje se u tekstu "pismeno utanačava" jer svjetlost hrama Jedinstva kao bit pleroma 14 prečistih obujmljuje sve stvoreno. Kako joj ništa ne izmiče ta svjetlost svaku prirodu stvorenog svijeta izlaže njoj samoj (do u najsitnije detalje) i to su "potankosti" ugovora koje proističu iz činjenice da su Imami upravitelji i vlast nad cijelom kreacijom. "Mali ili veliki" dug predstavlja vremensko trajanje Imameta koje ima "rok vraćanja" svom nasljedniku (Imamu koji dolazi poslije u redosljedu njih dvanaest).

"Naznaka roka vraćanja" jeste dimenzija znanja o vlastitom kraju svakoga od Imama ponaosob (poznato je da su svi znali vrijeme svoje smrti unaprijed a takva vrsta znanja nerijetko biva darovana i "običnim" smrtnicima).

Svjesnost ove iznutarnje dimezije je ono što je kod "Boga ispravnije" i prilikom svjedočenja (trostrukog svjedočanstva vjere) jače te "ono bolje" kako bi se izbjegle pogubne sumnje koje se bez ezoterijskih dimenzija neminovno javljaju. Trostruko svjedočanstvo vjere najprije se očituje izvanjski (jezikom) a onda iznutarnje (srčano, što ima svoje stupnjeve). Tako se dakle pojavljuju ispravnost, snaga (jakost) i odsustvo sumnje kao posljedica ezoterijskog znanja Imamologije.

Na ezoterijskoj razini ispravnost sukladira vjeri u Boga, snaga vjeri u poslanstvo a odsustvo sumnje (koje rezultira dobrom) vjeri u Imamat.

"Ali ako je riječ o robu koju iz ruke u ruku obrćete, onda nećete zgriješiti ako to ne zapišete. Navedite svjedoke i kada kupoprodajne ugovore zaključujete i neka ne bude oštećen ni pisar ni svjedok. A ako to učinite onda ste zgriješili. I bojte se Allaha, - Allah vas uči, i Allah sve zna", - kraj ajeta 282, sure "Krava".

"Roba" jeste egzoterijski oblik znanja o "Pravu Kuće", onaj oblik koji je najvećem broju ljudi jedini dostupan, koji je njihov krajnji domašaj. "Obrtanje" jeste puko prenošenje svetih predaja koje se uvijek "iste" vraćaju (jer se nema snage prosegnuti u ono "novo" koje spremno čeka u svakom vremenu i istječe iz nepretrnutog obnavljanja Božanske riječi). Vrijednost same robe za mnoge je nedosegljiva uprkos pruženoj ruci. Rukom se i radi i pokazuje, njome se prihvata. "Obrtanje iz ruke u ruku" sugerira jednoličnost i "zatvoreni krug" onog doslovnog značenja teksta ukoliko se nema snage i znanja prosegnuti iza egzoterijske forme značenja.

Svjedoci (Ali i Mehdi) se navode i prilikom zaključivanja kupoprodajnih ugovora.

Ugovori vezano za kupovinu i prodaju znače razmjenu znanja nasljednika

Muhammedovih od Alija do Mehdija. Svi koji usvajaju to znanje imaju ugovor s njima,

ugovor koji seže u dubine preegzistencije. Jer kada je Gospodar Svjetova upitao još nerođeno sjeme ljudskog roda – "Nisam li ja Gospodar vaš?" – oni su odgovarali – "Jesi, mi svjedočimo".

Ovo "jesi" je svaka duša odgovorila na sebi svojstven način. Oni koji su stvoreni od tračaka Imamske svjetlosti još tada su imali ugovor s njima i pohitali su da potvrde Božansku Jednost. Drugi su oklijevali dok su treći nosili odbojnost u srcima. Na kraju je cijeli (još nerođeni) ljudski rod potvrdio Božje Postojanje, no kod nekih je to bilo samo jezikom ("jezik" i "srce" su ovdje naravno primordijalne kategorije a ne fizički organi tijela). Ne smije biti oštećen ni pisar ni svjedok, kaže dalje u ajetu. "Pisar" je vidjeli smo Ali a.s. a "svjedok" Mehdi a.s., dakle u tom rasponu data je cjelina Imameta (svih 12 Svetih Imama). Njihova "oštećenost" se opet može promatrati dvostrano. Izvanjski aspekt oštećenja cjeline Imameta jeste u činjenici da su se formirali Islamski pravci koji ne priznaju sve već samo neke od Imama (Zejdije, Ismailije i td). Unutarnja "oštećenost" jeste zanemarivanje činjenice da su Imami prisutni na ovome svijetu kroz batin (unutarnju dimenziju) te da aktivno djeluju i motre na vjernike i svijet općenito. Na jednom mjestu gdje Kur'an nalaže trud dodaje se kako će "Poslanik trud vaš vidjeti a i vjernici..."

"Vjernici" jesu Sveti Imami. Kako ajet govori u budućem vremenu ("trudite se") jasna je njihova prisutnost na ovome svijetu. Zanemarivanje ovih aspekata je ogriješenje, kako kaže dalje u ajetu.

Zatim je naveden strah od Boga a pošto se Boga boje učeni (a učeni prema predaji jesu Sveti Imami) ovaj dio ajeta nas upućuje na poslušnost njima jer "Bog njih uči" kako stoji u nastavku. To je bezgriješnost (masum) ili Božansko poučavanje koje je rezervirano (samo) za 14 Prečistih.

Na kraju ajeta 282 sure "Krava" se spominje Božje sveznanje ("i Allah sve zna) koje je kao takvo bez manjkavosti ili nedostatka baš kao što je to znanje Imama u odnosu na nas, obične ljude.

Iza ovoga slijedi treće spominjanje riječi "pero" u Kur'anu, sura "Imranova porodica" (sura 3, 200 ajeta) i to u ajetu 44, i odnosi se na Fatimu a.s.

Ajet 44: "To su nepoznate vijesti koje ti objavljujemo. Ti nisi bio među njima kada su pera svoja od trske pobacali da bi vidjeli koji će se od njih o Merjemi birnuti, i ti nisi bio među njima kad su se prepirali".

Riječ "pero" je spomnuta u množini ("pera"). Zbir brojeva ajeta daje broj 8 ($4+4=8$) što je Fatimijski obzir 8 Džennetskih vrata, a Hasan (4) i Husejn (4) su "Džennetski mladići". Vidjeli smo da je Imam Ali "osmica" u ajetu 282 sure "Krava" dok su dvojke sa desne i lijeve strane njegovi sinovi Hasan i Husejn. Sada su sinovi predloženi kao četvorke jer je Fatima nositeljica dva svjetla a osmica (koja je identična Aliju) je nužna istovjetnost jer su Fatima i Ali bili supružnici. Sura "Imranova porodica" je rednog broja 3 što također ukazuje na skupnost Fatime i njena 2 sina ($1+2=3$). Svaka od dvije četvorke (u ajetu 44) predstavlja Hasana i Husejna, kao "ključeve raja" (čijih je vrata 8). Imam Ali je rekao: "Neće ući u Džennet niko sem onoga ko nas zna i koga mi znamo, i neće ući u Džehennem niko sem onoga ko nas ne zna i koga mi ne znamo".

Ukoliko se pak, od ukupnog broja ajeta sure "Imranova porodica" (200) oduzme broj "Fatiminog pera" (ajet 44) dobit će se broj 156, ($200-44=156$) a to je broj godina Imama Bakira a.s. u času njegove smrti plus stotinu Božjih Imena ($100+56=156$) (bio je peti Imam i unuk Fatiminog sina Husejna). Ime mu je bilo Muhammed a nadimak Bakir znači

"rasjecatelj" ili rastavljač istine od neistine. Kako je on Peti Imam do njega su bila četvorica (Ali, Hasan, Husejn i Sedžad) a vidjeli smo da je ajet "Fatiminog pera" u suri 3 "dvostruka četvorka" (44) i zato razlika Bakirovog života (56) i "Fatiminog pera" (44) daje broj 12, tj. Cjelinu Imameta ($56-44=12$).

Ako se od broja ajeta "Hasanovog i Husejnovog pera" (ajet 282, "Krava") oduzme broj ajeta "Fatiminog pera" (44, "Imranova porodica") dobit će se broj 238 ($282-44=238$) koji u zbiru brojeva daje Poslanika Muhammeda i 12 Svetih Imama ($2+3+8=13$). Dvije trećine Kur'ana ili malo manje govore o Svetim Imamima, motreć to na ezoterijskoj razini. Vratimo se ajetu 44, sure 3 ("Imranova Porodica") odnosno "Fatiminom peru". Broj ajeta (44) je broj godina njenog sina Hasana u času smrti. Ajet počinje nepoznatim vijestima koje su objavljene. Kako su te vijesti upravo objavljene (a ne "rečene" ili iznesene u obliku pripovijedanja) odgovor treba tražiti u samom Ku'ranu. Prije toga napomenimo neke važnije detalje. H. Merjema koja se spominje u ajetu je ženskog roda kao i h. Fatima i njih dvije su najbliže jedna drugoj. Uzoriti Poslanik je rekao: "Mnogi muškarci mogu dosegnuti potpunost vrlina a od žena samo Asija, Merjema, Hatidža i Fatima". Uz to, o Merjemi se brinuo Zekkerija a.s. čiji je sin Jahja a.s. također poginuo kao šehid baš kao i Fatimin sin Husejn. Obojicu (Jahja –a i Husejna) njihove majke su u stomaku nosile 6 mjeseci (a ne 9 kako je to uobičajeno prilikom trudnoće). "Nepoznate vijesti" treba dakle tražiti u suri "Vijest" (sura 78, 40 ajeta).

Pogledajmo prvih 14 ajeta pomenute sure.

1. O čemu oni jedni druge pitaju
2. O vijesti velikoj
3. O kojoj oni različita mišljenja imaju
4. To nije dobro, oni će saznati sigurno!
5. I još jednom, to nije dobro, oni će saznati sigurno!
6. Zar zemlju posteljom nismo učinili,
7. i planine stubovima
8. i vas kao parove stvorili
9. i san vaš počinkom učinili,
10. i noć pokrivačem dali,
11. i dan za privređivanje odredili
12. i iznad vas sedam silnih sazidali,
13. i svjetiljku plamteću postavili?
14. Mi iz oblaka vodu obilnu spuštamo.

Vidjeli smo da se u suri "Imranova porodica" upotrebljava množina ("nepoznate vijesti") dok je u suri "Vijest" upotrijebljena jednina (velika vijest"). Kada se u ajetu 44 sure 3 kaže kako su to nepoznate vijesti (koje ti objavljujemo) tom prilikom dakle nije upotrebljena nijedna riječ koja se direktno odnosi na Časnog Poslanika (Poslanik Vjerovjesnik ili Muhammed) iako neki to podrazumijevaju te padaju u zamku historicizma koju su sami napravili. Gdje god je u Kur'anu trebalo stajati Poslanikovo ime li njegova funkcija (poslanička ili vjerovjesnička), to se tamo i nalazi, dok svako "objavljuje ti se" ukazuje na vjerujuće koji od objavljenosti zahvataju koliko mogu. Ta objava naravno nije Poslaničke prirode već se odnosi na različite razine nadahnuća. Vijesti koje su u doba h. Merjeme bile nepoznate (većini) jesu vijesti o Ehli – Bejtu, vijesti o "mjestu Poslaničke poruke" i zato je u ajetu 44 sure 3 upotrijebljena množina

("vijesti") jer obuhvata svih 14 Prečistih. Istorijski, svećenici hrama su pobacali svoja pera u vodu da bi vidjeli ko će se od njih o Merjemi brinuti. No, u ezoterijskom smislu to su Fatimijska pera, pera koja ona nosi u sebi kao majka Svetih Imama. Trska je "šuplje drvo" te kao takva vezana za čula vida i sluha (jer se kroz šuplje drvo može gledati i slušati). Kako svako od fizičkih čula (prema Ibn Arebiju) sukladira nekoj od Islamskih obaveza vid i sluh sukladiraju namazu i hadžu. Prvo je vezano za čuvenu Vjerovjesničku predaju koja kaže: "Od vašeg svijeta učinjeno je da zavolim miomrise i žene a radost moga oka je u namazu. Dakle, namaz je vezao za čulo vida. Drugo, vezanost hadža za čulo sluha temelji se na ajetu – "I pozovi ljude na hadž..."

Dakle, trska kao gradivni materijal "pera" sublimira u sebi dva važna Islamska stuba, namaz i hadž. Svako od ovo dvoje je po jedna četvorka Fatimijskih pera (ajet je 44 a to je $4+4$). Molitva i hodočašće su dakle osnov "Fatimijskog pera". Četiri su elementa: voda, vatra, zemlja i zrak i oni su "prva četvorka" od broja 44. Sukladiraju hodočašću jer hram svjetlosti uključuje u sebe svo postojanje, tj. sve postojeće predstavljeno preko osnovnih elemenata. Također, četiri su strane svijeta i one su "druga četvorka" od broja 44, tj. Ajeta 44 u suri "Imranova porodica". Sukladiraju molitvi a u skladu sa Kur'anskim ajetom – "Kuda se god okrenete tamo je Allahova strana".

"Božja strana" (ezoterijski) jesu Sveti Imami. Pera od trske su bačena u vodu. Voda ima višeznačnu simboliku, počevši od spoznaje pa do nepravilnosti i deformacija u saznavnom procesu a može označavati i smutnju i nered odnosno kaznu ukoliko je predstavljena u vidu poplave ili bujice. U propovijedi na Gori Krist spominje 8 blaženih stanja ($4+4=8$), što ovdje asocira na stupnjeve spoznaje.

Pogledajmo ajet 7 u suri "Hud" (sura 11, 123 ajeta).

7: "On je u šest vremenskih razdoblja nebesa i Zemlju stvorio – a Njegov prijesto je iznad vode bio – da bi vas iskušao koji će od vas bolje postupati. Ako ti rekneš: "Poslije smrti biće doista oživljeni, nevjernici će sigurno reći: "Ovo nije ništa drugo do očita varka". Vidjeli smo da Fatimu i Zekkeriju – a povezuje to što su njihova djeca, Husejn i Jahja u utrobama svojih majki proveli po šest mjeseci a naprijed citirani ajet iz sure "Hud" govori o šest vremenskih razdoblja stvaranja nebesa i zemlje. Sukladno tome, "nebesa" spomenuta u ajetu jeste osoba Husejnova a.s. dok "zemlja" sukladira osobi Poslanika Jahja – a. Kako su obojica u utrobama majki proveli po šest mjeseci jedinstvo "nebesa i zemlje" daje broj od 12 Svetih Imama ($6+6=12$). "Razdoblja" predstavljaju sazrijevanje "vremena duše", vertikalni hod duha. Božji Prijesto je iznad vode bio, da bi Bog iskušao ko će bolje postupati.

U ajetu 44 sure "Imranova porodica" riječ "voda" je izostavljena. Samo se kaže kako su oni svoja pera od trske pobacali, ne govoreći gdje. Sada se ajetom 7 sure "Hud" kaže kakva je to voda na koju padaju Fatimijska pera. To je voda iznad koje je Božanski prijesto, voda u kojoj sazrijeva i zaokružuje se šest mjeseci (razdoblja) provedenih u utrobama majki (od strane Husejna i Jahja – a). Za šesticu (6) se kaže da je najsavršeniji broj pošto je on i zbir i proizvod svojih dijelova: nastaje bilo sabiranjem ($1+2+3=6$), bilo množenjem ($1 \times 2 \times 3=6$). To je savršenstvo Husejnovskog zrenja, savršenstvo Jahjaove čednosti.

Citirani ajet iz sure "Hud" je vidjeli smo rednog broja 7 a sama sura ima 123 ajeta. Zbir brojeva jeste broj 13 ($7+1+2+3=13$), dakle Poslanik Muhammed i 12 Svetih Imama.

Fatimino prisustvo je kroz njena primordijalna pera. Svih 14 Svetih Osoba je preegzistentnim ugovorom napravilo ophodnju oko Božanskog prijestolja a kako je "od

vode sve živo stvoreno" (Kur'an) time je sve što je stvoreno ustvari stvoreno po njima. ("Tebe sam stvorio za sebe, a svijet stvorih za tebe").

"Da bi vas iskušao ko će od vas bolje postupati" – kaže dalje ajet. Ajet ne kaže (kao na nekim drugim mjestima) da Bog želi vidjeti "kako ćemo postupati" već "ko će bolje postupati", dakle ko će se svojim postupcima približiti njima, (Ehli – Bejtu) čiji će postupci najviše nalikovati postupanjima onih "dobrih". Time se ovdje definišu solarni (14 prečistih) i lunarni vilajet (sljedbenici dostojni da primaju svjetlo od njih). Lunarnim vilajetom "nepoznate vijesti" iz sure "Imranova porodica" postaju "velika vijest iz sure "Vijest" odnosno navješćenje Imama Mehdijs a.s.

Ajet 1 sure "Vijest" počinje upitno ("O čemu oni jedni druge pitaju") što jasno kazuje kako će okultacija Imama Mehdijs predstavljati nepoznanicu (za većinu ljudi).

Ajet 2 definira da je to "velika vijest" dok ajet 3 govori o različitim mišljenjima vezano za tu vijest. Tokom cijele okultacije Imama Mehdijs ljudi imaju različita mišljenja o njoj, počevši od nevjerovanja do sumnje i različitih oblika negacije (preispitivanje mogućnosti tako dugog života budući da je Imam skriven i živ već više od 1200 godina i sl.)

Zatim ajeti 4 i 5 definiraju malu i veliku skrivenost Imama.

Ajet 4. To nije dobro, oni će saznati sigurno!

Ajet 5. I još jednom, to nije dobro, oni će saznati sigurno!

"Sigurno saznanje" jeste kraj okultacije Imama, njegov ponovni dolazak. Kako se te riječi ponavljaju dva puta one označavaju dvije skrivenosti Imama el – Mehdijs a.s. (malu koja je trajala oko 70 godina i tokom koje je Imam komunicirao sa sljedbenicima preko četverice predstavnika i veliku skrivenost koja je otpočela nakon male i traje i danas). Oba ajeta negaciju okultacije karakteriše kao ono "što nije dobro".

U svim ajetima je upotrijebljena riječ "oni", ne dakle "muslimani", ili "vjernici" ili pak, "nejvernici" tj. "idolopoklonici" i td. Ovo zato jer postoje muslimani koji negiraju Imamat i čak niti ne vjeruju u postojanje Imama – el – Mehdijs a o okultaciji i da ne govorimo. Također, ima vjernika koji o tome ne znaju skoro ništa. Zato je upotrijebljena neodređena zamjenica ("oni") pod koju se smještaju različiti oblici neznanja o skrivenosti Imama.

Ajeti 4 i 5 u zbiru daju broj 9 ($4+5=9$) što govori o 9 Imama, Husejnovih potomaka.

Zatim ajeti 6 i 7 spominju zemlju kao postelju a planine kao stubove.

Postelja u fizičkom svijetu služi za odmor i spavanje što je slika cjelokupnog postojanja na zemlji. Sve (osim Boga) spava (na sebi svojstven način) i sve se odmara a o čemu govori i poznati hadis Vjerovjesnikov: "Ljudi spavaju a kada umru probude se". Planine koje su učinjene stubovima budnosti jesu osobnosti Poslanika Muhammeda i 12 Svetih Imama. Da je tako govori zbir rednih brojeva pomenutih ajeta ($6+7=13$). Oni su Vodiči i Znalci koji bude iz sna nemara i tmina neznanja. Oni su stubovi zemlje, njen oslonac i zaštita.

Ajet 8 iza toga kaže: "i vas kao parove stvorili", a ajet 9 nastavlja: "i san vaš počinkom učinili".

Stvaranje u parovima jasno naznačava privlačenje suprotnih polova (muško – žensko). Ezoterijski radi se o privlačenju od strane Pola Svijeta, Imamskoj svjetlosti koja "vuče" sljedbenike sebi, one koji stoje "nasuprot" Pola. Tek tada, dakle u stanju budnosti, san postaje počinkom (ajet 9) pošto čak i relativna budnost razvija smirenost koja bez duhovnosti ostaje vječna nepoznanica.

Zatim slijede ajeti 10 i 11:

10. i noć pokrivačem dali

11. i dan za privređivanje odredili.

Ajet 10 govori o noći ezoterije kada su u odsutnosti Pola i sve nevidljive ezoterijske hijerarhije nepoznate i nevidljive ("pod pokrivačem"). Pokrivač je svakako i aluzija na 5 osoba "pod pokrivačem" čije zemaljske i nebeske osobnosti u zbiru daju broj citiranog ajeta, broj 10 ($5+5=10$).

Dan određen za privređivanje jeste dan egzoterijskog, dan koji je 11 Svetih Imama već ozbiljilo a što sukladira broju ajeta (također 11). To je dan stjecanja svih znanja koja obuhvataju zakon za fizičko.

Ajet 12 glasi: "I iznad vas sedam silnih sazidali".

Broj ajeta (12) ukazuje na 12 Imama. U ajetu se ne upotrebljava riječ "nebesa" (ili nebo) već samo "sedam silnih". Riječ je o svjetlosnim hramovima koji su sazidani božanskom svjetlošću. Njima sukladira 7 velikih Poslanika, "ljudi odluke" a to su: Adem, Nuh, Ibrahim, Davud, Musa, Isa, Muhammed. "Silina" njihovih nebeskih hramova jeste Božja Knjiga koju su ljudima donosili. Adem, Nuh i Ibrahim su obznanili listove, Davud je donosio Zebur, Musa Tevrat, Isa Indžil a Muhammed Kur'an. Kako su svi Poslanici dosegli svoj stepen iz mjesta Poslaničke poruke (Ehli – Bejt, Kuća Čista) redni broj ajeta (12) jasno na to ukazuje kao na neminovnu logičnost.

Ajet 13, sure "Vijest" dalje kaže:

13 – i svjetiljku plameteću postavili.

Ovo je Poslanik Muhammed koji je svjetlo svjetova (egzoterijski, izvanjski obzir ajeta je aluzija na Sunce kao nebesko tijelo, no kazali smo da zahirska tumačenja nećemo komentirati). Plamteći karakter te svjetiljke jeste Muhammedanska svjetlost koja se u stvorene svjetove spušta preko 12 svjetlosnih zastora. Redni broj ajeta (13) jasno ukazuje na Poslanika i 12 Imama. Svjetiljka je postavljena iznad nas. Svaka svjetiljka daje svjetlost bez obzira gdje se nalazila i postavlja se na visoko mjesto radi onih kojima osvjetljava a ne zbog nje same. Nasuprot plamtećem karakteru svjetiljke (a što je vidjeli smo Muhammedanska svjetlost) koji opstoji sam po sebi, njeno postavljanje (iznad) jeste položaj Poslanika Muhammeda kao Poslanika milosti svijetovima. "Usplamtjelost" predstavlja "nebeskog Ahmeda" a "postavljanje" (svjetiljke) položaj poslanika Muhammeda.

Zatim ajet 14 kaže: "Mi iz oblaka vodu obilnu spuštamo". Broj ajeta ukazuje na 14 Čistih. Ovo je obilno znanje koje je posljedica milosti svijetovima i koje Poslanik Muhammed "spušta" u stvoreni svijet. Samo spuštanje je višedimenzionalno i za svakoga različito a što je i sami Poslanik rekao: "Ljudima govorite na razini njihova znanja a ne vašeg kako ne bi Boga i Njegova Poslanika poricali". Ovim se završava Fatimijsko pero, odnosno treće spominjanje riječi "pero" a koje sukladira Fatimi a.s. (sura "Imranova Porodica", ajet 44).

Slijedi četvrto spominjanje riječi "pero" u Svetoj Knjizi a ono je u suri "Kalem" (sura 68, 52 ajeta) i to spominjanje sukladira Imamu Aliju ("Kalem" inače ima značenje pera).

Riječ "pero" (kalem) se spominje odmah na početku, u ajetu 1 a što je sukladno sa činjenicom da je Ali a.s. bio prvi Imam. Broj 1 prožima sve brojeve i mada bez dijelova dijeljiv je. On je "majka" svih brojeva baš kao što je Ali otac svih Imama.

Ajet 1. nun. Tako mi kalema i onoga što oni pišu.

Bog se zaklinje perom i onim što oni pišu.

Sura je rednog broja 68, što u zbiru brojeva daje 14 prečistih ($6+8=14$). Ajeta je ukupno 52 što u zbiru brojeva daje 10 stepenica znanja koliko ih svega ima ($5+2=10$) a o čemu govori poznata predaja Imama Sadika a.s. Zbir ova 2 broja (14 i 10) daje broj 24 a što je 12 Zemaljskih i 12 Svjetlosnih osobnosti Svetih Imama. U ajetu 1 Bog se kune kalemom, višnjim perom koji Alija smješta na mjesto pečata Apsolutnog Vilajeta. Izvanjski obzir ajeta sugerije na meleke pisare, no ezoterijski, radi se "pismu" Ehli Bejta, onome što oni pišu (a što smo vidjeli u prethodnim spominjanjima riječi "pero") kroz usredištenje u duhovni hram svjetlosti (hramova je 14).

Ajet počinje rječju – Nun. "Nepoznate" kratice, tj. misteriozna slova su prisutna na počecima 29 Kur'anskih sura i njihovo značenje je za općenitu svijest tajna.

Ova samotna slova su jedna od velikih misterija Kur'ana. U pomenutom ajetu (h.

Alijinog pera) slova se odnose na žalost za Imamima (Hasanom i Husejnom).

N je "nagba" (znači – oplakivanje)

U je "udu" (znači – vratiti se)

N je ponovno "nagba" (oplakivanje).

Dakle u ajetu 1 sure "Kalem" ima "dvostruko oplakivanje". Ono je sukladno dvostrukom peru (iz ajeta 282 sure "Krava") a koja spominjanja, vidjeli smo sukladiraju Hasanu i Husejnu. U oba slučaja radi se o dvostrukom spominjanju unutar jednog ajeta.

Nakon oplakivanja Imama Hasana slijedi zahtjev za vraćanjem, za neistrajavanjem u tlačenju Čiste Kuće, zahtjev za odustajanjem od nasilja prema njima. To se nakon trovanja Imama Hasana nije desilo, tlačenje je čak postalo još žešće a što je rezultiralo bitkom na Kerbeli i šehadetom Imama Husejna i to je "drugo oplakivanje" u ajetu 1. Svakako, ova "dvostrukost" određuje Alija kao prvog Imama i pečata Apsolutnog Vilajeta.

Peto spominjanje riječi "pero" jeste u suri "Ugrušak" (sura 96, 19 ajeta) i to u ajetu 4. Ovo spominjanje sukladira Poslaniku Muhammedu.

Ajet 4: koji poučava peru.

Ineće, sura "Ugrušak" je prva objavljena sura Poslaniku i Objava se desila u pećini na brdu Hira. Sama sura započinje naznakom o važnosti učenja i stjecanja znanja (Uči, u Ime Gospodara Svoga...)

U ajetu 4 se kaže da Gospodar Svjetova poučava peru. Ezoterijski, to se odnosi na 14 Prečistih kao one koji su poučeni od Boga. Redni broj sure "Alijevog pera" (sura "Kalem") jeste broj 68 dok je redni broj sure "Muhammedovog pera" (sura "Ugrušak") broj 96. razlika ta dva broja je broj 28 ($96-68=28$) a što je broj godina Imama Askerija (Mehdijevog oca) u času smrti. Dakle, početak okultacije Imama je između "dva pera" (Muhammedovog i Alijevog).

Ovo zato jer je Poslanik Muhammed Mehdijev navjestitelj a Imam Ali pečat Apsolutnog vilajeta dok je Imam el – Mehdi pečat Muhammedanskog vilajeta. Tako je početak njegove skrivenosti smješten između dva pera", u rasponu Pečata Poslanstva i Pečata Apsolutnog vilajeta.

Ovim se završava peto i posljednje spominjanje riječi "pero" u Svetoj Knjizi a što je vidjeli smo sukladno sa 5 Svetih Osoba (Hasan, Husejn, Fatima, Ali i Muhammed, po redoslijedu spominjanja).

Pogledajmo sada zbir rednih brojeva 4 sure u kojima se spominje riječ "pero".

Sura "Krava" – 2

Sura "Imranova porodica" – 3

Sura "Kalem" – 68

Sura "Ugrušak" – 96

Zbir rednih brojeva ovih sura jeste broj 169 ($2+3+68+96=169$). Ako se od tog broja oduzme broj Kur'anskih sura (114) dobit će se broj 55 ($169-114=55$). Dakle, razlika između (znanja) "nebeskog pera" (14 Prečistih) i Kur'ana je broj 55.

Sura rednog broja 55 je sura "Rahman" (Milostivi i ima 78 ajeta dok sura 54 (sura "Mjesec") ima 55 ajeta, dakle brojka nastala gore pomenutom razlikom.

Kako sura "Mjesec" ima 55 ajeta riječ je o punom mjesecu Imama el – Mehdija a.s. čiji sjaj zajedno sa Kur'anom seže do prvobitnog pera 14 Prečistih. On je posljednji od 14 Svetih osoba, poput punog mjeseca sabire njihovu svjetlost. Pogledajmo sada prvi ajet sure "Mjesec".

1. Bliži se čas i mjesec se raspolutio.

Povod objave ovoga ajeta je istorijski događaj kada je Poslanik pokazao čudo i rascijepio mjesec pred očima poricatelja. Ezoterijski, "čas" cijepanja mjeseca jeste događaj Imama unutar ljudske duše. Taj čas obznane Imama se "bliži" na način približenosti ili udaljenosti čovjeka od samog Pola. Kako je Imam Lice Božje tako je i sjaj njegova mjeseca (Vilajeta) lice Islama. Ako u ovom kontekstu promatramo mjesec, dvije polovine koje se dobiju nakon cijepanja jesu šerijat (zakon za fizičko) i hakikat (zbilja duhovne istine). "Rascjep" između njih jeste tarikati (duhovni put). Taj duhovni put je osobno cijepanje unutar svakog iskušenika koji podnosi tegobe inicijacije. Hakikat sukladira nebeskim perima 5 Svetih Osoba a šerijat sukladira Kur'anu ($169-114=55$). Imam Mehdi je tarikati odnosno put navlastito, on je mjesec ili stožer lunarnog vilajeta. Također, cijepanje mjeseca na dvije polovine treba promatrati i kao malu i veliku skrivenost Imama, gdje mala sukladira Kur'anu a velika skrivenost nebeskim perima 5 Svetih Osoba. Kako je Kur'an u pojavnim svijetu vidljiv tako je "vidljiv" (nekim ljudima) bio i Imam tokom malog skrivanja. "Nebeska pera" su u pojavnim svijetu nevidljiva upravo kao i Imam tokom Velike skrivenosti.

Ezoterijsko cijepanje mjeseca je dakle čas "Imama bića" u svakoj osobi koja ga ozbiljuje, to je čas koji se uvijek (u vremenu duše) bliži onoliko koliko se mi približavamo njemu. Mi smo ti koji smo sakrili Imama sebi nesposobnošću da ga vidimo. Sura koja slijedi jeste sura 55, Rahman (Milostivi) i ima 78 ajeta.

U njoj postoji ajet koji govori o blagodat Vilajeta Svetih Imama i to na način poricanja. Ajet glasi: "Pa koju blagodat Gospodara svoga poričete" i ovaj ajet se ponavlja 31 put. Ajet 5 sure "Milostivi" glasi:

"Sunce i Mjesec utvrđenim putanjama plove". Astronomski tačan podatak koji je naučno potvrđen, no ovdje taj obzir nećemo komentirati. Sunce je Časni Poslanik dok je Mjesec Imam el – Mehdi. Njihove "utvrđene putanje" predstavljaju podjelu zaduženja gdje je Poslanik zadužen za Primanje Objave, njeno spuštanje u materijalni svijet (ta'nzil) dok je Imam zadužen za duhovnu hermenautiku Objavljenog (ta'vil). To su njihove "putanje" sa kojih nema skretanja (nema miješanja nadležnosti).

Broj ajeta (5) jasno sugerira pet osoba pod ogrtačem (Muhammed, Ali, Fatima, Hasan i Husejn).

"Poricanje blagodat" se prvi put spominje u ajetu 13 ("pa koju blagodat Gospodara svoga poričete") što jasno kazuje da je poreknuta blagodat stvar Ehli – Bejta jer broj 13 daje Poslanika Muhammeda i 12 Svetih Imama ($1+12=13$).

Također, ovaj ajet se trinaesti put pojavljuje u rednom broju 40 što je opet početak Poslanstva Muhammedovog a.s., jer je prvu objavu primio kada je imao 40 godina.

Zadnji put poricanje blagodat Vilajeta Imama se u suri "Milostivi" spominje u ajetu 77 a Bog je "sedam nebesa i isto toliko zamalja stvorio".

Također u zbiru taj broj daje 14 Čistih od grijeha ($7+7=14$).

Zbir svih (brojeva) ajeta u kojima se ponavlja isto ("Pa, koju blagodat svoga Gospodara poričete") jeste broj 1435

($13+16+18+21+23+25+28+30+32+34+36+38+40+42+45+47+49+51+53+55+57+59+61+63+65+67+69+71+73+75+77$) a taj broj u zbiru cifara opet daje broj 13 ($1+4+3+5=13$), Poslanik Muhammed i 12 Svetih Imama.

Kako je JA'SIN jedno od Imena Imama el – Mehdiya potrebno je vidjeti kako je u suri JA'SIN spomenut Vilajet Svetih Imama.

Pogledajmo zato neke ajete iz spomenute sure "Jasin" (sura 36, 83 ajeta).

Ajet 37: "I noć im je dokaz: Mi uklanjamo dnevnu svjetlost i oni ostaju u mraku".

Jedno od Imena Imama Mehdiya je i "Dokaz" (Hudžet). Ajet govori o noći ezoterije u kojoj je Imam dokaz navlastito. Njegov javni obzir je u skrivanju ("uklonjen kao dnevna svjetlost") u ljudi su ostali u vidljivom mraku. No, taj "mrak" jeste noć ezoterije u kojoj se otkrivaju višeslojna značenja u dubinama Svete Knjige. Zbir brojeva ajeta 37 daje broj 10 ($3+7=10$) što je sukladno sa 10 stepeni vjere koji se poput ljestvi dižu i predstavljaju cjelinu znanja (poznata predaja Sadika a.s.).

Ajet 38: "I sunce se kreće do svoje određene granice, to je odredba Silnoga i Sveznajućeg". Sunce je Časni Poslanik. Njegovo kretanje do svoje određene granice može se motriti pod dvostrukim obzirom. Prvi je obzir sami ovozemni život Muhammedov. Granica tog života je prelazak u drugi svijet, odnosno fizička smrt. Ezoterijski gledano Poslanikova granica je ta'nzil, primanje Objave i njeno dostavljanje ljudima. Ova granica dolazi iz svijeta naredbe i vezuje se za Božanske Atribute Sile i Sveznanja. Sila je krajnji intenzitet snage a Sveznanje ispunjenost izvan koje ne postoji nedostatnost, znanje izvan kojeg nema naznanja. Oboje opseže Časnog Poslanika. Snaga (sila) se vezuje za fizičku smrt a Sveznanje za granicu ta'nzila, tj. granicu dostavljanja Objavljenog.

Ta'vil (duhovna hermeneutika) pripada Imamu, svakom od dvanaestorice u njegovom (fizičkom) vremenu.

Ajet 39: "I mjesecu smo odredili položaj i on se uvijek vraća kao stari savijeni palmin prut".

Nakon razgraničenja Poslanstva i Imamologije, odnosno uspostavljanja granice Poslaničkog dostavljanja Kur'ana naspram duhovnog tumačenja, ajet 39 Imamu el – Mehdiyu kao Poslanikovom "čedu" (čiji je on navjestitelj) određuje položaj. Imam je "mjesec" spomenut u ajetu i njemu se određuje položaj pečata Muhammedanskog vilajeta. Time je zaokružena svjetlost 14 Prečistih a što je brojčano naznačeno i u samom ajetu ($3+9=12$ + Sunce + Mjesec= 14). Mjesec se uvijek ponovo vraća. Kao što se mjesec kao astronomsko tijelo uvijek kreće oko zemlje i osvjetljava je, tako se i svjetlo Imama

uvijek vraća u noći ezoterije koja je uvijek nova i neviđena budući da svako vrijeme otkriva nešto od onoga što još uvijek prebiva neotkriveno u dubinama Knjige. Poznato je da je 7 ebdala (koji su "oči Imama") u stalnom pokretu. Kruže Zemljom motreći i izvješćujući Imama o situacijama koje iziskuju njegovu izravnu intervenciju. Vraćanje Imama ("mjeseca") je poput starog savijenog palminog pruta. Vraćanje je aktivna kretnja Pečata Prijatelja Božjih u kojoj sudjeluju svi sljedbenici i sav svijet općenito. Nakon što je Imamu određen pomenuti položaj spoznaja njega biva spoznajom Boga dž.š. ("Ko spozna Imama spoznao je svoga Gospodara").

Ta spoznaja se odvija kroz nekoliko etapa. Približavanje njemu je dato kroz sliku starog, savijenog palminog pruta. Jedanput je Poslanik rekao kako postoji drvo slično muslimanu a to je palma. Uzoriti Poslanik nije upotrijebio riječ "vjernik" već upravo "musliman" što jasno ukazuje na svjedočanstvo vjere ("muslim"). Dakle, "palma" je prvi stepen približavanja Imamu i obuhvata zakon za fizičko (šerijat). Nakon toga se iz cjeline svjedočanstva izdvaja odgojna ili pedagoška zbilja (čiji je prut odviše jasan simbol), prut koji se "otkida" od cjeline drveta (palme). Kako mora proći određeno (hronološko) vrijeme da bi prut postao "star" radi se o gnostičkom sazrijevanju svakog putnika. Time se odgojnim metodama ("prut" se upotrebljava u svim nižim školama i kao takav simbolizira discipliniranje niže i još nedozrele ljudskosti) svjedočanstvo vjerovanja diže na viši nivo, na nivo vjere (ili uvjerenosti – mumín). To je drugi stepen približavanja Imamu i obuhvata duhovni put (tarikát). Ovdje je "prut" identičan putu između dvije rascijepljene strane mjeseca. "Prut" je dakle put discipliniranja duše i odvija se u više etapa.

"Starost" pruta jeste zbilja duhovnih istina, zbilja čiji je nebeski prauzor od vajkada isti te kao takav "star", dakle krajnji stupanj zrenja. To je treći stepen približavanja Imamu i obuhvata duhovne istine (hakikat). "Savijenost" palminog pruta jeste dosezanje prvog (šerijat) i posljednjeg (hakikat) na način kruga odnosno doticaja dva kraja (kada se oba kraja pruta potpuno saviju da se krajevi međusobno dotiču dobije se krug). Činjenica da suhi prut pri savijanju često puca govori o težini dosezanja hakikata. Prut je savijen onoliko koliko ga spoznavalac može "saviti" u konačnom dosezanju kruga, tj. Zbilje hakikata. Većina postigne relativnu "savijenost" a ne potpunu. Oni pak koji spoznaju zbilju kruga nalaze se na putanji samog Imama postajući poput njega. Tako je savijenost palminog pruta uvijek i iznova živuća duhovna zbilja vjere kojoj se svako približava ("savija je") prema svojim sposobnostima. Mogućnosti su različite i nose "kod" svakog iskušenika osobno. Jer, prut se uvijek i iznova kreće tako da svako doba ima svoju priliku (kroz pojedince koji ozbiljuju nešto od gnoze Imameta i Vilajeta). Kretanje Imamovog svjetla je poput mjesečevih mijena fizičkog svijeta.

Ajet 40: "Nit Sunce može Mjesec dostići nit' noć dan preteći, svi oni u svemiru plove".

Razgraničenje t'enzila (spuštanje Objave) i te'vila (duhovne hermenautike) u citiranom ajetu se opisuje kao nedostižnost, nemješanje to dvoje koje postaje imperativno. Ovo zato jer noć ezoterije ne može preteći dan obznane Imama te se vanjsko i unutarnje ne može pomiješati čak ni u izvanjskom toku historijskih događaja. Na duhovnim nebesima svi oni plove. Primanje Objave (Sunce) ne dostiže njenu duhovnu egzegezu upravo zato jer noć ezoterije ne pretiče dan obznane.

Poslanik je rekao: "Moj Ehli – Bejt je poput Nuhove lađe, ko se popne spašen je, ko izostane potopljen je".

Kao što lađa u fizičkom svijetu plovi na vodi tako i znanje Ehli – Bejta plovi duhovnim svemirom hakikata. "Svi oni" se odnosi na 14 prečistih. Svaki čovjek (sljedbenik) koji se popne na lađu Ehli – Bejta plovi duhovnim svemirom u skladu sa svojim mogućnostima i u skladu sa svojom blizinom Svetoj Obitelji. Duševne težnje "nižeg ja" tada bivaju obesnažene. U moru spoznajnih prijetnji nađena je spasonosna lađa. Njome se plovi i spašava od svih izazova.

Materijalnost uvijek potencijalno prijeti potopom i sve niže snage unutar čovjeka pune su izazova i smrtonosnih talasa koji mogu potopiti srce, utopiti ga u moru duševnih težnji. Lađa Ehli – Bejta je spas od takvih utapanja i prijetnji. Dok svijet bude postojao ta sveta lađa će primati duhovne putnike. Neki će se popeti sa lakoćom dok će se drugi uspinjati trudeći se, u mucu i sa bolom. Treći će se grčevito hvatati za svaku gredu nastojeći se dokopati palube. Ali i za najslabijeg ima nade i onaj najmanji je još uvijek putnik.

HALIDOVA ŽELJA

"Na ovome svijetu čovjek nikada nije siguran"
(A. Cami)

Bio je šejh Nakšibendijskog reda. Tako se vjerovalo jer on sam o tome nikada nije govorio niti se po bilo čemu isticao nad ostalima. Skrušen i pred poznatim i pred nepoznatim, ne uznoseći se niti se povlačeći, isti i pred vjerujućima i onima čija srca sumnjaju pa se kolebaju. Odmjeren u svemu, obraćao se ljudima na nivou njihova razumijevanja i na način njihova shvatanja. Uvijek nasmijan i vedar, ljubopitljivo zagledan u sve postojeće, nikoga ne potcjenjujući niti ikoga osuđujući. Bio je poput široke rijeke u tiha jutra, svakom dostupan a nedokučiv u protoku koji uvijek izmiče. Voda pored puta, pored svih ljudskih puteva, vidljiva a neuhvatljiva, jasna a zamagljena uvijek novom slikom. Tako je uvijek kada se dodiruju blizina i prolaznost, kada neposrednost i nestalne mijene pružaju uzaludno ruku jedno drugome.

Upoznao sam ga u Travniku pred sami rat posjetivši ga sa njegovim dervišima. Sam nisam pripadao redu ali su me "povelili" jer sam volio sufijsku misao i poštovao ljude Puta. Bilo je dovoljno. Dovoljno meni jer za ostale ne znam, nisu kazivali više od onoga što su im govorili pogledi. Putovanje jednolično i tmurno, prepuno pritajenih očekivanja koja je svako nosio na svoj način predajući im se ćutke i bezglasno. Nisam mislio ni o čemu gledajući snježne planine pored puta, nebo je maglovito i oblaci u daljini djelovali su gotovo sjetno upotpunjujući nešto neodređeno u meni.

Kada smo ušli u čisti stan dočekala su nas dvojica ljudi sa desnom rukom na prsima, stari derviški pozdrav koji označava ljude srca. Tiho i nenametljivo su pokazali na šejh Halidovu sobu. Poštovanje i red u ljudskim odnosima i stroga pravila koja svaku stvar stavljaju na njeno mjesto. Dvojica derviša su ušla prije mene poselamivši se uz uobičajeni naklon. Poljubih šejhovu ruku jer su tako uradili i ovi prije mene. Ispružio ju je u namjeri da se rukuje sa mnom, ne želeći usiljenu ljubaznost i formalno poštovanje koje nije u srcu. Njegov izgled me nije ni uplašio ni začudio, bio je otprilike onakav kakvim sam ga zamišljao. Držeći u ruci staru knjigu bijelih korica šejh je žustro raspravljao sa jednim čovjekom koji je već bio unutra kada smo došli. Shvatih da govore o Ali – paši Rizvanbegoviću.

Stan je bio prostran i osunčan, pun toplih sjenki i tragova pažljivih ruku, bez ijednog suvišnog komada namještaja ili nečega što ne pripada adabima i tradiciji reda. Svaka stvar na svom mjestu, neupadljivo i gotovo nemarno a opet strogo i nemoljivo. Sve je tuđe vlasništvo, kako sam saznao. Halid će tu prezimiti, star je i usamljen a Bosanske zime oštre i teške. Šejh je u ranoj mladosti bio oženjen jedno kratko vrijeme, ostao je bez djece. Ali Bog kome hoće daje pa je tako i Halid oko sebe imao ljude koji su ga voljeli i služili bolje nego rođenog oca.

Vlasnik stana je takođe murid, niko mi nije rekao ali se po svemu dalo zaključiti da je upravo tako. Po gestovima i načinu ophođenja, po poštovanju koje je domaćin ukazivao šejhu svakom prilikom i u svemu.

Šejh Halid po svemu sudeći nije ni imao svoju kuću niti privatno vlasništvo, sem jednog dijela zajedničke imovine u Fojnici koju je dijelio zajedno sa bratom. Ali je tamo rijetko odlazio. Jedan smeđokos dječak od oko dvije godine stalno je trčkarao iz sobe u sobu veselo se smijući i šejh ga je ljubazno milovao po glavi stalno mu ukazujući pažnju. Ljudi

koji su nas uveli očito su imali poseban položaj i stalno bili na usluzi šejhu. Jedan od njih (kasnije sam saznao da se zove Mirsad) bio je vrlo ozbiljan i pomalo natmuren derviš u kasnim tridesetim, pogled mu je bio pažljiv i usredsređen. Prešli smo u drugu sobu i sjeli, šejh će doći da nam se obrati svima. Slučaj je htio (bez ičije svjesne namjere) da sjednem na sofu prekoputa šejhovskog mjesta dok su ostali sjedali po podu. Neki su bili prekrštenih nogu, mnogo se pušilo i soba je bila puna dima. Halid je takođe bio strastveni pušač i kasnije sam vidio kako pali cigarete jednu za drugom. Kada je šejh ušao svi smo ustali na noge iako je odmah rekao da nastavimo sjediti i dao znak rukom da ostanemo dole. Kako smo samo on i ja ostali na sof (drugi su sjedili na podu) bijah iznenađen i zatečen tom simboličnom "jednakošću".

- Ako ja nešto pogriješim, ti me mladiću ispravi – obrati se meni naglo i bez ikakvog uvoda. Ponovo se iznenadih i ne znajući šta da kažem malo se zbunih i oborih glavu. Ostali su znatiželjno gledali, par njih otvoreno podsmješljivo i krajnje potcjenjivački. Neki se uhvatiše za bradu zagledani u strop kao da domišljaju značaj šejhovitih riječi. Pitao me ko sam i odakle dolazim. Kada sam odgovorio pohvalio je reisa Sulejmana Šarca, mog daljeg pretka i vjerskog poglavara u doba Austro – Ugarske monarhije. Nisam o njemu znao skoro ništa, sem da je iz Uzinovićke mahale u kojoj sam i ja rođen. Šutio sam.

Jedan derviš je zatražio dozvolu da ispriča svoj san. Šejh je kratko prokomentirao, osmjeh mu nije silazio sa usana. Tada se sjetih sna jedne pobožne žene iz Stoca čiji muž također bijaše derviš i koji mi je i ispričao san.

Usnila je nebo. Ne ovozemno, već duhovno nebo, drugo i drugačije od plavetnila kojeg gledamo svaki dan. Na nebu bijaše veliki zeleni krug. U sredini kruga šej Halid sjedi na nekoj vrsti ljuljačke i smije se. Sve je zeleno. Halil, jedan od starijih derviša je unutar kruga zajedno sa šejhom. Muž pomenute žene se nalazi na drugoj a jedan zajednički im prijatelj na prvoj stepenici do kruga i ispod su velikog zelenila. Nekoliko godina kasnije san se obistinio. Naime, nakon Halidove smrti Halil je postao šejh kako je i najavljeno opisanim snom koji ga je smjestio u hakikatsku zbilju. Njegovu šejhovsku poziciju neki osporavahu (čine to još uvijek) praveći nedoumice i tamo gdje im nema mjesta, sluteći nejasnoće tamo gdje nikada nisu ni postojale. No, u povijesti nije zabilježen ni jedan veliki čovjek a da nije osporavan. Čak je i sami Poslanik osporavan i negiran, Sveti Imami poslije njega isto tako. Skup je trajao nekih dva sata, ispratili su nas sa poštovanjem ili mi se tako činilo. Vraćali smo se zadovoljni. Svuda okolo snijeg i blato, poneka umorna životinja pored puta, zapuštene seoske ograde i neugledni sokaci. Predratno stanje se moglo osjetiti ali ne tako snažno da bi zaplašilo ili poljuljalo uvjerenja.

Posvuda zimska svakodnevnica i umorni ljudi zabavljeni poslovima, teški i sebi ali sa nadom u bistrim očima. Niko nije želio rat koji se zasigurno nazirao. Magla, blato i umor, u automobilu prijatna, omamljujuća toplina, sjedio sam do vozača. Pričali smo o zajedničkom doživljaju svako nudeći svoju verziju.

Neko je natuknuo kako me je šejh ustvari ukorio kada je kazao da ga ispravim ukoliko u nečemu pogriješim. Jer, ne priliči meni da ispravljam jednog učenjaka niti imam znanja za tako nešto.

Ali kako ipak volim da "pametujem" dobio sam prijekor. Nisam znao šta da kažem, zavist je bila jasna i bolno vidljiva i žalih zbog toga. Uvijek je tako, još iz drevnih vremena. Muridi su ljubomorni jedni na druge i bore se za mjesto u srcu svoga šejha. Čak se

pretpostavlja da su velikog Rumijevog prijatelja Šemsa Tabrizija ubili Dželaludinovi učenici. Iz zavisti, ne mogavši podnijeti pažnju koju mu je Rumi iskazivao. Nema lijeka derviškoj ljubomori sem vlastite izgrađenosti koja bi je poništila. Ipak, nisam derviš i čudno kako se oni ne mogu sustegnuti, neshvatljivo je da ih čak i ja ugrožavam. Stakla automobila bijahu prljava, gledao sam oblake kako promiču nastojeći da što manje govorim. U Stolac smo se vratili kasno u noć, iscrpljeni ali sretni, svako na svoj način. Uskoro je izbio rat. I u jeku sukoba, godine hiljadu devetsto devedeset treće sudbina je htjela da ponovo vidim Halida. Došao je u Stolac na liječenje. Nije namjeravao i nije se nadao ali kada Bog nešto hoće ljudski umovi se zaustave, misli se pomute i osjećanja uzburkaju da bi se desilo ono što se desiti mora. Spremao se za Sloveniju gdje je trebao operirati kuk i imao uredne papire, sve je bilo spremno za odlazak. Mirsad je bio s njim. Ali slučajni susret sa Stolačkim Muridom u Splitu sve je izmijenio. Taj njegov učenik mu je spomenuo doktora iz Stoca i bolnicu za koštano – zglobna oboljenja poznatu u cijeloj bivšoj Jugoslaviji. Stare zgrade iz Austro – Ugarskog vremena, zelenilo i cvijeće. I šejh se predomislio. Ratna zona, svakodnevna granatiranja i smrt na svakom koraku ali je odlučio doći. Primljen kao i svaki drugi pacijent ležao je na krevetu do prozora sa još dvojicom ljudi u sobi. Odmah po dolasku osvojio je srca.

Pričalo se da su medicinske sestre počele postiti Ramazan pod uplivom Halidove ličnosti i njegova blagoslova. Bijele brade i rumenih obraza, gotovo dječaćkih usana i sa crnom derviškom kapom na glavi šejh je plijenio opštu pažnju i izazivao poštovanje. Mirsad je doputovao zajedno s njim, pomogao i radio oko njega sve što je trebalo odnoseći se prema šejhu kao da mu je rođeni otac. Jer očinstvo u duhu je ponekad jače od tjelesnog, otac duše je često važniji od roditelja izvanjskog svijeta. Rasim i Džanka su bili u istoj sobi zajedno sa Halidom. Rasim je bio prosjed, gotovo ćelav starac sa tankim naočarima ispod kojih se nazirao ispitivački i nepovjerljiv pogled. Poslije drugog svjetskog rata navodno je bio ministar šumarstva i spadao u "progresivne drugove" a onda "sletio" kao Inforbirovac opredjeljujući se čvrsto i nepokolebljivo za druga Staljina. Nakon svega što je prošao živio je tiho i povučeno, ravnodušan spram društvenih tokova i života samog. Nikad se nije ženio a važio je za obrazovanog i sposobnog čovjeka. Džankić sa Ošanića čijeg se imena ne sjećam (i koje je inače malo ko znao jer su ga svi naprosto zvali "Džanka") ležao je preko puta Halidovog kreveta. Rasijan i vedrog osmjeha veliki bečar je bio očaran šejhovou ličnošću. Prepun sjete i žala za prohujalim vremenima, stari Džanka je ličio na umornog kapetana napuštenog broda koji se još dvoumi oko daleke plime i konačnog napuštanja razrušene krme.

- Mladost se ne vraća – rekao mi je jednom gotovo šapatom i suznih očiju. Oba starca su izgledala dosta krepko i svježe liječeći se ko zna od čega jer je bolnica odavno (a u ratu pogotovo) više ličila na starački dom i prihvatilište nego na liječilište. Tri sigurna obroka dnevno i debele grede postavljene ispred prozora kao zaštita od granata, bilo je dovoljno da staračka oronulost vidi zaštitu i utočište. Povrh svega, u bolnici su imali društvo što je mnogima ostavljenim i usamljenim bila prava blagodat. Jer i u obilju ljudi bivaju zanemareni i zapostavljeni, možda čak još više, pa se ne treba čuditi zašto je tako u ratu. Mnoštvo je dolazilo slušati šejh Halida. Pacijenti iz drugih soba, vojnici u slobodnom vremenu i medicinske sestre u pauzama, dokoni starci koji su uvijek tamo gdje se nešto govori i pripovijeda.

Neko bi zapamtio par riječi ili citat, drugi su pomno bilježili i čuvali čitave stranice, treći bi pamtili sve. Neizbježno, jer ljudske mogućnosti su različite. Zato je Ibn – Arebi rekao:

"Jednom tepsijom ne možeš zahvatiti cijelo more ali i ono što zahvatiš je more". Uzmi koliko možeš. Voda spoznaje je jedna te ista a veliki zalogaj bi ugušio maleno, nezrelo dijete i ono što slon uzima mrava bi uništilo.

Dok bi šejh govorio tišina je bivala potpunom. Pričao je dugo i temeljito, razgovjetno razlažući slogove i pokatkad ponavljajući rečenicu da potcrta ili nešto naglasi.

Sagovornika bi gledao cijelo vrijeme, svakome posvećujući istu pažnju. Jednom prilikom Mirsad ga je izveo van do obližnje džamije. Nije mogao hodati i kretao se u invalidskim kolicima. Minaret Ali – pašine džamije bio je još uspravan, nijedna granata nije pogodila sami mesdžid iako ih je okolo palo na stotine. Moj prijatelj Mead i ja htjedosmo to uvijekovječiti kamerom ali nas odlazak u logor i dalji razvoj situacije zaustavi u namjeri. Ali – paša bijaše u istom lancu duhovnog rodoslova kao i šejh Halid. Stolački vezir bio je murid Mejli – babe a prenosi se da je on dolazio u Begovnu gdje bi se obavljali veličanstveni zikrovi. Abdurahman bijaše jedini učenik Husein – babe Zukića, utemeljitelja i pročelnika tekije u Vukeljićima. Šejh Husejn je u potrazi za zanjem napustio rodni kraj još u ranoj mladosti, a Sirija bijaše šejh Mejli – babe.

U traganju za naukom izbivao je punih četrdeset godina. Pohađao je i čuvenu "Muradija" tekiju u Turskoj i na kraju se vratio u Bosnu sagrađivši tekiju u rodnim Vukeljićima. Od njega, Silsila dalje ide preko velikih šejhova do Svetih Imama i Časnog Poslanika.

Poslanik u svojoj ruci drži uvodnički lanac i moć njegova blagoslova (ba'rakah) prostire se na sve šejhove koji učenike vode i terbijete. Bejat šejhu je bejat Poslaniku. Muridi često još kao djeca bivaju svjesni svog manevijskog oca. Tako je mali Abdurahman, tada još dijete prepoznao šejh Husejna. On mu je i dao nadimak "Sirri", što znači tajnoviti. Prenosi se da mu je Husejn rekao: "Ti si od mene jedan a od tebe će biti hiljade". On je naime bio jedini učenik Husein – babe, a kasnije su od njega potekli mnogi. Jedini koji nasljeđuje.

Šejh Halid je malo zastao kod džamije prošaptavši Mirsadu svoju tajnu želju. Htio je naime da ga ukopaju u dvorištu Ali – pašine džamije ukoliko umre u Stocu. Je li predosjetio skori kraj imavši siguran išaret u rukama ili mu se naprosto "otelo", ne znam. Za samog Ali – pašu ga bijaše mnogo toga vezivalo. Puno ga je cijenio i čak tvrdio da Bosna jednim dijelom ispašta (i) zbog nepravde koja se (lažnim historicizmom) nanosi tom velikanu. Misao teška, neobična i smjela ali sam je čuo svojim ušima. Mirsad je zapamtio, malo se zamislio i odgurao kolica natrag u bolnicu.

Halidu se nije moglo pomoći, bar ne u takvoj bolnici i u tim okolnostima. Ugradnja kuka bijaše nemoguća, operacija vrlo teško izvodljiva. U aprilu iste godine preselio je na bolji svijet. Njegovi muridi su ga okupali i sahranili kako je i želio u dvorištu džamije. Bijaše prisutno petnaestak ljudi, granate nisu padale.

Mirsad je predvodio dženazi u nedugo poslije toga otišao iz Stoca. Na svoju sreću jer je tako izbjegao sigurno zarobljavanje i odlazak u logor. Nakon rata Halidu je sagrađen skromni bašluk, mjesto se znalo, obilježeno je nakon samog ukopa. Došao u Stolac i tu ostao. Na ovome svijetu svi smo putnici, prolaznici i dobro je znati za vraćanje i mjesto povratka. Iza njega je ostao nasljednik jer duhovno bremeniti ne mogu bez vodiča. U svakom vremenu postoje znalci koji presijecaju pupčanu vrpцу da bi se rodilo duhovno čedo. I svi vode do Časnog Mustafe.

Oko istine je oduvijek bio okupljen samo mali broj ljudi i tako je u svim vjerama i velikim tradicijama.

U mnoštvu svijeta bezbroj je želja u kojima se zaboravlja sebe i bludi, mnogo je šarenih laža što razaraju srce i odvođe sa Pravog Puta. Ali nisu sve želje iste. Neke iskre svjetlošću sa nebeskih puteva i razasipaju zvjezdani sjaj onostranosti. Možda takva bijaše i Halidova želja.

GLEDAJUĆI ULURU

"Život je san"
(Kalderon)

Uluru. Sveta planina naroda Aboridžanskog. Fotografiju smeđeg masiva držim uokvirenu na zidu ispred mene tako da mogu baciti pogled kad god zaželim. Zov Australije i pradavnih istina skrivenih u tradiciji plemena koja još pokušavaju očuvati drevni način življenja bježeći pred pogubnim uticajima civilizacije. Ogromni masiv, plavo nebo i tragovi borbe na svetom tlu još iz vremena sna kada su se sukobila dva zmijska božanstva, KUNYA i LIRA. Uluru je najveći monolit na svijetu a pojedini dijelovi planine zabranjeni su ženama. Gledajući sliku na zidu često se sjetim jednog sna, bilo je to prije osamnaest godina. Usnih Ulcinjsku plažu na kojoj sam (u stvarnosti) boravio nekoliko dana. Grad Ulcinje je u Crnoj Gori, prijatelj sa fakulteta me pozvao na ljetovanje. Zeleni borovi i mali puteljak ka plaži u snu bijahu isti kao u stvarnosti. Htjedoh da se spustim do smeđeg pijeska na plaži i okupam u moru. Najednom, lijevo od mene, pored puta sjedio je stari Aboridžin. Šutljiv i smiren kao da bijaše utonuo u viđenje. Prođoh pažljivo pored njega ne rekavši ništa. On me primijetio i nemarno pratio pogledom ne pokazujući nikakvu pažnju. Bilo mu je oko šezdeset godina. Kosa prosijeda i kovrdžava, nos pljosnat i širok a brada riđa i dostojanstvenog izgleda. Pored njega sa desne strane ležao je štap. Na sebi je imao jednodijelni, sivi komad odjeće i gledajući njegov spokojni mir osjetih poštovanje. Ipak, ne rekoah ništa i nastavih da se spuštam. Najednom se ispred mene ispriječi strašna provalija. Visina je bila ogromna i bez sumnje nešto takvo u stvarnosti u Ulcinju nije postojalo. Rukama se izverah po litici i nekako se vratih nazad. Malo se odmaknuvši ponovo bacih pogled, visina je zasigurno bila veća od pedeset metara, na dnu hridi i stijene o koje su udarali veliki talasi. Vraćajući se ubrzanim hodom ponovo sretoh starog Aboridžana. Ali sada je stajao i dostojanstvo kojim je zračio bilo je zapanjujuće. - Zašto me nisi upozorio na provaliju – upitah ga naglo i gotovo prijekorno. Usne mu se pomjeriše i on izgovori jednu rečenicu na Aboridžanskom jeziku koju nisam razumio. U njegovoj desnoj ruci ugledah okrugli kamen na kojemu bješe ucrtan neki labirint. Ispruži ruku prema meni pokazujući mi zaobljenu kamenicu kao da hoće da dobro zapamtim a onda je naglo povuče. Shvatih da je to sveti kamen njegova naroda. Tu se san prekinuo. Bio je to čudan san i često bih ga se sjećao iako mu u početku nisam pridavao poseban značaj. Sticajem okolnosti, mnogo godina poslije zainteresirao sam se za život Aboridžina. Fasciniran religijom i kulturom tog produhovljenog naroda počeo sam se pitati o davnašnjem snu. Izgledalo mi je kao da sam sklopio neki savez ili ugovor sa starcem i u posvetnom tajanstvu možda trebam preći zagonetni labirint ili ga bar upoznati, suočiti se s njim. Mnogo poslije san bijaše ostavio dubok uticaj na mene. Za vrijeme svog boravka u Ulcinju (prije sna) nisam primijetio nikakvu provaliju a poznati put do plaže bijaše lagan i prijatan. Sitni pijesak i ljekovita šuma puna slanih isparenja i okrepljujućih mirisa, pored same ceste turbe dvojice šehida. Prema predaji radilo se o dvojici misionara Islama koji su došli prije Turskih osvajanja i tu poginuli. Voda je izbacila tijela i lokalno stanovništvo ih je sahranilo. Turbe je ograđeno čeličnom ogradom a po noći gore zapaljene svijeće. Bilo je to jedno od mojih rijetkih putovanja jer mi je pokretanje teško padalo a svaka promjena djelovala razarajuće na mene. Možda mi je i stari Aboridžin htio otkriti svu besmislenost vanjskih puteva i uputiti me u labirinte vlastite duše. Svaki put u svijetu boja i mirisa na kraju završava u provaliji privida i varke i svako putovanje svijetom slabi i umanjuje svijet unutarnji. Eto zašto je Časni Poslanik rekao: "Putovanje je dio džehennema". Neprestalno smjenjivanje i obnavljanje vanjskih utisaka liči paklenoj vatri koja je također stalno vraćajuća, bolna i puna nespokojsstva baš kao što je to izmjena slika u oku koje luta. Odvojenost od kuće krasi oboje. I putnika svijeta

izvanjskog i onog ko putujući onim svijetom mora sagoriti u ognju vlastite strasti kako bi se vratio domu svojega duha.

Putnik ovoga svijeta zato može prije očekivati kaznu nego obogaćenje, prije patnju nego radost nepoznatog. Svaki put sem puta u sebe je pad u ponore i provaliju izvanjskog gibanja i promjene. A čovjek je svugdje isti i nebo iznad njega je jednako plavo na svim meridijanima. Zato je obogaćenje utiscima i teret i iluzija.

Turizam je magija tamnog doba. Usljed nedostatka spiritualne virilnosti koja bi izvjesno poredala slike u duši uvodeći je u carstvo duha, moderni čovjek fotoaparatom sliku izvanjskog svijeta pokušava zarobiti, zaustaviti je u prolaznosti vremena. Tako umišlja da je bogatiji i da je osnovna vrijednost tog bogatstva "upoznavanje ljudi". No, ljudi se mogu upoznati i prepoznati po unutarnjem a da se u svijetu boja i mirisa nikada nisu vidjeli. Tamo gdje je ljudi najviše (u megalopolisima) oni se uopšte ne poznaju, čak štaviše. Labirint odslikan na kamenu (u mom snu) bijaše u obliku bijelih krugova koji su bili jedni u drugom i sve manji i manji do samog centra. Simbol sufijskog puta je također krug, u taoizmu je isto tako. U svim velikim tradicijama prisutna je težnja vraćanju Izvoru. Stvorenja putuju po obodnici privučena Centrom i u spajanju s njim pronalaze smisao postojanja. Puteva je koliko i tačaka, linija do centra je koliko i ljudi. Neki ne vide privučenost i opiru joj se vezujući se za privlačne oblike u svijetu čulnog opet svjedočeći jedno. Jer da nije Njega nikada vezanost ne bi postojala. Da Bog ne postoji nikada se čovjek ne bi poklonio idolu. Njegovo postojanje posvjedočismo svi i sve se Njemu vraća. Ali bića su opterećena nestrpljenjem i strašću i prihvataju olako svaku zamjenu ne videći ko je usadio tu sklonost u njihova srca. Zato je Ibn – Arebi rekao kako nijedno ljudsko biće nikada nije voljelo ništa osim Boga dž.š. Uvodnički karakter snova me oduvijek zaokupljao. Jedan učenik šejh Halilov usnio ga je prije nego ga je i vidio u stvarnosti. Šejh je bio obučen u crveni džemper i htio je nešto da mu pokaže. Na zelenom stolu ispred njih bijahu ucrtani krugovi urezani još prije njegova (muridovog) rođenja. On ih je sa zanimanjem zagledao i kada se probudio ubrzo nakon toga potražio je šejha. Kasnije je postao predan murid i zaljubljenik Puta. Bez sumnje, neki snovi su inicijacijskog karaktera i predstavljaju uvođenje u duhovno i spiritualno učenje. Aboridžini ih zovu "snovi predaka" kada je svijet stvoren iz misli. Različite tradicije ali je Put jedan te isti, kao što Rumi slikovito reče: "Prozora na kući je mnogo ali je svjetlost koja ulazi jedna te ista". I sufije i Aboridžini veliku pažnju posvećuju snovima i u obje tradicije svi odgovori su tamo, prošlo, sadašnje i buduće. U sufizmu, detaljna analiza snova je svakodnevna i priznata praksa. Aboridžini razlikuju više vrsta snova. Pored "snova predaka" postoje i snovi izvan tijela, snovi tokom spavanja i td. Oni tvrde kako se sanja i u budnom stanju te da noćna snoviđenja imaju uglavnom oni koji su nesvjesni snova budnosti. Analogno tome, Islamski arifi i sufije vide istinu u budnom stanju onako kako to obični ljudi (ponekad) vide u snovima. Jedan ajet u Ku'ranu kaže kako nam Bog daje "san noću i naš san danju" dok poznati hadis Poslanikov glasi: "Ljudi spavaju a kada umru probude se".

Ovo znači da je cijela egzistencija san, kako noćna tako i ona po danu. Dio ajeta koji spominje "san po danu" nipošto ne ukazuje na "dnevno spavanje" već budni san spomenut u Poslanikovom iskazu koji se prekida tek smrću (nakon koje dolazi buđenje).

No, i samo buđenje smrću je strogo relativno jer čovjek nikada ne može postići punu budnost i sve etape njegova postojanja su različite vrste sna. Govoreći o Sudnjem Danu, Kur'an kaže da će ljudi govoriti: "Ko nas probudi iz grobova naših?" Znači, posthumno stanje, koje je budnost u odnosu na ovozemni život, ipak je san u odnosu na ahiret (džennet i džehennem). Naravno, posmrtna stanja su "manja usnulost" jer je relativna budnost smrću zagarantovana bez obzira na kasniju sudbinu duše. Ovozemni život je najdublja vrsta sna i upravo zato je Muhammed kazao: "Vi ste u najmračnijem svijetu".

Mrak je identičan snu, što je više svjetlosti to je više i budnosti. Zato prostranstva svjetlosnih svijetova ozbiljenim dušama pružaju nezamisliv mir i sreću. Ovaj svijet je najmračniji jer je

svijet tamnih, gustih tijela, svijet materije. Uz to, svijet kušnje, suprotstavljenosti dobra i zla, neprijateljstva i patnje. Zato je nužno da je on "najveći san". Samo je Bog budan i živ. Sve ostalo spava i sve ostalo je "mrtvo" (nepostojeće u Bitku). Život stvorenja u bivanju je realan ali je u Bitku nepostojeći.

Poslanik Islama je rekao kako postoje tri vrste snova: "Istinito snoviđenje (od Boga), nefsanske (duševne) preokupacije i šejtansko zastrašivanje". Po Aboridžinima svijet je stvoren u snu. Kur'an pak kaže za Boga dž.š. kako "Ga ne obuzima ni drijemežni san". Kako drijemaž i san ne obuzima jedino Njega jasno je da obuzima "sve drugo" i da je cijela egzistencija san. Da je san stanje svega stvorenog eksplicitno govori jedna izreka Imama Sadika a.s. koji je rekao kako "svi spavaju, čak i melec" (anđeli). Kako je sva materija oduhovljena i na određenom je stepenu svjesnosti jasno je da i ona sanja (i spava). Prema tome, san se odnosi na sve što je stvoreno.

"Drijemež" pomenut u ajetu je sukladan stanjima berzaha i ahireta (međustanja i onog svijeta) dok je san stanje ovoga svijeta. Iako se snovi (tokom spavanja) uvijek ne pamte svaku noć sanjamo, čak i u budnom stanju samo što (većinom) ne znamo za to. Da bi neko prosegnuo u snove budnog stanja neophodna je visoka razina spiritualne svijesti no neovisno od toga što je većina čovječanstva takvih snova (budnih) nesvjesna oni postoje i samo je pitanje dana kada će (i) nauka potvrditi ono što neke tradicionalne discipline naučavaju vijekovima. No, za današnji duboko ukorijenjeni scijentizam to je još prevelik zalogaj.

Budući da su na neuporedivo većem nivou svjesnosti od "savremenog" čovjeka Aboridžini imaju moć bivanja u svojim snovima, sposobnost da ih pročitaju u budnom stanju. Veliki arifi i sufije pak, vide budućnost svake osobe čim je ugledaju i mogu dešifrovati njeno stanje i karakter sna (budnog stanja) koji je prati. Tako oni mogu izabrati svoje snove od kojih su neki "ciljani" (poznati fenomen je istihara – namaz koji se obavlja u svrhu istinitog snoviđenja kojim se rješava neki životni problem ili zamršena situacija). Običnom puku snovi se pojavljuju "spontano" (tako izgleda) budući da većina ljudi današnjice ne uči iz snova i prema njima se odnosi krajnje potcjenjivački. Zato njima snovi gotovo redovito izgledaju "nepovezani" i "besmisleni". Danas se snovi toliko neozbiljno shvataju da ih se uzima čak za podsmjeh. No, nije uvijek tako bilo. Božji Poslanik bi svako jutro pitao svoje drugove jesu li i šta tokom noći sanjali. On lično bi komentarisao i tumačio snove. Tako bi osoba (kojoj se tumači) formirala sliku nastupajućeg dana ili većeg perioda vremena koji bi na taj način bivao duhovno zahvaćen i označen. Ova vrsta duhovne pedagogije je u našem vremenu potpuno zanemarena i živa je još jedino u "primitivnim" zajednicama koje su zadržale neki od oblika izvorne duhovnosti. U plemenima širom svijeta snovima se još uvijek pridaje veliki značaj, toliki da poglavice ili vračevi (kada to situacija zahtjeva) uspijevaju doslovno zaustaviti sanjanje cijelog sela preuzimajući tu ulogu isključivo za sebe. Kada poglavica sanja ostali nemaju snove jer autoritet uspijeva razriješiti (u snu) kolektivni problem ili situaciju koja zahtjeva hitno djelovanje. U modernom svijetu ovakva praksa je nazamisliva. Aboridžini imaju sposobnost telepatskog kontakta a ta osobina krase i druge narode koji još uvijek njeguju nepatvoreni, izvorni oblik življenja. U svrhe daljinske komunikacije savremeni čovjek će upotrijebiti mobilni telefon potpuno nesvjestan da je ta moć usađena u sami njegov duh. Da bi saznao šta se u svijetu događa današnji čovjek koristi TV ekran dok duhovnjak prati slike svojih snova ili te iste slike u budnom stanju. Moderno doba koje je obezvrijedilo sve oblike duhovnosti razvilo je psihološke discipline koje nemaju ni približno tačnu predstavu o ljudskoj duši. Frojdova škola je snove pokušala objasniti potisnutim sadržajima koji su prikriveni govor libida i nagonskog dijela ličnosti. Potisnuta i nepriznata želja tako probija oklop svjesne cenzure i počinje govoriti jezikom simbola koji je po pravilu "haotičan". Frojdovo učenje (a i Marks sa svojim "dijalektičkim materijalizmom") je logična reakcija na kršćansko (riječ je o kasnom kršćanstvu, kada su ezoterijski mistični redovi već bili uništeni) zanemarivanje tamne strane u čovjeku propovijedanjem (isključivo) milosrđa i dobrote. Kako

svaka krajnost rađa drugu psihoanaliza je "đavola" smjestila na podsvjesnu ravan proglašavajući sve mistično i duhovno "bolešću". Jung je napravio određene korekcije u Frojdovoj teoriji (uključujući pored ostalog i Adlerovu volju za moć u svoje učenje) ali je i on ostao na razini oporog i posve racionalnog psihologizma ne dopirući do svijeta ljudske duše. Islamski gledano ljudska duša u snu odlazi u svijet "međustanja", (berzah) u "graničnu maglu" koja je razmeđe dva svijeta i gdje se osjetilne forme spuštaju i otjelovljuju na nivou mašte. Kur'an o tom direktno govori pa kaže kako Bog uzima "duše umrlih a i onih koji spavaju" zadržavajući one kojima je odredio smrt a druge vraćajući do "roka određenog". Eto zašto je rečeno kako je "san brat smrti".

U časnom ajetu je "uzimanje duše" (od Boga) umrlih i onih koji spavaju (na jednom nivou) potpuno izjednačeno i nema bitne razlike. U oba slučaja radi se o putovanju duše izvan tijela s tom razlikom što se činom smrti duša ne vraća i što prilikom spavanja duša ipak u potpunosti ne prošeže u međusvijet iako (suštinski) boravi u njemu. Zato je svaki san istinit no potrebno je znati tumačenje. Ne treba ni naglašavati koliko sve psihološke teorije u odnosu na ovo izgledaju bijedno i površno.

Mnogo godina nakon prvog sna ponovo sam usnio Aboridžina. Ovaj put bio je to stari vrač (mnogo stariji od čovjeka u prošlom snu) koji je izlazio iz jedne pećine. Tamna noć i u daljini široka pustinja, okolo grobna tišina. Starac je imao sijedu bradu i držao je štap u desnoj ruci. Dok je izlazio iz dubokog otvora munja je zaparala nebo i osvijetlila cijeli prostor. Nebo je bilo olujno i tamno, puno kiše. Iznenada, vrač je podigao štap i kriknuo iz sveg glasa. Krik je bio dug i nerazumljiv, njegovo lice sigurno i dostojanstveno i shvativh da je to uzvik dobrodošlice. San je bio kratak ali sam ga dobro zapamtio. U prvom snu (prošlo je mnogo godina) čovjek iz naroda Aboridžinskog pokaza mi kamen sa urezanim svetim krugovima dok me u drugom snu vrač dočekuje i želi mi dobrodošlicu. Trebale su proći godine od viđenja svetih krugova do poziva i primanja u njihov svijet. Zašto i kako, još ne znam i možda će ponovo proći godine do saznanja ako ikada saznam. Po Aboridžinima ništa ne postoji slučajno i svaki pa i najmanji susret je dogovoren u svijetu snova. Čovjek ga je prihvatio i pristao na njega bez obzira što (većina) nema sjećanja na ugovor koji je sklopljen.

Ibn Arebijevu proučavanje snova podijeljenih na tri vrste (sukladno Vjerovjesnikovom hadisu) veoma je komplicirano i zahtjeva veliko znanje o vrstama i prirodi "havatira". Havatiri jesu misli, primisli i sve ono što "pada na srce" bilo u snu ili na javi. Tako on kaže da postoje četiri vrste havatira: božanski, melekski, nefsanski i šejtanski. Svi putevi do srca imaju svoje stražare predstavljene u formi gore navedenih i ono što prvo uhvati misao ono je i oblikuje. Zato je u svakom stanju (a u snu posebno) potrebno zapamtiti "ono prvo" što se desi od misli ili predosjećanja. Bez obzira radi li se o imaginarnoj predstavi, viđenju, glasu ili pomisli ono što prvo padne na srce u principu je istinito i po pravilu je božanske ili anđeoske prirode. Nefsanski havatiri (duševne preokupacije) dolaze poslije istinitih baš kao i sotoniska nadahnuća. Odmah nakon istinitog viđenja, već na narednom stupnju (poput "halo efekta") šejtan se ubacuje i dalje oblikuje "ono pravo" iskrivljujući smisao, mijenjajući svrhu i zavodeći. Zato su Božanski snovi (ru`ja) najčešće veoma kratki i izrazito jasni, takvi da ne ostavljaju "međuprostor" za sotonisko ubacivanje. I zbog toga Ibn – Arebi kaže da u tumačenje (snova, vizija i nadahnuća) ne treba da se upliće onaj ko u potpunosti nije sposoban razlikovati havatire, njihov dolazak i odlazak. Ukoliko nije sposoban da ih prepozna i razlučuje jedne od drugih, to otvara put pogubnim zastranjenjima. Često je prepoznavanje jako teško jer se sve odvija u par trenutaka. Božanski snovi (gledano iz Islamske perspektive) sukladni su Aboridžinskim "snovima predaka" kada je svijet stvoren iz misli. U oba slučaja motri se prvobitna realnost, istina koja je neupitna.

"Budno stanje" je rezervirano za spiritualiste koji su dobro upućeni u tajne ezoterijskog, većina običnih ljudi je nemoćna i nesposobna prosegnuti u svijet snova u stanju potpune jave.

Ne, tamo gdje je duhovnost zajednice još uvijek očuvana moguće je postići "kolektivnu budnost" sanjanja, stanje kada, vidjeli smo noćne snove ima samo vrhovni autoritet plemena (poglavica ili vrač). Njegovo sanjanje (tada) ima inicijacijski karakter za sve članove zajednice. U modernom svijetu ljudi sanjaju samo noću i bez ikakvog svjesnog uticaja na snove. Uz to, san se u savremenom dobu doživljava kao vrsta "suvišnog filma" ili podsvjesni otpad, smeće koje valja izbaciti jer neartikulirano navire. Čak i one psihološke škole koje san uzimaju "za ozbiljno" ne idu dalje od pukog simbolizma, djelatna poruka ostaje tajna a stvarnost samog sna netaknuta. Danas se snovima uglavnom ne posvećuje gotovo nikakva pažnja što je potpuno u skladu sa logikom tamnog doba u kojem vlada spiritualno i duhovno neznanje praćeno "vlašću stroja". Aboridžinski snovi "tokom spavanja" neodoljivo podsjećaju na (Islamski gledano) snove duševnih preokupacija u kojima preovlađuju dnevne aktivnosti duše. Najniže težnje duše (srdžba i požuda) koje spadaju u carstvo životinjskog duha u čovjeku jesu ujedno i najveći domet Frojdovih preokupacija. Ono što je u tradicionalnim školama najniža tačka i polazište, (snovi koje emituje životinjski duh u čovjeku) u teoriji psihoanalize biva vrhunac. Nesređena nagoniska sfera koja i zaista tvori određenu vrstu snova tek je mala stepenica u složenom čovjekovom biću koje je zapravo sinteza duhova (vegetativnog, animalnog i insanskog). Ostale stepenice psihologija ne doseže i zato posvuda vidimo njena ograničenja. Frojdova i sve kasnije škole psihologije zadržale su se na nivou pukog simbolizma u tumačenju snova. Tako, recimo, u sanjanju zmije Frojd vidi falusni simbol dok tradicionalisti tu prepoznaju neprijatelja. I to ne simbol neprijateljstva već stvarnog neprijatelja kojemu zmijski lik sukladira na nivou mašte. Forma imaginarne zbilje je istina navlastito a ne pasivna prilika za parabolu koja otvara razna "značenja" na bazi asocijativne reakcije koja opet za osnovu ima određeni model. Dok je za psihologe san prepun "stilskih figura" duhovnjaci u njemu motre istine shvaćene "iznutra".

Ta temeljna razlika je posve logična jer savremena psihologija ne priznaje dušu niti ikakvu stvarnost izvan dosega racionalnog. Sve što ona poznaje jeste svijest (i podsvijest) "prilagođene životinje" (čovjeka). U tom smislu treba motriti i zatvorenost i relativnu nepristupačnost svih spiritualnih zajednica danas koja je posebno izražena kod "divljih" plemena ili vjerskih kultova koji djeluju u punoj tajnosti. Te zajednice imaju duboke razloge zatvorenosti spram modernog svijeta i tu se ne radi ni o kakvoj "zaostalosti" ili "primitivizmu", upravo je suprotno. Izvorne zajednice "pravih ljudi" nas moderne s pravom (i sažaljivo) promatraju kao "surogat ljude", mutante koji su još davno otprirođeni i odsječeni od izvorne ljudskosti. Zato oni najsnažniji odbijaju svaki kontakt sa modernim svijetom sasvim dobro uočavajući da bi taj svijet (ukoliko ga se prihvati) razrušio i uništio njihovu visoku duhovnost i saobrazio ih svojim primitivnim društvenim i socijalnim obrascima. No, njihovo odbijanje nije praćeno mržnjom. Ono je dobrodušno i sažaljivo i nalikuje našem odbijanju da uđemo u dječiji svijet igre i površnih preokupacija. Možda je povlačenje duhovnih ljudi (svih religija) i naznaka za kraj djetinjstva cijelog ljudskog roda. Svijet spava u posljednjoj trećini zadnje trećine univerzumske sna i zora nakon koje će zasjati sunce zlatnog doba se bliži. To će se desiti nakon što pomračenje u ovom "vremenu stroja" doživi svoj zenit. Prije svitanja mrak je najgušći i tama je na svom vrhuncu. I baš zato je i vidljiva i korisna čak i najmanja svjetlost.

DOMINIKA

“Nijedan čin ljubaznosti, ma kako sitan bio, nije uzaludan”.

(Ezop)

Esmer je ležao bolestan. Otac je zajedno s njim i zabrinuto gleda u daljinu nadajući se čudu jer lijekova nema niti će ih biti. Prepušteni smo sebi, vlastitom instinktu preživljavanja i snazi prirode koja se opire. Na crnom, betonskom podu tragovi sijena, žute slamke su mokre i prljave i prostorija liči na oveću staju u kojoj nema životinja. Tek ljudi ispod sivih, zahrđalih rešetki. Bilo nas je oko tri stotine u hangaru broj dva, logor Gabela. Sposobnost i volja za preživljavanjem i nada koja je koliko toliko održavala u životu. Često se kaže da ona umire posljednja, no u logoru sam to i osjetio svom silinom. Ljekarska pomoć ne postoji i svaka teža bolest značila je sigurnu smrt. Jedan čovjek u mojoj blizini umro je odmah na početku tamnovanja, ugušen asmatičnim napadom. Esmerov kašalj bio je dubok i hripav. Uz stalnu temperaturu i hroničnu pothranjenost upala pluća je prijetila smrću. Ležali smo kao "sardine" jedni pored drugih razmijenjujući pokoji riječ u pokušaju da se zaboravi glad što je bilo teško dostižno. Na izmršalim tijelima vidjela su se rebra i uz obrijane glave koje su tupo zurile u prazno svakom normalnom čovjeku se moralo činiti kako ulazi u svijet sablasti i duhova koji hodaju. Ličili smo na stare fosile iz nekog zaboravljenog svijeta koji još tumaraju pustinjama imaginarnih svijetova. Sve nam je oduzeto i ostala je tek mašta. Na vratima je stajao veliki lanac i pri otvaranju i zatvaranju je sporo i zloslutno klizio proizvedeći užasan zvuk koji je zarobljenost činio težom i gorom. Zmija koja klizi i ujeda nas sve odjednom, čelična neman što zlokobno prkosi između nas i slobode. Lanac je bio noćna mora svakog logoraša, jeza koja je podizala dlake na koži prilikom svakog pokretanja vrata bijaše užasna. Klizio bi dugo jer se hangar najprije zaključavao čilitom a tek onda bi se dvije strane vrata sklopile praveći naš bezizlaz potpunim. Esmeru se moralo pomoći, bar pokušati. Uzeo sam parče srebrenkastog papira od cigareta, bilo je svega nekih sedam centimetara, prljavo i zgužvano. Pušenje u hangaru je zabranjeno pod prijetnjom smrti ali nije se poštovalo niti su se ljudi naročito plašili. Cigarete su unošene uglavnom "sa rada" jer su mnogi logoraši izlazili na različite radove i kopanje rovova.

Napisao sam pisamce Dominiki. Rečenicu, bolje rečeno i u njoj je bilo sve.

Molba, razlog i smisao.

"Čovjek je na samrti, ubaci ako možeš jak antibiotik".

Jasminko

Stražar Franjo će odnijeti poruku i već je uhodana praksa da po njemu šaljem ceduljice staroj prijateljici. Dominika je bila vesela djevojka kratko ošišane crne kose i modro plavih očiju. Nestašnog i dječje ljubopitljivog osmjeha plijenila je pažnjom dobrodušnom neposrednošću u kojoj je bilo i stila i dubine. Pokreti su joj bili gotovo lijeni i nehajni, hod siguran a sagovornika bi gledala cijelo vrijeme izlaganja i taj detalj mi je dobro ostao u sjećanju. Dobro se poznajemo i čim je saznala da sam u logoru počela je doturati hranu i odjeću. Pošiljke su bile uredno i ljupko upakovane kao da stižu u neki otmeni hotel sa pet zvijezdica a ne koncentracioni logor. Bila je osoba velikih gestova. Kada bi me stražari pozvali da dođem do vrata žurio bih s radošću preskačući brzo opružena, mršava tijela i vraćao se sa punim kesama u rukama. Dominika je Hrvatica i činjenica da šalje hranu "neprijatelju" izlaže je opasnosti. Ne životnoj ali "izdajnik" vlastitog naroda, taj epitet praćen dubokim prijezirom je možda najmanje što svaki dobročinitelj u ovoj situaciji može očekivati. Mada su se sukobile političke volje (a ne narodi) zločini i etničko čišćenje doveli su do projicirane slike "međunacionalnog" rata koja je sukob prikazivala kao sudar "nas" i "njih". Znao sam da to dugoročno neće uspjeti

niti dati rezultat jer ljudi su živjeli zajedno stotinama godina i to zajedništvo se ne može lako poništiti. Spuštala se noć i stražari su ubacili dvije kante za obavljanje nužde jer po mraku nema izlaza van hangara. Nešto nalik poljskom klozetu je postojalo i koristilo se danju ako bi stražar bio dobre volje i ako Hrvatske snage ne bi gubile na frontu. Ubačene kante su bile one iste iz kojih se danju pila voda i u početku je djelovalo užasno i nezamislivo. Poslije se o tom nije ni razmišljalo i kada bi neko to primijetio ostali bi se smijali ili odmahivali rukom u nemoći stišanog bijesa, bilo nam je svejedno. Ono što ne možeš promijeniti prihvati, bilo je glavno geslo logorskog načina življenja. Začuo se zvuk lanca i stražar je snažno zalupio željezna vrata. Ljudi su tupo zurili u strop i jedni u druge navikavajući oči na potpunu tamu i tako iz dana u dan. Većinom smo ležali na leđima, najlakše je i najmanje boli prilikom okretanja. Nekoliko malih prozora sa rešetkama, slaba svjetlost mjesečine je jedva dopirala unutra mutno se obarajući na zgrčene prilike. Jedan prozor bio je tačno naspram mene i često bih gledao u tamnu noć dok su ostali spavali, pokušavajući uzaludno uhvatiti svjetlost zvijezda u daljini. Obično se nisu vidjele.

Noć je sporo prolazila. Ponekad bi sa Sulejmanom razgovarao sve do jutra prisjećajući se Stoca i dogodovština u malom gradu.

Po danu, dok bi vrata hangara bila otvorena razgovor je često zabranjivan. Svaki, čak i obična rečenica.

Ispod mene je trula, prljava daska i predstavljala je "dobar" ležaj, većina je spavala na betonskom podu. Nesnošljiva vrućina i žeđ. Vode nije bilo i žeđ je (bar meni) bila teže podnošljiva od gladi. Po nalogu straže kanta sa vodom bi "kružila" hangarom dok bi logoraši sjedeći na koljenima strpljivo čekali da se napiju. To bi često bilo sve za cijeli dan pa je svako nastojao da popije što više vode koja bi opet "otišla" stalnim preznojavanjem. Tama je potpuna i da bi se došlo do posude za mokrenje (koja je stajala pored vrata) valjalo je preći preko više zbijenih tijela pažljivo nastojeći staviti nogu između dva čovjeka kako se nikoga ne bi nagazilo. Bacio sam pogled u pravcu Esmera. Sklopljenih očiju teško je disao i okretao se mučen groznicom. Dominika će doturiti lijekove ako ikako bude mogla, u to sam bio siguran jer nijedna ceduljica koju sam poslao nije ostala bez odgovora.

Odspavao sam nekih sat i po vremena. Teški uzdasi i glasno disanje čuli su se cijelu noć, povremeno bi dopirao šapat iz raznih uglova tamnice. Dvojica zatvorenika su glasno plakala. Stavljajući dlanove na lice nastojali su sakriti muku jer muškarac se stidi plača pred drugima. Pokušao sam utješiti jednoga od njih. Spavao je blizu mene i poznavao sam ga od prije rata. Plavokos i mršav, umornog ispijenog pogleda uzdisao je glasno i saginjao glavu dok su mu suze tekle. Rekoh mu kako je sve prolazno i svemu dođe kraj pa će i ovome, druge mogućnosti nema i sigurno će se završiti. Valja se samo strpiti a rješenje često dođe kada se najmanje nadamo. Pogledao me tupo i nesabrano kao da me ne prepoznaje a onda se ironično osmijehnuo i provukao prste kroz kosu.

- Nosi mi filozofiju – odbrusi iznenada i ponovo obori glavu. Moja priča je neodređena i ne znači mu ništa, treba govoriti nešto konkretno što daje nadu, za šta se može uhvatiti. Po svemu se vidjelo da je na ivici nervnog sloma i odlučio sam ponovo pokušati. Slagah kako mi je stražar u prolazu rekao da je potpisano primirje i realizacija je u toku. A to onda otvara mogućnost i našeg oslobađanja, čak je vrlo vjerovatno da će se desiti. Digao je pogled vedro i zagledao se u mene pažljivo i ispitivački, sjaj u očima je zaiskrio jer otvara se nova nada, mogućnost, izlaz. Nisam skrenuo pogled čak ga dobrodušno potapšavši po ramenu. Povjerovao je i malo se smirio.

Sjetio sam se predaje Božjeg Poslanika vezano za laž. Dozvoljena je u ratu, da se pomire dva brata i ženi ukoliko je neumjerena u svojim zahtjevima. I još je rekao: "Rat je varka".

Kad se razdanilo i njemu se sve učinilo drugačijim, pogledom sam mu dao do znanja da neću kazati nikome. Razmijenio sam nekoliko riječi sa Husom i Amirom, spavaju preko puta mene i odavno su budni. Huso je moja generacija i u ranoj mladosti me podučavao svirati gitaru.

Bio je dobar muzičar ali talent sam po sebi, bar u provinciji ne znači mnogo. Oko jedanaest sati stigao je ručak. Tri zelene "manjerke" (izraz mi je do tada bio nepoznat i označavao je oveće posude slične kanisterima) koje bi domobran Vlado dovezio u malom kombiju. Vremenom je čulo sluha postalo tako izoštrano (jer se cijelo vrijeme zapravo čekao ručak) da smo Vladino vozilo uvijek čuli još dok se približavalo iz daljine, prije samog ulaza u logor. Zvali smo ga "milozvuk" jer je aktivirao želučane sokove i aktivno pripremao logoraše za jedini dnevni obrok.

Grobna tišina pratila bi milozvuk i obrijane glave su se tiskale pored rešetki nastojeći baciti bar pogled na hljeb koji se istovarao. Jedna vekna se rezala na dvadeset dva dijela, nešto kasnije na šesnaest pa naposljetku na dvanaest kriški. Kriške su znale biti tako tanke da bi ih logoraši u šali okretali prema suncu jer se kroz njih "vidi nebo". Ručak se slobodno mogao nazvati i doručkom (ili večerom) jer obrok je samo jedan a vrijeme Vladinog dolaska nikada nije bilo sigurno utvrđeno i kretalo se u rasponu od deset časova ujutro do tri sata iza podne pa i kasnije. Svakako, bili smo sretni ako ikako dođe jer jedanput hrana nije davana puna tri dana. Ručak se sastojao od nekoliko kašika variva i već pomenute kriške hljeba i sadržaj je često ličio više na decilitar zamućene vode nego na čvrstu hranu. Ipak, jeli smo halapljivo jer se dnevno mršalo (u prosjeku) kilogram ili dva. Okrugle limene posude iz kojih bi objedovali bile su suviše neodređenog oblika da bi im se pripisao bilo kaka do tada poznati izraz (kao tanjiri, šerpe i td).

Pošto im nijedan opšteprihvaćeni naziv nije odgovarao nazvali smo ih "čome". Čome se nisu prale niti čistile i nakon što bi desetak ljudi pojelo svoju porciju hrana je nasipana i davana drugima. Na kraju "smjene" (kako se pompezno nazivao kraj mršavog objeda) sve bi se nekako opralo ako bi bilo imalo vode. Ako ne, stajale bi do sutra neoprane i ostaci hrane bi se uz rubove čoma skorili i stvrdnuli bivajući poput kamena. Nikoga nije posebno uzbuđivalo niti zabrinjavalo. Voda koja se dijelila često bi bila tamnocrvena i puna mulja a kante za pojenje prepune stvrdnutih komadića blata. Za vrijeme ručka logoraši bi nepomično sjedili a nekoliko redara nosilo bi čome po cijelom hangaru. Vremenom su oni najsposobniji i najdovrtljiviji postali stalni nosači čoma. "Nosač čoma" se nije postajalo ni lako ni brzo i bila je to velika privilegija na kojoj se zavidjelo. Jer na kraju ručka svaki od redara je mogao pojesti (gotovo) sve što bi preostalo u manjerkama. Čak i više, "nosač čoma" je mogao mnogo lakše i brže doći do stražara i prošvercovati nešto za sebe ili druge. Najpoznatiji i gotovo slavni nosač čoma bio je moj prijatelj Mujo. Proćelav i snažan kretao se brzo naređujući ili sugerišući svojim dubokim baritonom i uživao je određeno poštovanje u logoru. Po izlasku je poginuo i sjećajući se svega toga shvatih značaj riječi Imama Alija: "Bijegunac ne produžava život svoj niti će se išta uplesti između njega i dana njegova". Naime, Mujo se htio "pisati za inostranstvo", kako smo nazivali odlaske u režiji Međunarodnog Crvenog Križa. Zanosio se mišlju da postane farmer i često mi govorio o tome. Ali sudbina ga je odvela na lijevu obalu Mostara (jer ga na spisku logoraša uopšte nije bilo pa nije ni mogao da se "piše" za inostranstvo) te je uskoro i poginuo.

Nije bilo sudbine, one koju je on priželjkivao i o kojoj je sanjao. Bio je dobar čovjek i hrabar borac.

Većina logoraša imala je svrab i uši. Širili su se podmuklo i lagano i u početku nismo htjeli vjerovati u stvarnu prirodu zaraze tješeći se da se radi o "alergijama". No, kožni osipi su ubrzo poprimili takve razmjere da je postalo jasno o čemu se radi. To je shvatio i upravnik logora pa je naređeno šišanje do gole kože koje se obnavljalo periodično i bilo redovno i obavezno. Sam upravnik se zanosio mišlju o iskorjenjivanju poštasti, ali uzalud. Kako je vrijeme prolazilo stanje je postajalo sve gore i sve je naprosto vrtilo od ušiju. Logoraši bi ih ubijali šaleći se a jedanput sam vidio čovjeka koji je par njih stavio u usta i čak pri tom slatko mljacnuo.

Tog dana za ručak se dijelio kupus. Nije ni ličio na to ali je stražar zvanično proglasio sadržaj ručka i dodao:

- Dobar tek. –

Izgledalo je da nije ironičan i da zaista misli da uživamo u objedu. I uživali smo, ali ne u kvaliteti već u činjenici da daje nadu i da preživljavamo, dan za dan. Održavamo se u životu još uvijek. Pogledah u svoju čomu. Trećina posude ispunjena tamnom vodom i na površini nekakav list, možda je to bio kupus o kome je stražar govorio. Pojedoh lagano nastojeći suzbiti halapljivost.

Iza podne, dok sam ležao sa rukama ispod potiljka nastojeći da ne mislim ni o čemu stražar me pozva da dođem do vrata. Donio je dvije kese od Dominike, hrana i lijekovi. U jednoj je bilo nekoliko ribljih konzervi, tegla meda, kivi i bijeli luk. U drugoj peškiri i veš te lijekovi. Poslala je "Ceporex", najbolji antibiotik širokog spektra i Esmer je odmah popio jednu kapsulu. Predveče pređoh do Hasana. Sjedio je naslonjen na zid objašnjavajući nešto ovećoj grupi ljudi. Radoznalo su se tiskali oko njega povremeno dižući ruke kao u nekom čudu i hvatajući se za glavu. Hasan je bio puniji čovjek crvenkaste kose i riđe brade, smirenog pogleda i jakih ruku, prekaljen zdravim seoskim životom. Lice mu je bilo preplanulo, govor lagan i usporen. Imao je oko četrdesetak godina i svima se obraćao blago kružeći pogledom preko znatijeljih lica. Logoraši su se okupljali oko njega sa neskrivenim zanimanjem tvrdeći da on zasigurno "nešto zna". Naime, Hasan bijaše upoznao nekog starca sa proročkim darom koji je po svemu sudeći vidio neke slike budućeg još prije rata. To je prenio njemu možda i ne misleći, bez namjere da se učenje zapamti ili proširi među narodom. Hasan je strpljivo slušao starog Ibru (tako se starac zvao) i pamtio. Sada su ljudi naprosto hrlili nastojeći čuti šta "dedo kaže"?! O slobodi, kraju rata, izlasku iz logora. Hasan bi davao detaljne odgovore pojašnjavajući pokretima ruku svaku misao.

Proveo sam neko vrijeme u grupi pažljivo slušajući, pri tom ne znajući šta da mislim. Shvativh da je većina vjerovala u ono što govori jer su Hasanove prognoze bile dosta optimistične. Teška stvarnost tjerala je i najtvrdokornije sumnjivce da bar malo povjeruju i tada bih se sjećao Kur'anskog ajeta ... "Kad čovjeka nevolja snađe dugo Nam se moli".

Upravo to je dokaz Božjeg postojanja i ljudske neraskidive veze s Njim.

U drugim okolnostima vizija budućeg zacijelo ne bi imala toliki značaj i smisao ali nada je morala biti hranjena, bilo je potrebno održavati je, jačati je ako se ikako može. No, u tome smo odavno (bar većina) izgubili kritičnost i pravilan pogled na stvar pa je raspoloženje u hangaru osciliralo i surovo se mijenjalo u skladu sa "informacijama". Bilo kakva pozitivna vijest donesena u hangar bivala je praćena neobuzdanom radošću i euforijom da bi njeno neispunjenje (obično se to odnosilo na puštanje iz logora ili kraj rata) rađalo duboku tugu i depresiju.

Prijelazi iz jednog stanja u drugo (usljed odsustva kritičnosti) bijahu neshvatljivo brzi i teško podnošljivi. Informacije su se odnosile kako na kraj rata tako i na kretanja civilnog stanovništva, napredovanje jedne ili druge vojske. Dio logoraša je izlazio vani na rad (obično automehaničari i zanatlije) i tamo bi osluškivali svaku dobru vijest do koje se moglo doprijeti. Uhvaćenu u prolazu sa kakvog radia, (što je bio najteži oblik prikupljanja novosti jer logoraši nisu naprosto bili u prilici da budu blizu električnih aparata) dobijenu od dokonih stražara (koji su često lagali okrutno se šaleći s nama) ili slučajnog prolaznika. U nedostatku dnevnih informacija uvijek se moglo pribjeći proročanstvu, Hasan je svima bio na usluzi. Svaka vijest bi bila "obrađivana" na način da je učinimo što boljom i ljepšom, vjerovalo se u ono što se željelo vjerovati.

Nakon nekoliko dana uzimanja lijekova Esmer se gotovo potpuno oporavio. Dominika mu je spasila život i tada se zarekoh da to nikada neću zaboraviti.

Ne treba zaboraviti ni Kristijana i Olgu, moje prijatelje koji su također pomagali i slali u logor hranu i odjeću. I Dominika i stražar Franjo po svemu su odavali "drugačije ljude", nacionalno neopterećene i ljudski utemeljene osobe koje su se (svako na svoj način) znali izboriti sa snagom kolektivnog ludila.

Dominika je bila obrazovana žena, farmaceut po zanimanju a Franjo je šest godina živio u Kanadi i odmah sam primijetio da se "ne uklapa" jer su logorski stražari odreda bili primitivni i zapušteni, često likovi kriminogenog profila i sociopate. No, jedanput ugledah i poznatog magistra matematike (predavao mi je u gimnaziji) kako stražari pred "trojkom". Mora da se ogriješio o vladajuću kliku pa je "degradiran" jednim od najgorih poslova u ratu, mislio sam gledajući starog Lovru kako flegmatično sjedi pored spuštene puške. Profesor je djelovao odsutno i izgubljeno, umorno i gotovo sa osjećanjem stida ili mi se činilo. Svi čekamo kraj rata, svako na svoj način. Bio sam uvjeren da znam kada će biti kraj. Naime, nakon njegove smrti, usnio sam šejh Halida Salihagića i u snu mi je rekao: "Potrajaće ovo, moj brate sa Hrvatima do idućeg proljeća". San se desio u maju devedeset treće godine, dok sam još bio na slobodi. Čvrsto sam vjerovao u ispunjenje sna i kada bi logoraši pali u očajanje (tvrdeći da "ovome kraja nema") ponekad bih se umiješao u razgovor sigurno tvrdeći da je početak proljeća kraj rata. Bar ovog dijela sa "Hrvatskom stranom". Vjerovatno bi bilo bolje da sam šutio ali teško je bilo odoljeti slušajući crne prognoze svaki dan koje su vremenom postajale sve gore i gore. Većina je svakako zaboravljala moje riječi iako sam jedanput bio gotovo prinuđen zakleti se da nećemo biti strijeljani. Povjerovali su.

Desilo se upravo onako kako mi je Halid priopćio u snu. Iz logora "heliodrom" (gdje smo prebačeni iz Gabele) pušteni smo 23.3.1994. godine, dakle na sami početak proljeća. Esmer je također preživio logore i rat. Ko zna koliko je ljudi pomagalo drugima na "tihi način", hranilo ili spašavalo živote, pomagalo pri bijegu ili odlasku. Brinući se i njegujući nekog iz "neprijateljskog" naroda. Možda ih nije bilo toliko koliko se naivno nadalo iz perspektive nekadašnjeg "bratstva i jedinstva" ali ih nije bilo ni tako malo kako su (neki) očekivali. Oni koji su priželjkivali punu kontrolu uma (u "razvlačenju pameti") i bezuslovnu odanost "svojima".

Ipak, u Bosni se nije vodio ni "nacionalni" niti "vjerski" rat. Taj rat je u cijelosti zamišljen i donesen izvana.

Kur'an kaže kako su "vama najbliži oni koji govore – "Mi smo kršćani", pa dodaje – "i što među njima ima svećenika i monaha i što se oni ne ohole".

Muslimanima su dakle kršćani "oni najbliži" i tako se prema njima treba i odnositi, kao prema najbližima. Vjerovanje u Isusa i Mariju te bezgriješno začecje u obje velike religije je gotovo identično (razlike se pojavljuju po pitanju utjelovljenja i smrti na križu).

Vidjeli smo da važan detalj povezivanja sa najbližima predstavlja postojanje svećenika i monaha koji se "ne ohole". Spoj Islama i kršćanstva (u ezoterijskom smislu) na način povezivanja i međuprožimanja Kristologija i Imamologije je (zasad) nedovoljno istražen i aktualiziran. U obje religije su prisutna dvanaestorica, 12 Kristovih Apostola i 12

Muhammedovih Imama. Oni tvore (budući) osnov religije ljubavi koja će objediniti sve vjere. Religija ljubavi (kao predanost uzoritog pojedinca) živi kroz vijekove i moguća je u svakom vremenu.

Ona i danas postoji kao manjinska (i nepoznata) praksa i svijest što je priroda stvari u "tamnom dobu".

Oko istine je uvijek okupljen neznatan broj ljudi, - kaže Imam Ali i misao nije nimalo pesimistična. Jer time istina ne biva manjom niti se otpadanjem ljudi sa pravog puta ruše njezini dijelovi.

DNEVNIK JEDNE LJUBAVI

"Žena je kao sjenka, kada ideš prema njoj udaljava se a kada staneš kreće se za tobom"
(Perzijska poslovice)

Dobre stvari nam dolaze najčešće kada se najmanje nadamo i zato je neočekivanost velika sreća jer ostavlja iza sebe radost veću od uobičajene. Dan je bio vreo i sparan. Oporo poslijepodnevno sivilo kao da se spustilo na ulice i uvuklo u svaku kuću, ljudi teški i sebi i drugima. Tek poneki prolaznik zagledan odsutno ispred sebe, čeka se noć i olakšanje koje ona pruža. Ptice su slijetale i stajale na granama u daljini, vjetar je tek neznatno povijao borove na okolnim padinama. Vrućina malo jenjava i još puno sati nas dijeli od blagotvornog zahlađenja koje se spušta tek sa prvim zvijezdama. Ljeto daleke 1982. godine, bijah student u Sarajevu. Imao sam stipendiju jedne Stolačke fabrike a vojni rok upisanima na fakultet bio je kraći za tri mjeseca, dva formalna razloga da se prihvatim studija. Nevoljko, jer sociologija me nije zanimala, pogotovo socijalističkog smjera a uz to nisam ni član vladajuće (i jedine) Partije pa će novostečeno znanje ako ga bude ionako biti uzaludno. Htio sam biti mornar i o tome maštao još u djetinjstvu no, nikada se nije ostvarilo.

Sjedio sam na crnoj, drvenoj klupi ispred legendarne kafane "ROK", smještene u uskom sokaku odmah do vijećnice. Bilo je to sastajalište uglavnom propalih ljudi ili onih koje su drugi smatrali takvima, jer se čovjek često uspoređuje sa ambijentom i okolinom bez zagledanja u unutarnjost za koje se nema ni volje ni snage. Socijalni obrasci su sigurniji, možemo svakome pripisati šta god želimo. Narkomani, alkoholičari i anonimni muzičari, uglavnom završeni ljudi, svako na svoj način. Nisam pripadao ni jednoj od pomenutih skupina no kako svako mjesto ima zalutale i izgubljene u zadimljenom kutku do vrata pronađoh sebe. Možda neželjenog i neostvarenog ali ipak bijah to ja. Lica oko mene uvijek su izgledala nekako čista i otvorena, podložna i iskreno ljubopitljiva. Sve sami "umirući ljudi" a oni su uvijek zanimljivi jer već prelaze preko mosta o kojem drugi tek sanjaju ili ga se plaše. Bilo je opasno ući u taj svijet a ne postati dio njega jer je u propadanju distanca nemoguća i ne postoji blagotvorno udaljšavanje. Ako si već ušao izlaska nema, bar ne bez velike žrtve a većina nevoljnika za nju ionako nije sposobna.

Razmišljao sam često o tome nikada ne dosežući konačne odgovore.

Svega par kvadratnih metara prostora i prilike sabijene, stisnute u polumraku gdje svako čeka i osluškuje odavno se ne nadajući više ničemu. Bar ne preokretu koji bi radikalno izmijenio već završeni život. U "ROK" – u kao da sve bijaše stalo i zaustavljeno, sve se već odigralo i tek se dešava, odmotava se bez volje i učešća, bez smisla ili izlaza. Studenti likovne akademije i filozofskog fakulteta bili su povremeni gosti i poznavao sam mnoge od njih. Neki su na leđima nosili "zobnice", kako smo u šali nazivali pletene torbe koje su neodoljivo podsjećale na pribor za konjsku ishranu i bile moderne i to doba. Stalne goste sam znao sve odreda. Temeljiti i dobrodušni konobar Medo, bradati i proćelavi roker Dragan, Mira i Jasna, nerazdvojni dvojac što je "ljuštio votku" poput vode, Slađana sa svojim originalnim humorom, Fadil, Mladen... Emina...

Olupine zaboravljenih, nasukanih brodova u kojima se odavno ne kormilari niti se njima upravlja, beživotna trupla, trule grede na dnu mora. Svakom pjesmom i svakim gestom grozničavo je u sjećanje prizivan hipi pokret a neki su još uvijek oblačili odjeću kasnih šezdesetih ponosni na smeđe mokasine i široke farmerke sa ušivenim "trokutovima" ispod koljena. Vodimo ljubav a ne rat, stari poznati slogan koji se primjenjivao samo prvim dijelom bio je "molitva" mnogih posjetilaca i shvatao se doslovno. Tu se često upuštalo u avanture i većina je bar tri puta zaglavila "na jednu noć" sa nepoznatim partnerom (partnericom) kada se tek izjutra pita za ime i upoznavanje slijedi nakon buđenja. Većina muškaraca nosila je mindušu u uhu (bar jednu) što je u to vrijeme (kod nas) bilo relativno neuobičajeno pa su ih pristojni i kulturni građani zvali "hašišarima".

Hašišari se pak nisu dali zbuniti ne obazirući se mnogo na objede i nadimke, mnogi čak i ponosni na nezasluženi orden.

Prijateljica Aida me često nagovarala da i sam probušim uho na što sam tek slijegao ramenima, svjestan da nemam lik i djelo čak ni prosječnog hašišara. U kafiću nije bilo mjesta za sjedenje, svega par visokih stolica čije su metalne šipke često služile za pridržavanje i povratak ravnoteže pijanim gostima. Cijelo vrijeme se stajalo na nogama i nije bilo lako izdržati jer "seansa" bi trajala satima. Slatko ispiranje mozga na koje je svako dobrovoljno pristao i gdje svako umišlja da je originalan i neponovljiv jer se tako propadanje lakše podnosi. Ipak, nije bilo usiljenosti niti prenemaganja, većina nije nikada lagala jer nije imala životne ciljeve a to onda isključuje svaku dvoličnost i izvještačenost. Nije bilo urednih djevojaka niti šminkera da ih "love", normalan svijet je zaobilazio "ROK" i mnogi prolaznici bi sujevjerno vrtili glavom očito smatrajući da se raspojasana omladina suviše otela kontroli države i partije. No, cijela stvar je naravno bila relativna, ovisno o shvatanju normalnosti. Za mene to bijahu najnormalniji ljudi, većinom prijatni i susretljivi, neopterećeni navikama i socijalnim ulogama koje tako često guše izvornu ljudskost.

Kako sve stvari počinju onim malima tako je toga dana nehotičan i nenamjeran pokret glavom okrenuo sve naopačke i stvarima dao drugačiji smjer i smisao. Suviše dugo gledah plave komade neba u daljini pa je pokret možda trebao odagnuti nešto u meni, skrenuti pažnju na drugo i drugačije.

Dimnjaci na kućama bili su trošni i oronuli, mala i vijugava ulica ka vijećnici protezala se poput zmije, tu je naš otrov i lijek, opasni zubi i blagotvorni stisak. Pio sam kafu. Pogledavši iza sebe vidjeh lijepu djevojku. Ljeto je i stakla na zidovima su podignuta (prozor je bio veličine samog zida) tako da nas ništa nije razdvajalo, svega je pola metra iza mene. Stajala je iza mojih leđa i na tren mi se učini kao da je poznajem cijeli život. Zajedno smo od rođenja i razdvajamo se tek povremeno da bi ponovo bili skupa u nerazrušivosti koja zauvijek ostaje tajna. Kosa joj je bila crna i duga i nehalno je padala preko ramena, oči tamne i prodorne, tople i pune kestenjastih odsjaja koji bi se naglo gubili i ponovo javljali. Usne izražajne i malo punije a lice blijedo i zaobljeno. Obrve su bile sastavljene i vjerovatno davale ozbiljniji izraz cijelom licu u trenucima ljutnje ili duševnog nemira. Bila je obučena u farmerke i bijelu majicu, pored nje je ležala jakna. Osmjehnula se gledajući me pravo u oči. Uopšte ne shvatajući zašto to radim pozvah je da izađe van i sjede na klupu, odmah do mene. To nije bila molba već zahtjev izrečen gotovo naređivačkim tonom, oštro i odsječno. Začudo, pristala je odmah kao da se poznajemo godinama. Zvala se Anđela.

Više se ne sjećam pojedinosti tog prvog razgovora (davno je bilo) ali znam da su se riječi nizale tiho i spontano kao biseri na ogrlici naglo ukazanoj zajedništva. Cijelo vrijeme je bila sabrana i pažljivo sjetna, gotovo kao da se izvinjava za nešto, krivac je i nastoji ispraviti. Kasnije sam primjetio da je poznanici zovu "Endži" i poznata pjesma Roling – Stounsa koja se još uvijek vrtila na gramofonima postade mi nekako još bliža. Nadimak joj je pristajao i savršeno se uklapao u mirnu zamišljenost lica i široko čelo i lahornu svježinu punih usana, bar ja sam tako razmišljao. Tu noć se preselila kod mene. Lagano smo odšetali do njenog stana da uzme stvari. Dvije cimerice bile su začuđene naglim odlaskom ali ne previše, kako mi se činilo. Jer je Anđela očito bila pustolovnog i nepredvidivog duha, lutalica koja se nigdje predugo ne zadržava a od umjetničke duše se ionako može baš sve očekivati i neka joj je sretno. To sam pročitao u njihovim pogledima i volio bih da sam se varao. Naglo preseljenje nismo očekivali ni ona ni ja ali desilo se u trenu koji je preticao zbunjene misli. Bliskost što se rodila bijaše sablažnjivo velika, neočekivana i toplo spokojna. Prepustismo se osjećajima ne misleći na sutrašnji dan. Moji cimeri nisu imali ništa protiv Anđelinog dolaska. Docimeri (imali smo dvije sobe) svakako nisu tu a dok se ne vrate sve će se već nekako razriješiti. Primjetih kako se Čamil i Esad prema novoj sustanarki odnose čak sa izvjesnim poštovanjem. Endži bijaše student likovne akademije, tačnije "bivši student" da upotrijebim omiljeni izraz

F. M. Dostojevskog a koji je u njegovo vrijeme označavao vrstu pomodarstva propale inteligencije. Zašto je prekinula studij nisam znao i nikada nisam pitao. Bila je tako neprilagodljiva, divlja i odlučna u svojoj nezavisnosti od bilo koga i bilo čega i uspijevalo joj je. Otplatila je ali je uspjela.

Kada se preselila kod mene sa sobom je ponijela skice i crteže od kojih su neki bili više nego zanimljivi. Jedan je bio rađen tušom i prikazivao je Isusa kako nosi križ na Golgotu. Bio je pognut, sa velikim križom na leđima, na čelu su se vidjele krupne kapi znoja. U pozadini Veronika, ispruženom rukom briše znoj sa Isusovog čela. Veronikin rubac je slavna kršćanska relikvija i na crtežu se njena ruka jasno vidjela, ljupko lice u pozadini sijalo je svjetlošću. Prizor je bio potresan i sjećam se još i danas, bila je talentirana slikarica.

Neki crteži bijahu zamašćeni i pogužvani, iz jednog presavijenog lista ispala je zmijska koža koju mi je s ponosom pokazala. Vrlo brzo smo se navikli na zajednički život. Izlazili bi jutrom a vraćali se kasno naveče i bila je to sreća sličnih ljudi ili nešto što je na nju nalikovalo. Vrlo malo smo razgovarali, o drugima gotovo nikako. Gazdu Hamdiju, vlasnika kuće Anđela je redovito pozdravljala selamom nimalo se ne ustručavajući niti se pretvarajući, spokojna i samodovoljna u svom svijetu čija sam vrata tek malo odškrinuo. Voljela je sve ljude, sve religije i stvorenja nikada ne gubeći toplinu i saosjećanje za sve što diše.

Ličilo je na slabost a nije bilo, podsjećalo na nemoć ali nije postojala, nadrastala je oboje ravnodušnošću protiv koje je bilo nemoguće boriti se.

Uzimala je drogu. Kakvu, nisam znao jer bilo je to prije mene, odavno ne uzima ništa i dva puta je naglasila kako je "čista". Bila je ozbiljno bolesna i to sam tek saznao suočivši se sa apstinencijskom krizom što ju je obuzela jednog dana. Dok smo sjedili na krevetu u toplo predvečerje iznenada ju je obuzela čudna klonulost i zatražila je čaj. Inače je voljela tople napitke i njegovala kulturu Indijskih čajeva koje je nosila sa sobom u ljubičastoj vrećici. Iznenada, stala se tresti cijelim tijelom i drhtavica se pojačavala, čulo se cvokotanje zuba i glasno stenjanje. Pitao sam je šta se događa ali je samo tražila što više ćebadi da se pokrije. August je i vrućina je bila nesnošljiva, međutim ona se umotala u tri deke sve više se tresući. Tremor prstiju na rukama bio je jako izražen, srce joj je tuklo kao ludo. Htio sam pozvati hitnu pomoć ali me spriječila čvrsto mi stežući zglavak, pogled joj je bio miran i majčinski nježan.

Poslije mi je kazala da joj tokom napadaja misli izmiču a osjećanja bivaju tupa i haotična. Obukao sam joj svoju smeđu pidžamu i umotao je što bolje stavivši joj jastuk pod glavu, čaj je ostao netaknut. Skupila je noge i na tren mi se učinilo da uživa u svom stanju koje joj je do kraja poznato, nikakve nepoznanice nema, odavno je na sve navikla.

Nije spavala i šutjela je cijelo vrijeme. Nije mogla ili nije htjela, probdio sam nad njom cijelu noć. Zaspala je pred samu zoru i tada sam otišao u drugu sobu uzaludno pokušavajući i sam zaspati bar malo. Tog jutra pili smo kafu kao da se ništa nije desilo. Predložio sam da je odvedem neuropsihijatru ali je odbila nasmijavši se slatko i nedužno kao da su čudi što neko tako napadno ometa njeno propadanje.

Vodio sam dnevnik. O njoj, o nama, svemu što se dešavalo. Moj jedini dnevnik ikada napisan, gorka ispovijed u debeloj svesci narandžastih korica. Zapisivao sam potanko na kockaste listove i svaku noć čitao i pregledavao, dopunjujući i ispravljajući greške. Kasnije se u dnevniku našla njena slika zajedno sa presovanim cvijetom, oboje poklonjeno u trenutku za koji sam se nadao da nije tek obična slabost. Ponekad se dešava da nekoga volimo ali istovremeno želeći da je što dalje od nas. Teška, paradoksalna raspolućenost ali je češća nego mislimo i želimo priznati sebi. Upravo takve obrise je zadobijala moja naklonost spram Anđele (dok je još bila kod mene) i procjep je vremenom postajao sve dublji. Nisam mogao da joj pomognem a odgovornost za nju bijaše pretežak teret, meni težak, nekome možda ne bi bio. Plašio sam se nove krize čudeći se njenoj spokojnoj ravnodušnosti, bilo joj je svejedno, odavno. Da je na mom mjestu bio neko realniji i praktičniji zacijelo bi našao neki izlaz, meni

je ostalo tek da čekam. Nisam dugo čekao. Iznenada je odlučila otići kod rodice u Njemačku a onda možda posjetiti Holandiju, zemlju koju je najviše voljela. Navodno je pozvana da provede ostatak ljeta tamo. Moguće je, jer zaista je dobila pismo iz inostranstva na staru adresu, nisam pitao od koga je. Odahnuo sam. Volio sam je ali sam jedva čekao da ode čak i po cijenu da je ne vidim više nikada. Spremila se na brzinu, baš onako kako je i došla kod mene, nisam rekao ništa. Svježe oprana kosa i zelenkasta jakna, crveni ruksak na leđima i stara toplina u pogledu, Endži je odlazila. Nisam želio ispratiti je do stanice, nisam mogao i sada, nakon dugo godina znam da nisam imao snage za rastanak niti sam ga želio. Baš kao što nisam znao niti mogao brinuti se za nju, dvije nemoći jedna za drugu, jedna s drugom i ni sada ne znam koja je bila teža. Na poledini slike je sitnim rukopisom napisala – Čuvaj me, i samo me pogledala, to je bilo sve.

Dnevnik jedne ljubavi. Čuvao bih još i sada da rat nije sve odnio u nepovrat, u zapaljenom stanu izgorjele su sve uspomene osim onih u meni. Mnoge su fotografije ostale zatrpane u ruševinama širom zemlje, prekrivene prašinom i otiscima blatnjavih vojničkih čizama. Jedan od najžalosnijih prizora u Bosanskom ratu bile su rasute fotografije na podovima spaljenih kuća, slike su posljednje ostajale. Da potvrde i posvjedoče prolaznost i budu pouka onima koji svoju sliku svijeta hoće nametnuti silom. Slika uvijek ostaje zadnja i uvijek boli u velikom rasipanju bez smisla.

Anđela se iz Njemačke nije javljala niti sam očekivao. Ipak, povremeno sam se zanosio mislju da je bar posjetila kakvog dobrog ljekara, no, to je bilo malo vjerovatno. Vidio sam je ponovo nakon skoro godinu dana i ponovo je "ROK" bio mjesto susreta. Doba nježnosti.

Tek neznatno omršavila, u nježno plavoj bluzi što je lepršala na vjetru, ona ista iz vremena nježnosti i skrivene sjete, prišla mi je odmah čim me ugledala. Nije skrivala suze, tekle su niz lice toliko da su joj neki poznanici počeli prilaziti, odmahнула je rukom. Smijali smo se pred starom, poznatom kafanom a onda šetali dugo te noći iznenađenja i prikrivenih snatrenja, oboje u strahu da bi mašta mogla otići predaleko. Stara bliskost je prošla onakva kakva je bila i ništa je neće vratiti. Ništa nisam pitao, gdje je bila i zašto se vratila i kuda će dalje, mislio sam da me se nije ticalo, bilo mi je svejedno.

Ispričala mi je kako joj je negdje u Njemačkoj ukraden prsten kojeg je dobila nazad nakon toplog uvjeravanja, zatim o djeci i velikom bazenu u vlasništvu rodbine i "buržujskom" životu kako se podsmješljivo izrazila. Izgledala je znatno svježije i zdravije nego prije godinu dana, drogu nisam pominjao niti bi to bilo šta promijenilo. Ponoviti ono što je bilo, to nije padalo na pamet ni meni ni njoj, kasno je. Primijetio sam da smo oboje zazirali jedno od drugog iako niko nije bio povrijeđen. Rastali smo se kao prijatelji.

U godinama koje su prolazile često sam je se sjećao. Nedostajala mi je ali nikada nisam odlučio da je potražim iako sam njene prijatelje često pitao o njoj u napadima nostalgije, nošen talasima još nepotrošene nježnosti. Ponekad bih gorko žalio što nije zdrava i "normalna", mogli smo bar pokušati. Nije željela djecu, nikada i nije iznenađivalo, nesposobna je brinuti se čak i za sebe. Vidio sam je još samo jedanput, godine 1987. U Sarajevu je bio veliki snijeg, zamišljeno sam šetao Ferhadijom čekajući da vrijeme prođe, u pet sati iza podne se vraćam u Stolac. Približavala se brzim korakom držeći neku ženu ispod ruke, razgovor je bio žustar. Bijah završio fakultet i odavno ne živim u Sarajevu, vjerovatno ni ona ali Sudbina je htjela da se ponovo sretnemo.

Ne znam zašto ali sam pomislio da je žena pored nje ustvari njena sestra. Nisu ličile jedna na drugu i žena je bila mršavija od Anđele i sasvim drugačijeg lica, drugačijeg izraza, mimike, gesta.

Ali po načinu držanja i pažljivom ophođenju, po tihoj prisnosti i šapatu tako karakterističnim samo za najbliže zaključih da su sestre. Davno mi je kazala da ima stariju sestru ali nikada je nisam upoznao. U crvenoj jakni i čizmama, odmah sam prepoznao karakteristični dobrodušni osmijeh, bila je udaljena nekoliko metara. Pogledao sam nekada tako drago lice, ničim nije

odavala da me vidjela. Ipak, bio sam uvjeren da me uhvatila krajičkom oka i naglo skrenula pogled i još uvijek se pitam zašto?! Ne želeći sjećanje ili me uopšte nije prepoznala, oboje je moguće. Bio sam obučen u smeđi kaput "naslijeđen" nakon očeve smrti i nosio sam ga cijelo vrijeme studija. Prepoznatljiv u njemu, nosio sam ga iz ljubavi, nisam morao. Zavrnuti okovratnik bio je velik i na tren primjetih kako para izlazi iz usta prolaznika. U jednom momentu osjetih blagu vrtoglavicu i htjedoh sjesti na klupu pored Ekonomskog fakulteta. Nije ona ista na koju sam pozvao Anđelu da sjede ali svejedno, sve je bilo naše tog velikog zimskog dana jer nas više ništa ne vezuje. Tek kada je slobodan, čovjek spoznaje snažne lance vezanosti. Zastao sam i čak napravio par koraka da se vratim i zagrlim je snažno, da se bar pozdravim, tu sam i ona je tu a od prošlosti se ionako ne može pobjeći i bolje je da se prepustimo nenadanoj plimi, iznijet će nas na neku obalu. Sve činimo da uteknemo starim slikama koje se vraćaju i ranjavaju ali uzalud, potpuni zaborav je nemoguć. Naročito za one koji ga tako očajnički žele.

Možda zato, tek, skamenio sam se, odustao, ohladio se u trenutku. Skrenula je pogled i dovoljno je, razlog nije važan. Ako me više ne poznaje ne trebam prići, ako ne želi da me zna onda pogotovo, bolje je da ostanem sam sa sobom. Ništa nisam bio zaboravio. Nisam zaboravio ni danas, dvadeset šest godina poslije i često se pitam je li živa i gdje je, je li preživjela rat. Nisam znao je li bila Srпкиnja ili Hrvatica, nikada nisam pitao, bilo mi je svejedno. Svejedno mi je i danas ali znam da je živjela u malom gradiću u srcu Bosne i možda nije tamo i ostala. Ne znam ali volio bih znati, ime je u ratu često bilo odlučujuće. Nažalost. Valjda je živa negdje i često uvjeravam sebe da stvorenja blaga i nježna poput nje uvijek nađu izlaz. Sudbina ga donese njima jer nikome ne žele zlo pa ih ono zaobilazi i izbjegava njihove puteve. Sjetio sam se opraštanja sa Anđelom prije mnogo godina. Ćamil je nosio njenu torbu na željezničku stanicu, nisam imao snage ići do kraja u mučnom obračunu sa sobom. Pogledao sam za njom samo jedanput, bilo je to sve što sam mogao.

ZVJEZDANA NOĆ

"On (Josip) usni i drugi san i pripovijedi ga braći svojoj. On reče: Usnih i drugi san! I gle, sunce, mjesec i jedanaest zvijezda pokloniše se preda mnom".
(Knjiga prva – POSTANJE, 37)

Slika "Zvezdana noć" smatra se jednom od najznačajnijih i najzanimljivijih slika Vinsenta Van – Goga. "Noćne slike", koje uvode temu u zatamnjene ambijente bile su predmetom ranih slikarevih radova dok je ova naslikana 1889. godine, dakle prilično kasno i spada u drugu fazu Vinsentovog opusa. Po svemu sudeći nastala je u duševnoj bolnici (Saint – Remy) kao i neke druge Van – Gogove slike, i ta činjenica je od iznimne važnosti za rasvjetljavanje njegove unutarnje podvojenosti. Ta napetost je nalazila oduška u erupciji boje i zanosu koji je bio gotovo mističan. Tanka linija između duhovne ekstaze i ludosti bila je poput žice iznad ponora na kojoj je umjetnik plesao i izvodio svoje neobično djelo. Bio je to ples čovjeka bez učitelja, teatar u kojem su sve uloge sabrane u jednoj ličnosti.

Duhovni putnik mora poznavati cilj i sredstva, imati ruku koja ga vodi nepoznatim stazama. To mora biti neko ko je već prošao cijeli put i zna sve opasnosti i zamke, mjesta stajanja i odmaranja, prepreke i način uspinjanja. Bez toga, žar traganja razbuktava se u vatru ludosti. Zato mistici neukim ljudima tako snažno liče na duševne bolesnike, jer u oba slučaja u pitanju je iskustvo koje nadilazi uobičajenu izvjesnost razuma. No, dok luđak biva obuzet i savladan imaginarnim svijetom, dotle duhovnjak proseže u imaginalni svijet, svijet čija je zbilja neupitna i koji se nalazi između svijeta materije i svijeta čistog duha. To je svijet aktivne imaginacije, dakle, jedne drugačije od one koja se javlja na nivou mašte. S tim u vezi, ni jednog trenutka ne treba zaboraviti da je Van – Gog postao slikar tek nakon vjerske krize koja je ostavila dubok trag na njegovo stvaralaštvo. Vjera i umjetnost imaju svoj zajednički korijen čije su žile u tišini zemlje trajno i nepovratno isprepletene.

Zato je svećenik neodvojiv od slikara u Vinsentovom biću. Obožavalački kult je ono što čovjeka čini čovjekom a očitovanja su iako različita zajednička u težnji vraćanja Izvoru svega. Sliku "Zvezdana noć" mnogi smatraju najčudnijom od svih koje je slikar naslikao. U njoj se miješaju i prepliću različiti stilovi i ona predstavlja Vinsentovo odstupanje od uživljanja u prirodu koje je neposredno, neuvjetovano i direktno. Rasplamsala mašta dočarala je, zapravo "nebeski događaj", arhetipsku sliku Kristologije (i Imamologije) koje veliki slikar najverovatnije nije bio svjestan.

Slika prikazuje jedanaest velikih zvijezda koje su dramatično oblikovane, te Sunce i Mjesec, kako stopljeni "promatraju" njihov svjetlosni rast i isijavanje. U Kur'anskoj suri "Jusu" (sura 12, 111 ajeta) postoji prikaz Jusufovog (Josipovog) sna koji je gotovo identičan Biblijskom. Ajet 4, sure "Jusu" kaže: "Kada Jusuf reče ocu svome: O oče moj, sanjao sam jedanaest zvijezda i Sunce i Mjesec i u snu sam ih vidio kako mi se pokloniše".

U Bibliji njegov otac Jakov (Jakub) ga prekoriševa upozoravajući indirektno na mogući osjećaj samoveličanja (koji je latentno i zaista prisutan ali samo u otkrovenjima "običnih" ljudi, ne i Božjih Poslanika) dok Ku'ranska priča to izostavlja ali sugerše Jusufu "zakon tajne" pred zavidnom braćom.

Ajet 5, sure "Jusu" glasi: "O sinko moj, ne kazuj svoga sna braći svojoj, da ti ne učine kakvu pakost, šejtan je doista čovjeku otvoreni neprijatelj".

Jedanaest zvijezda, Sunce i Mjesec u Jusufovom (Josipovom) snu iznutarnje možemo motriti kao naznake Kristologije i Imamologije u Svetim Knjigama.

Izvanjski obzir svetih Riječi sugerše nam istorijski događaj vezan za Jusufa, jedanaestero njegove braće te oca i majku koji su simbolično predstavljeni zvjezdama, Suncem i Mjesecom. Taj Božji Poslanik je kao dijete bačen u bunar, da bi kasnije, nakon kušnje sa

ženama i tamnice dosegao visok položaj u Egipatskom carstvu. Njegova braća i roditelji su ga ponovo vidjeli nakon dugo godina i poklonila mu se čime je njegov san ispunjen. Ovaj obzir ajeta nećemo dalje komentirati. Iznutarnje, riječ je o preplitanju Kristologije i Imamologije predloženih u imaginarnoj formi.

Poslanik Jusuf je bio poznat po svojoj ljepoti. Kur'an u priči o njemu navodi kako su se žene (koje su jele voće i pred koje je on izašao po naređenju upravnika supruge) porezale noževima po prstima gledajući tako neobičnu ljepotu. Muhamed a.s. je pak rekao kako je "Bog lijep i voli ljepotu". Prilikom poznatog duhovnog uspenja (Miradž) Poslanik je susreo svoga Gospodara u "liku najljepšeg mladića sa nakrivljenim pokrivalom na glavi". Kako je čovjek nosilac Božanskog Duha i Božji namjesnik, te kako je ljudsko srce Božji "hram" Jusuf je (iznutarnje gledano) Božja "sjena" na zemlji čiji se obrisi naziru "pod najljepšom prilikom". Brojčane naznake date u Ku'ranu potvrđuju gore navedeno. Naime, sura "Jusuf" je rednog broja 12 što je sukladno sa brojem Svetih Imama koji su "stubovi Poslaničkog doma".

Također, ukupan broj ajeta te sure je broj 111, što znači 100 Lijepih Božjih Imena i 11 Svetih Imama dok odsustvo dvanaestog navješćuje njegovu okultaciju koja traje i danas. Dvanaesti Imam je "Mjesec" u noći ezoterije, onaj mjesec upijen Suncem na Vinsentovoj slici dok 11 zvijezda svjetli nadzemaljskim sjajem. Sunce je Poslanik Muhammed ili govoreći jezikom kristologije, Isus Krist.

Ajet 4, sure "Jusuf" koji govori o njegovom snu brojčano naznačava četiri osobe koje smo "dužni voljeti" (prema iskazu Poslanikovom) a to su: Ali, Fatima, Hasan i Husejn.

Kako je Jusuf a.s. bio najljepši čovjek poklanjenjem njemu jeste odavanje počasti savršenstvu ljudske forme u kojoj se očituje božansko "pod najljepšom prilikom". Kako su Sveti Imami savršeni ljudi navlastito, Jusufov san ukazuje na njihovo samopromatranje u ogledalu božanskog baš kao što Bog promatra svijet preko njih i kao što čovjek doseže Njega preko spoznaje Svetih Imama a.s.

Van – Gogova umjetnička vizija, vidjeli smo ima dvostruku dimenziju i može je se motriti pod obzirima Kristologije i Imamologije. Na razini Kristologije, Sunce je Krist navlastito, jedanaest zvijezda jesu jedanaest učenika. Mjesec je Apostol Petar koji prima ključeve, tj. Isusovo naslijeđe baš kao što i Imam el – Mehdi kao pečat Muhammedanskog vilajeta drži "Ključeve Kuće", tj. baštini Muhammedovo a.s. naslijeđe.

Već smo spomenuli da je Vinsent jedno vrijeme obavljao dužnost propovijednika. Njegovo napuštanje svećeničkog poziva zbilo se (kako paradoksalno) upravo zbog vjernosti izvornoj Kristovoj misiji. Iskupiteljevo učenje nesretni slikar je motrio u njegovoj suprostavljenosti licemjerju i lažnostima institucionalne religije protiv koje je tako snažno ustao i istrajavao. Prenosi se da je Van – Goga jednom prilikom posjetio biskup i začudio se, vidjevši da je njegova soba bez kreveta.

"Dao sam ga siromašnoj udovici" – odgovorio je na biskupovo pitanje. Iako je njegov postupak bio upravo kršćanski u punom smislu te riječi uslijedio je ukor koji je jako razljutio Vinsenta i bio po svemu sudeći presudan i za samo napuštanje svećeničkog poziva.

Sukob Kristovog učenja u njegovoj nepatvorenoj formi i normi institucionalno shvaćene vjere Van – Gog nije uspio prevladati. Buntovna i divlja slikareva priroda nije uspjela pomiriti u sebi tako očite suprotnosti što je rezultiralo potpunim krahom jedne plemenite misije koja je mogla trajati.

Sudbina mnogih mistika u svim vremenima bila je upravo sukob sa oficijelnim, izvanjskim predstavnicima religije (svećenicima i mulama) koji (po pravilu) nikada nisu pokazivali razumijevanje za ono ezoterijsko proglašavajući duhovnjake "otpadnicima" što bi nerijetko rezultiralo i njihovom smrću. Bili su mahom progonjeni živeći u veoma teškim uslovima. No, dok su neki od njih izdržali povlačeći se samoću daleko od očiju javnosti, Vinsentov sukob je usljed snage vjerskog žara sa jedne i nerazumijevanja sa druge strane poprimio obrise sukoba sa cijelim vanjskim svijetom. Istoričari i promatrači tog vremena vidjeli su njegov svećenički

poziv kao veoma "fanatičan" i ta gorljivost je svakako bila istinska odanost, gotovo bez granica. Iznevjeren od strane ljudi i društva Vinsent je svoju nebesku svijetlost posuvratio na platno prelijevajući odbljeske iskonske prirode žutom bojom koja je postala njegov prepoznatljiv "kod" i odlika. Žuti krugovi oko zvijezda (na slici "Zvjezdana noć") koji se sužavaju idući ka tački u sredini kružnice tako neodoljivo podsjećaju na slike sufijskog puta prikazane na mnogim slikarijama Istoka koje tematiziraju Put i savršenstvo, spoznaju i samoozbiljenje. Na slici, mjesec ima oblik polumjeseca što je aluzija na jasan Islamski simbol ali i simbol Van – Gogove lične rascijepljenosti. Tanka, žuta linija je kao ucijepljena u preostalu tamu mjesečevog kruga koja se zlokobno nazire. Grad je usnuo u dubokoj noći. Noć ezoterije u kojoj većina ljudi u ovom tamnom dobu "spava" kao što i kaže poznata Muhammedova izreka – "Ljudi spavaju a kada umru probude se".

Čempresi se uzdižu ka nebu poput buktinja, proplamsaji "vječno zelene" žudnje, meditativnog mira i kontemplativne usredištenosti, okomito se usmjeravajući ka zbilji dvanaestorice. Crkva na slici se diže visoko u nebo i više liči na zajednički hram svih religija koji podsjeća i na sinagogu te džamijski minaret. Ogromna građevina svjedoči snagu slikareve neugasle duhovnosti, njegove potrage za unutarnjim. Uzdižući hram neodoljivo podsjeća na srednjovjekovno "viteško koplje" koje je bilo oznaka nadmetanja i časti na otmenim turnirima. Neodoljivost tog simbola ukazuje na očuvane primarne vrline od kojih Van – Gog nikada nije odstupio. Čempresi pojačavaju dramatičnost slike koja kao da okuplja vitezove "okruglog stola" ali na način duhovnog viteštva koje se probija kroz tamu neznanja. Nit koja povezuje žutu boju sa svjetlošću utkana je u cjelokupno slikarevo djelo.

Onostrano je u biti svega umjetničkog, obožavanje ne potiče od vode i zemlje. Zbog toga razum ne može dati odgovore na konačna pitanja i bez svjetlosti Duha on je potpuno nemoćan. I zato je ljubav najveća misterija čovjekova, zato su i Vinsentove slike tako lijepe i neobične.

SALKINA AVLIJA
"Svako dijete je umjetnik"
(Pablo Pikaso)

Bojažljivo bih zagledao Salkinu avliju provlačeći glavu između željeznih šipki na malom balkonu. Ostarjeli susjed često bi se vraćao u kasne sate, kašljući i mrmljajući, ljut na cijeli svijet. Mjesečina i rascvjetala stabla narova i raspupana nabreklost još nesazrelih plodova oko malog puteljka što je vodio ka Salkinoj kući. Dvije velike smokve, kao priljubljene uz stari zid gdje smo se mi, djeca, uspinjali bacajući radoznale poglede u susjedovo dvorište. Bijela brada bila je kratka i neuredna, dlake su neravnomjerno stršile na sve strane kao bodlje u ljutitog ježa. Brijao ju je ali neredovito. Razdrljena košulja mokra od znoja i sive pantalone do iznad gležnjeva, hod mu je bio čvrst i veoma brz sa njegove godine. Plave oči hladne i prodorne i često bih se (još tada) pitao nije li upravo Salko Hemingvejev starac! Jer je odisao pustolovnim duhom i mirisom soli sa pustih sprudova i samotnom ohološću koja je nosila i snagu i smisao. Sjede čekinje i omalena, zdepasta figura u vječitom pokretu i nemiru što nosi. Ispitivački pogled nepovjerljivo zagledan u daljinu, kao utisnut ispod gustih sastavljenih obrva. Stari morž je bio najbolji ribolovac u gradu. Doduše, u "svoj vakat", kad bi ga pitali za davne dane i slavnu prošlost. Lovio je sve ribe koje se u Bregavi moglo naći ali ugor i pastrva su bili njegova specijalnost i Salko bi znao "izvući" dobar komad tamo gdje drugi ribari nisu ni sanjali o ulovu. Pričalo se da je jedanput ulovio zubatka teškog pet kilograma i takvo što se u gradu nije pamtilo još od "onog rata". No, vid mu je odavno oslabio a ruke se stalno tresle i drhtavica obuzimala cijelo tijelo jer je ljuta lozovača ostavila neumitni trag. Ipak, i pod stare dane je znao baciti udicu i nikada uzaludno i bez rezultata.

Nije mu bilo ravnog. Bar ne u "ovoj vali" a pojam se odnosio na širi region i protezao se do Čapljine sa jedne i Mostara sa druge strane. Samo se još Mecina mogao mjeriti s njim ali rivalstvo nije njegovano niti je ijedan od staraca žudio za titulom najboljeg.

Salkina avlija bila je širom otvorena. Dvorište nije imalo vrata i na ulazu su stajala tek dva kamena koje je valjalo preskočiti. Jedna glomazna stepenica više je bila malo udubljenje u zemlji nego mjesto svečanog silaska u Litrića dom. Odatle se neuglednim puteljkom išlo pravo u kuću. Plava, drvena vrata polomljenog stakla nisu se zatvarala ni preko noći i izgledala su kao užlijebljena u sami zid, zakovana, srasla sa sivom masom. Prva komšinica a ujedno i gazdarica bila je starica otmenog držanja i gospodске geste. Abida je redovito bila podvezana tamnim šalom i sjedila bi dugo "u prozoru" promatrajući prolaznike i pušeci cigare jednu za drugom. Izgleda da je ona bila i vlasnik Salkinog stana u "podzemlju" ili se bar tako činilo jer se ponašala vlasnički i očekivala puno poštovanje. Salkina kuća je više ličila na kakav zaboravljeni bunker nego na stan. Par osrednjih soba i jedan veliki prozor, umjesto vrata sobe su pregrađivane sa dotrajalom ćebadi a jedna legendarna crvena deka, debela i teška, služila je za odvajanje samih supružnika. Salko i Dženka imali su troje djece, sina Ibrahima te kćeri Nebiju i Hatidžu. Ibrahim je bio odličan đak u osnovnoj i srednjoj školi i jedno vrijeme je uspješno studirao agronomiju. Prirodno inteligentan i željan znanja polagao je sve ispite i to devetkom i desetkom. No, teško materijalno stanje ga je prisililo na prekid studija i tu nije mnogo pomogla ni naprasna prodaja Salkinog srebrenog sata, džepnog i vrijednog sata sa debelim lancem. Neimaština, taj "zao duh" mnogih ambicioznih ljudi i nadarenih umova uzela je svoj danak. Tako je Ibrahimov studij završen prije vremena. Dženka je bila okretna i još vitalna žena u ranim šezdesetim, bistrog pogleda i odvažnih kretnji punih elana. Imala je penziju i živjela pošteno. Jednom prilikom, kada sam se (još kao malo dijete) posijekao staklom u rijeci ona me je na svojim leđima odnijela u bolnicu. Još se sjećam kako sam je snažno zagrlio oko vrata dok je krv litala iz svježe rane na nozi. Bez pretjerivanja, možda mi je spasila život jer je posjekotina bila duboka a ja zbunjen i rasplakan u tami ispod Čuprijskog mosta.

Salko je bio naročito pričljiv kad "malo popije" a što se dešavalo često i nikada nije prolazilo tiho i nezapaženo. Tada bi letjele šerpe i lonci a iz "podzemlja" bi dopirala galama i psinke što je izazivalo opšte simpatije i smijeh u kafani preko puta. Stolački je sijaset bivao u svom zenitu i predstava se pratila sa punom pažnjom a bilo je i onih koji su u "Dom kulture" dolazili upravo zbog "komedije uživo" koja je priređivana bar tri puta sedmično. Salko bi se jadao kako ga "ubiše" i "išćeraše" a često je spominjan "pokušaj trovanja" i stavljanje opojnih materija u kafu ili vodu. Stari veseljak je po originalnosti humora zaista bio neprevaziđen a kako je u nastupima gnjeva skakutao kao "muha bez glave" prozvali su ga "Zunda". Ipak, Salkini ispadi su bili simatični i dobrodušni i nikada zlobni pa bi dokona spadala obično ostala razoružana u svojim nakanama prijezira ili osude. Porodica je živjela čestito a snalazili su se kako su znali i umjeli. Abida je držala sve konce u svojim rukama i njena dirigentska palica je određivala pravila igre, neumoljivo i bespogovorno. Moja nena Hajra se družila s njom, Safa također a Alija Brkić bila je stalni i redoviti gost. Imala je oko šezdeset godina ali je djelovala mnogo mlađe, čičkavu i bujnu kosu što je podsjećala na periku farbala je narandžastom bojom. Zelene oči krupne i blage, pune topline kojoj sam se uvijek čudio ne znajući je objasniti. Odjeća na suhonjavom, izmršalom tijelu otmjena i veoma skupa, na svakom prstu po jedan prsten.

Nekoliko zlatnih zuba davalo je nesvakidašnji sjaj osmjehu i Alija ih je s ponosom pokazivala. Mene je neobično voljela i bila prijatelj sa mojim roditeljima a čokolade koje sam dobijao od nje bile su najkvalitetnije u tom vremenu. Naglašavala bi kako sam "pametno dijete" i čak najpametniji od svih koje je upoznala. Po dobrom Stolačkom običaju i njeno ime je skraćeno pa su je obično zvali "Lija". Nije bila aluzija na lisicu niti je sama Alija bila lukava žena, naprotiv. Ona je često dolazila u susjedstvo i posjećivala "tetu Abidu" kako ju je sa poštovanjem oslovljavala baš kao i većina ostalih poznanika i prijatelja. Abida je komplimente dostojanstveno primala (prinoseći ih "k znanju") dobro pamteći svaki slučaj (namjernog ili nenamjernog) izostavljanja titule. Bio je to prenatlaženi i gotovo oholi ponos, tako čest kod nekada poznatih a kasnije zaboravljenih ili odbačenih porodica. Salko bi ponekad dolazio na sijelo, najčešće "malo podgrijan" i tada bi nastajala prava drama. Neobuzdani veseljak nije krio oduševljenje i iskazivao bi naklonost otvoreno i drsko dok bi Alija uzimala nimalo se ne zbunjujući. Igra mačke i miša bila je više nego zabavna, osobito Abidi.

- Joj... Lijo, ... kakve noge imaš - kolutao bi on očima kao da ga kolju, kršeći prste na stegnutim koljenima i njišući se kao na kakvoj klackalici. Zanos je bio posve originalan ili bar tako izgledao.

- Ama Salko! – Će si mene naš'o za udvaranje, šta će reć' Dženka?! –

- Sauliši se malo, dina ti i imana – prividno ozbiljno bi uzvraćala Alija otpuhujući pored sebe kao da je to najbolja i najpoželjnija zaštita protiv Salkine nasrtljivosti.

Načas bi podigla dlanove prema udvaraču a zatim odlučno bacila pogled na mene. Često je to bivao najvažniji momenat i Alijino posljednje oružje.

- Kako te nije stid ovog djeteta, kukala ti majka, vidiš li da maksum gleda? – pokazivala bi prstom na maleni ugao pored peći gdje bih sjedio gotovo sklopčan.

Ali moja malenkost nije dala pokolebati Salku, čak je izgledalo da ga prisustvo drugih ljudi, pogotovu nepoznatih lica još više raspaljuje. Meni bi samo namignuo kao da hoće dati do znanja kako se dobro razumijemo i znamo međusobne tajne.

- Uzmi pušku pa me ubi, ne daj drugoj da me ljubi – zakikotao bi se stari becar šireći ruke kao da mu je to posljednja rečenica u životu. Često su i suze radosnice znale zaiskriti u plavim očima jer bolna raznježenost bi Salku potopila kao plima i nije znao ili se nije mogao oduprijeti. Gotovo da sam ga sažaljevaao u tužnoj razigranosti bez svrhe.

- E, vidi Salke! – okretala bi se Alija uz šeretski osmjeh vrteći glavom kao da se ipak predomišlja između neminovnog odbijanja i nevoljkog prihvatanja koje i onako ne mijenja ništa. Bilo je očito da je sve zabavlja u većoj mjeri nego je spremna sebi priznati.

- Žalostan ne bio, znadeš li da si oženjen čojek? – Dozovi se to'be. – udarala bi ona na Salkinu savjest prizivajući u sjećanje čak i hatme i salijevanje strave djeci koje je Dženka prakticirala ne bi li bar malo ohladila upornog nametljivca.

Ali pokajanje je bilo daleko od Salkinog uma a uzmicanje ili izvinjenje mu nije ni padalo na pamet. Abida bi potpaljivala ionako uzavrelu atmosferu govoreći o Alijinoj velikoj ljepoti i o tome kako se Salko u nju "plaho zagledo' ", nju je eto begeniso' i nikog drugog. Sve bi trajalo do duboko u noć i obično bi se završavalo kakvim Salkinim ispadom nakon čega bi "pozorišni komad" bio prekinut. Ipak, ni početak ni kraj nisu se mogli predvidjeti.

- Kurve – derao bi se on ispod prozora nakon naprasno otkazanog gostoprimitstva i nije sigurno da je mislio na sve žene ovoga svijeta. Vikao je iz sveg glasa nimalo se ne ustručavajući prolaznika.

Alija bi dizala ruke i dalje otpuhujući i pri tom jecajući o velikoj bruci i sramoti koja zadesi cijelu ulicu. No, kada bi Salko nekako odgegao u "bunker" i ona bi se smirila naglo i zahvalno. Abida je držala mačke i imala ih popriličan broj a najpoznatiji se zvao "Tigar". Tigar je bio ogroman mačak narandžasto – smeđe boje i zbog svoje poslušnosti zaista izgledao kao dresiran. Više puta sam bio svjedokom Abidinih naredbi koje je životinja poslušno izvršavala. Iako još dječak prisustvovao bih često sijelima odraslih a Abida lično bi me uvodila u "priče velikih" koje uvijek i nisu bile zanimljive. Starica je važila za modernu ženu svog vremena čiji su nazori bili i više nego "progresivni". Bila je prodornog duha i njene tamne oči bi saznale i ono najskrivenije. Prezivala se Kusturica i često isticala kako je "pravo gradsko dijete" čiji su preci bili poznate age i begovi. Loza je izumrla i prezime u gradu odavno ne postoji. Njen brat Hakija također se nije ženio a zvali su ga "drveni advokat" jer je bio vrlo pismen i vješt u pravnim zavrzlamama. Kako ni Abida nije imala djecu pleme Kusturica je (ovdje) izumrla. Upravo negdje u to vrijeme (bilo mi je devet godina) napisao sam svoju prvu i jedinu zbirku poezije. Možda "zbirka" nije najbolji izraz jer radilo se svega o nekoliko pjesama zapisanih u malu računsku svesku. Komšija Ibrahim je pisao poeziju vrlo uspješno i možda me to ponukalo da se i sam odvažim otisnuti talasima nedorečenog stiha. Pjesme su mi bile mračnije od Ibrinih, pogotovu uzimajući u obzir da se jedna zvala "Bljutava čorba" i govorila je o prosjaku koji se umoran vraća kući u tiho predvečerje i zahvalno jede skromni objed u prvi sumrak. Pjesme sam pokazao i Aliji nakon čega me pomilovala po glavi dodavši da je to samo učvrstilo njeno uvjerenje da sam "pametno dijete". Svesku sam poslije izgubio i još žalim zbog toga jer bi vraćanje u sretne dane djetinjstva, sada kada su nepovratno otišli bilo i lijepo i zahvalno. Abida je davno umrla, iza nje Alija i gotovo cijela ulica se rasula, Salkina avlija ostala je pusta. Trava i korov, godinama nikoga nema i samo se mogu prisjećati žamora i neobuzdanosti, razdraganosti i vike.

Prolaznost.

Jedanput je Imam Ali rekao kako "se čudi oholom čovjeku jer početak mu je kaplja a kraj lešina".

"Samo ste putnici u kretanju" rekao je drugom prilikom. No, to nije razumljivo samo po sebi jer je nemoguće biti putnik bez puta, kretanje bez svrhe je besmisleno. Zato Muhammed a.s. kaže: "Budi na ovome svijetu kao stranac ili putnik". Dakle, postani to, shvati da je tvoja duša strankinja u svijetu boja i mirisa. Odvaži se na putovanje jer si svojom prirodom vezan za ovaj prizemni svijet. Ako se zna cilj postoji i odredište ka kome se kreće. A ukoliko se poznaje odredište tada nema mnogo osvrtnja oko sebe na usputne pojave i ljepotu prolaznih, trenutnih oblika koji se na kraju rasrše poput oblaka nakon kiše. Mjesto u koje putnik putuje nadilazi opojnost usputnog, svrha i smisao ga vode krajnjem cilju. Kretanje svoje on usaglašava sa mirovanjem ne uzbuđujući se mnogo jer zna da ni šteta ni korist ne dolaze od

ljudi. O onome što na putu susreće razmišlja kao o znakovima Božjim ne vezujući se za ono što vidi i čuje jer zna da je cijelo postojanje poput sna spavača.

Tako dolazi do cilja spašavajući se zamke prolaznosti. Jednostavno za izreći a teško pokušati i još teže ostvariti. Imam Ali u svojim govorima spominje "kuće opustjele" ukazujući na stravičnu moć prolaznosti koje čovjek (pogotovu u ovom tamnom dobu) tako teško biva svjestan na ispravan način. Ovo zato jer je prema Alijevim riječima "srce umrtvljeno svijetom ovim, dok duša čovjekova posve čezne za njim". Zaboravljena usredištenost i jeste u stanju umrtvljenosti usljed pogubnih nastojanja nedisciplinirane, razuzdane duše. Ta nastojanja budući da su neograničena po samoj prirodi stvari blokiraju razum koji je nemoćan i zbunjen u obogotvorenom svijetu oblika. A božansko je neprolazno. Zato duša "sklona zlu" tako strasno žudi za vječnošću ovoga svijeta doživljavajući ga kao "trajno boravište" a što je upravo najpogubnije osjećanje za svakog mistika. Jer, duhovnjak hoće "da pobjegne" i da "umre prije smrti" kako bi izbjegao nasilna gibanja nestalnih mijena i patnju promjene. Ljudi znaju da će umrijeti ali to ne osjećaju. Zato tako često susrećemo šezdesetogodišnjake koji tvrde kako su "tek počeli živjeti" pošto nerazbudena duša koja čezne bježi od konačnosti svijeta nastojeći na zemlji zadobiti raj. Eto zašto je Časni Poslanik rekao kako je "ovaj svijet zatvor za vjernika a raj za nevjernika". Prolaznost je najveći neprijatelj ostrašćenog duha koji, budući da boravi (isključivo) u prizemnom svijetu materije ne može zadobiti ekspanziju "nebeskog" koja bi neminovno ukazala na ograničenosti materijalnog svijeta koji je kao takav "zatvor". Čovjek prirodno želi izići iz zatvora ali najprije mora znati da je u njemu. Kako većina to ne želi znati a žudnja za slobodom kao takva protestuje, droga i muzika nadomještaju "slatkim samozaboravom" iskonsku težnju za povratkom. Svijest o prolaznosti, dakako nema za svoj cilj paralizirajući pesimizam koji odbacuje svijet materije, već prije metafizičku prozirnost koja ništavnost stvorenog ne motri kao nešto samo po sebi već u njegovom odnosu spram Apsoluta. Sami po sebi, svi dokazi razuma su potpuno uzaludni jer je san priroda ovoga svijeta, njegovo stanje. Mašta je reanost stvorenog i bez svjetla Duha umrtvljeno srce se nikada ne može razbuditi baš kao što ni spavač ne doseže budnost ako tek sanja o njoj.

Sasvim je obrnut slučaj "umiranja prije smrti" (Muhammed) gdje je srce razbuđeno i "trudno" duhovnom trudnoćom dok se duša nastoji disciplinirati i potčiniti na način "dresiranog psa" koji (također) jede, pije i razmnožava se, ali kontrolirano. Neobuzdana duša (nefs) je poput divlje zvijeri otkinute sa lanca ili kako to Imam Ali kaže za neke kategorije ljudi, da su poput "stoke raspamećene koja juri u pravcima svim". Eto zašto je Poslanik rekao kako je "bogobojazni zauzdan". Disciplinirana duša stupnjevito se uzdižući (konj sa uzdama je odviše jasan simbol pokornog duha) u krajnjem dolazi do stupnja "vraćanja sebi", duhovni putnik stiže na tačku sa koje je krenuo i krug je zatvoren.

Krenula je ponovo i gradnja Salkine avlije. Neko je kupio nekadašnji posjed i gradi se nova zgrada, drugačija od prethodne. I tako u krug. Jedan drugačiji ali i to je krug. Jer prema predaji anđeo Gospodnji svaki dan uzvikuje ljudima – "Rađajte za umiranje, gradite za rušenje, skupljajte za propadanje".

SUSRET U PONOĆ

Uspomene su često bolne, ali uvijek ljekovite

Zvali smo je "Katakomba". Malu kućicu pored rijeke obraslu zelenim bršljanom, tihu i napuštenu, kao usnulu u vječnom protoku i kretnji u krug koja je uvijek neponovljiva i različita. Nekada je tu bila bojadžinica, u davna vremena i više se niko i ne sjeća, bar ne mi mlađi kojima snaga krvi i vatra nemira ne dopuštaju misli o prošlosti. Prašina zaborava prekriva sve ali je svijest o prolaznosti bila daleko od nas, ostavljena nekom drugom. Starijim generacijama koje se plaše smrti i sa sjetom misle o prohujaloj mladosti. I nakon dugih godina u sobici u koju se ulazilo preko malog mostića se osjetio oštar miris sirove boje i vonj osušenih, neobrađenih koža. Bojadžinica je odavno napuštena i veliki vodenični kamen, naslonjen uz zid poput starog, pijanog mornara jedini je svjedočio o nekadašnjoj namjeni ljupke kućice. Godine 1978. Dvadeset četiri godine kasnije u malom kamenom otvoru gdje se stepenice zavijajući spuštaju prema plaži vidio sam najljepše lice, meni najljepše jer ljepota je uvijek odgovor na začuđenost naše vlastite duše. Kućica je bila pokrivena crvenim crijepom i polomljene i dotrajale cigle su se obarale prilikom svake veće oluje. Srećom, nije mnogo prokišnjavalo a unutrašnjost se sa izvjesnom tolerancijom u izrazu mogla čak nazvati ugodnom.

Zidovi, sivi i pocrnili, drvena vrata oguljene zelenkaste boje bila su uvijek otvorena i klatila se poput nezvanog gosta koji se još dvoumi između dvije mogućnosti, nelagodnog ulaska i odlaska bez smisla. Bili smo srednjoškolci, "željni života" i zabave i neko se sjetio napuštene bojadžinice. Preurediti je i pretvoriti u samo naš prostor, naše "skupljalište" gdje bi provodili slobodno vrijeme. Možda se ulovi i pokoja "riba", ta mogućnost je zapravo bila i najveći ako ne i jedini motiv. Zamisao je bila pomalo čudna ali originalna i po reakcijama većine dalo se zaključiti da će od toga "biti nešto", neće se završiti samo na nejasnoj nadi. Uz dozvolu vlasnika (roditelja jednog od nas) naglo i euforično smo započeli temeljito čišćenje. Bilo nas je petnaestak a glavne poslove smo prepuštali djevojkama koje su mnogo bolje poznavale jednostavne zakone čistoće. Radili smo neumorno jer nije bilo lako obnoviti godinama zapuštenu prostoriju. Bale gunjeva i dotrajale ćebadi ležale su u gomilama, sve prašnjave i prljave i odlučili smo ih očistiti i "sabiti" na jedno mjesto. Na kraju su ipak bila dva mjesta i bijele, duge rese su služile katkada kao naslonjač za zaljubljene parove, koji su se ugodno zavaljeni uglavnom brzo navikavali na oštre mirise. Jedan jedini prozor sa rešetkama bio je prljav, pun paučine i uginulih insekata. Ipak, djevojke su ga temeljito očistile iako je i dalje davao utisak neugledne ćelije jer su rešetke bile debele i zahrđale. Volio sam gledati vani, naročito kada bi kiša padala.

Dva stara kauča bila su naslonjena jedan na drugi, dotrajala i puna poderotina na kojima su se mogli vidjeti stvrdnuti komadići blata. Jedan omanji bio je žućkaste boje i prilično očuvan te je nakon čišćenja zadobio gotovo "gospodski" izgled. Velika daska na preklapanje bila je položena duž cijele sobe i vjerovatno nekada služila za slaganje gunjeva i ćebadi nakon što bi bili oprani. Od jednog komada drveta smo napravili nešto što je ličilo na šank, a u lijevom uglu bila je oveća rupa kroz koju bi se uvukao "disko – džokej" i tu su stajali gramofon i ploče. Svega par ploča je upotrebljavano, ostale su bile rasute i polomljene. Iza "šanka" nije bilo nikakvog pića nego bi se doneseno odmah popilo. Par čaša je slomljeno odmah, još na početku "svečanog otvaranja" Katakombe i "cugalo" se iz boca bez gađenja ili nelagodnosti. Bijaše nam oko 17 godina, najluđe i najgore doba za svakog čovjeka u kome se podsmjehuje nevinoj idili djetinjstva i priželjkuje snaga i iskustvo pune zrelosti.

Droge u to doba nije bilo, bar nije bila lako dostupna i bar ne nama mada sam siguran da bi bar neki uplovili i u "te vode" da su imali priliku. Provincijalna dosada i Stolačke zime, sivilo što potapa i truje. Katakomba bijaše divno utočište, izlaz, mogući dašak sreće. U početku su

se cipele izuvala prilikom svakog ulaska i moralo se poštovati, kako sivi, pohabani ćilim sa velikom rupom u sredini ne bi bio dodatno uprljan. No, kako je vrijeme prolazilo disciplina je slabila pa se ulazilo u obući i na kraju posve odustalo od bilo kakvog čišćenja jer se shvatilo da je bilo kakav efekat te vrste postao nemoguć. Opušci od cigareta, prazne flaše i gomile zgužvanog papira, neki su i povraćali direktno po podu nimalo se ne ustručavajući ili nemajući snage doći do vrata.

Gramofon bijele boje, velik i nezgrapan, jedva da je radio i radilo se o tehnološkom "dinosaurusu" čak i za to doba. Po svemu sudeći, gramofon je proizveden neposredno nakon Drugog Svjetskog rata i negdje je ležao, prašnjav i zaboravljen. Poklonjen je nama jer vlasnik ionako nije znao šta s njim i veoma dobro je služio s obzirom na činjenicu da se po njemu često lupalo šakom a uspaljeni momci bi iz sve snage udarali nogama u šank tako da bi se gramofon klatio poput papirnog čamca u uzbujaloj rijeci. "Disko – džokej" se mijenjao i nije bila uvijek ista osoba u tamnoj rupi do zida, tim više jer je to bio najdosadniji i najnezahvalniji posao. Dok bi drugi plesali i drpali cure, navijač glazbe bi im tek nastojao ugoditi propuštajući možda nepovratne prilike. Sami ugođaj nije bilo teško napraviti i zahtjevnost te vrste je zaista bila na minimumu. Sve je teklo jednostavno i spontano tako da smo se i sami čudili glatkom "polaženju za rukom" svega čega bi se dotakli.

Slavni II D razred Stolačke gimnazije. Slavu smo stekli mnogo čime, počevši od lošeg vladanja i bježanja iz škole (koje je imalo katastrofalne dimenzije) do pojedinaca koji su se kitili ordenjem "propadanja" tako da je znatan broj učenika ponavljao isti razred više puta. Mješali su se razni uzrasti i godišta, susretale se generacije. Razrednica Klara je muku mučila da stvari nekako dovede u red ali sve je bilo uzalud. Bila je obrazovana, duhovita i vrlo strpljiva. No, situacija je bila takva da je razred (gotovo u cjelini) bio gotov da u svakom trenutku ako treba "laje i na zvijezde" pa bi profesorica nemoćno odustajala i sama uviđajući da za "razularenu paščad" (naziv je dao jedan od roditelja) nisu djelotvorne nikakve do tada pronađene pedagoške metode. Bilo je i takvih profesora koji su zagovarali ideju da se za razrednika postavi muškarac "čvrste ruke" jer je većina učenika zaslužila "mokar konop" preko leđa i izbacivanje iz škole. No, svi pokušaji da nam se stane u kraj samo su još više raspljivali napasnike u klupama što je redovno rađalo nove smicalice i pakosne dosjetke. Bježanje s nastave bilo je uobičajeno i većina bjegunaca se nije ni trudila pravdati izostanke. Naziv našeg utočišta (Katkomba) svakako nije imao nikakve veze sa duhovnošću i isposništvom nekadašnjih Isusovih sljedbenika, koji su se bježeći od Rimskih progona sakupljali tajno u mračnim podrumima i podzemnim izbama. Zapravo, naša sličnost je bila sa posve obratnim predznakom. Raskalašnost i pijanstvo, nerad i bijes protiv svega i svačega. Ipak, naziv se održao a ja lično sam ga jedanput urezao nožem na zelenkastim vratima i vidi se još i danas iako su mala slova požutjela.

Većina nije ni razmišljala o smislu i značenju riječi koja je usljed stalne upotrebe postala toliko udomaćena da je novi naziv za omiljenu prostoriju ionako postao nemoguć. Ipak, simbolički se moglo dovesti u vezu sa tajnovitim ezoteristima iz Kristovog vremena. I mi smo se kao i oni skrivali i bili obilježeni od strane javnog mnijenja i prosječne svijesti, i mi smo kao i oni bili "progonjeni". Oni doslovno, a mi figurativno i psihološki. Naša okupljanja u Katakombi imala su šokantan i skandalozan prizvuk pri svakom spominjanju i većina građana je smatrala da u napuštenu mlinicu dolaze isključivo propalice i pijanci da se tamo okuplja ološ svake vrste. Pričalo se da smo huligani i neradnici, da smo se "oteli", kako školi tako i roditeljima i cijelom svijetu. Po mišljenju mnogih u Katakombi je na djelu bio "pravi kurvaluk" a sve je odavno prevršilo svaku mjeru i bezobraznicima bi valjalo stati u kraj. Kako, to niko nije znao. Čuveni II D razred. Brojao je tridesetak učenika od kojih je bar polovina spadala u stalne posjetioce Katakombe. Zidovi su bili oblijepljeni slikama golih žena što je u ono doba bio znak "zrelosti" i naprednog kursa adolescenata. Htjeli smo biti u trendu vremena, bar malo, jer na Zapadu se otišlo mnogo dalje i tamo odavno caruju teške droge i

grupni seks što je za nas još uvijek bilo samo u sferi fantazije. Ples u polutami, (koji se odvijao samo u početku i bio tek tragikomičan povod za kontakt) osvijetljen tek jednom crvenom sijalicom bio je sam po sebi nešto posve "prevaziđeno". Zato je napravljen svojevrstan izum koji je skraćivao vrijeme predigre i upućivao na stvarne namjere plesača. Naime, prespajanjem električnih kablova stvorena je svojevrсна "zamka" za svakog onoga ko nije znao svrhu i smisao plesa. Jer, kada bi sijalica svjetlila gramofon nije mogao raditi a ako bi radio sijalica ne bi mogla pa su plesači bili u potpunoj tami što se ionako "jedva čekalo". Tako je svaka djevojka unaprijed znala šta će je "snaći" ako pristane na ples, izgovora nije bilo niti je bio moguć. Bez ikakvog pretjerivanja u izrazu u malom srednjoškolskom gnijezdu na djelu bijaše "ljubavni komunizam". Sami ples je bio smiješan jer se radilo o pukom okretanju u krug zagrljenih parova koji bi se redovito pretvarao u peting. U kasnijoj fazi ljubavnog dozrijevanja muzika se uopšte nije ni puštala niti se svjetlo palilo i parovi bi dolazili i samo pronašli mjesto u tami. Većina mladića i djevojaka bila je još uvijek nevina mada se nemali broj muškaraca hvalio seksom sa bar polovinom posjetiteljki. Ipak, važio je puni "komunizam" i svako je mogao prići svakome. Odbijanje nije smatrano sramotom a često se dešavalo da neko zgrabi "tuđu" curu koja bi sticajem nesretnih okolnosti "popustila". Nije se smatralo strašnom prevarom, tim prije jer je uvijek bilo nekoliko slobodnih djevojaka koje su stajale "na raspolaganju". One nisu smatrane kurvama i poštovane su kao i ostale cure. Funkcionisali smo kao mala, jedinstvena komuna i bili ponosni na to. "Svi za jednog, jedan za sve" – uzviknuo bi Haris, ponosno naglašavajući našu solidarnost. Najveće spadalo i neumorni šaljivdžija Niko imao je najveći uspjeh kod žena. Čičkave kose i zaraznog osmjeha, uporan do besvjesti on nije trpio nikakvo odbijanje. I uspjevalo mu je.

Alen, Anerka, Zijada, Milanka, Salko, Nikola, Izet... samo su neka od imena stalnih posjetilaca koji su dolazili u Katakombu vođeni snagom mlade krvi koja se budila i jačala u tmurnim Stolačkim noćima.

Upravo tu sam doživio svoju prvu veliku ljubav. Tačnije, prema Milanki sam osjetio po prvi put nešto što bi se moglo nazvati ljubavlju, no, kako se naklonost rodila još u osnovnoj školi ne znam mogu li je nazvati baš "pravom".

Zvala se Zekira. Plave, kratko ošišane kose i toplih, smeđih očiju plavila je oko sebe dah nečeg drugačijeg što nisam mogao odrediti ali je bilo jasno nekako samo po sebi. Hodala je lagano i zamišljeno, vrlo malo govorila i voljela šutnju. Njen bezglasni govor toplom razmjenom pogleda bio je i nježan i iskren.

Počelo je kad sam je zamolio za ples jedne hladne, jesenje noći, na samom početku prilikom svečanog otvaranja Katakombe. Prihvatila je nimalo se ne dvoumeći. Sjećam se kako sam bacio pogled na rijeku osjećajući opojni miris Zekirine kose, prizivajući negdje daleko u sebi pokošeno sijeno i mlado klasje sa obala djetinjstva. Slaba svjetlost se u jednom trenu zaustavila na listovima bršljana, stari zid je oživio, moja noć, noć nježnosti. Listovi su izgledali kao pozlaćeni, usnuli u sjajnoj tišini, u toplini bez odjeka. Dvadeset četiri godine kasnije na istom mjestu susreo sam Malisu, u podnožju male kućice gdje se zavoj stepenica strmo obarao ka maloj plaži. Jedna unutra a druga vani a opet obje u meni, možda je to bila razdaljina koja je razdvajala ono nejasno u meni. Jer svaka je ljubav neponovljiva i različita od svake druge. Dvadeset četiri duge godine. Mala kućica je još na starom mjestu i možda se sa zelenim puzavicama na trošnom kamenju uspinju i neodsanjeni snovi, nade, davne želje. Kućica šuti i priča i oboje je jednako neobjašnjivo. Ono neiskazano i ono otkriveno, oboje umotano u neprozirni veo života. Jer, iako se sve na ovom svijetu kreće i raspliće u tom kretanju na njemu ipak ne gledamo nijednu stvar pri punoj svjetlosti. Možda zato i vrijedi živjeti.

I zanos trenutka i čal bola uvijek su nedorečeni i pišem ovo jer bi volio znati kako čovjek biva obuzet nekom ženom tako snažno samo na osnovu jednog slučajnog susreta.

Mora da je prepoznavanje sličnosti duša tako jedinstveno i snažno da udara neponovljiv pečat na srce i zatvara vrata duše odmah nakon što su se otvorila. Dante je Beatricu vidio samo jednom a nosio je u srcu cijeli život. Podsticala ga je, nadahnjivala, uobličavala njegove stvaralačke groznice dajući im smisleni tok. Ipak, svoju muzu sam vidio nekoliko puta a dolazila je i na kafu kod mene kući.

U Katakombi se osjetio oštar miris starih gunjeva i ćebadi i godio bi mi, naročito dok bi kiša padala, kada bi pogled sjetno lutao rijekom.

Listovi bršljana bili su isti, 24 godine kasnije kada sam uhvatio zlatni odsjaj na vodi dok je sunce zalazilo. Vatrene kugla je zamirala, nestajala u ružičastom sutonu i vrijeme je doseglo prvu i posljednju, na maloj obali pored trošne kućice spojile su se dvije žene. Dvije ljubavi, prva i posljednja. Kažem "posljednja" iako to nije sigurno i nikada se ne može znati. Ima u svakom sjećanju nešto nevjerno, nestalno i nepouzđano čak i kada je uspomena jaka a slike jasne i nepobitne. Zekira i ja smo se voljeli na "naš način", strasno i nekako lagodno istovremeno, gotovo neobavezujuće i otuđeni jedno od drugog. Izvan našeg malog raja kao da ništa nije postojalo, nisam je čekao poslije škole niti pratio kući. Stranci na ulici, formalni poznanici i čudno, odgovaralo je i meni i njoj. Nije se dakle radilo o "zabavljanju". Čak i tada, u groznicama rane mladosti izraz mi je bio neobično smiješan iako podrugljivo tačan. Jer je tamnom dobu (koje neki zovu "modernim") ljubav i zaista postala zabavom a žena predmetom. Tada nisam tako razmišljao. O našem odnosu Zekira i ja nikada nismo razgovarali, oboje zadovoljni u svijetu koji smo izgradili i koji je bio samo naš. Zekira je bila Fočanka, tačnije iz nekog sela u blizini Foče i došla je ovamo upisati srednju tekstilnu školu. Dvadeset četiri duge godine između dvije ljubavi, dvije žene. Ne vezuje ih ništa sem sudbine, mala kućica pored vode i listovi bršljana na starom zidu, vatrene kugla u ružičastom sutonu, bol i sjeta. Stara kućica je odavno napuštena ali zelene puzavice bršljana i dalje stoje isprepletene kao da hoće još uvijek zaviriti u malu sobu, radoznalo i urotnički. Zavjerenički osmotriti okrugli mir samoće koja je neuništiva jer ostaje poslije svega. Zeleni špijuni, svjedoci nade i slabosti, ljubavi.

Trideset godina je prošlo i ništa nisam zaboravio i ne znam da li se opirem zaboravu ili zaborav naprosto ne dolazi do mene, ne dotiče me. Sunčeva lopta je gorjela na dalekom horizontu i rasute sjene su se sakupile, postale jedno dok sam sjedio u hladu stare smokve gledajući ljepoticu na pustoj obali. Dvadeset četiri godine poslije Zekire. Velika čarolija vremena je sastavila dvije žene, spojila ih, sjedinila na istom mjestu. Čudno, nisam se sjećao prve dok sam promatrao posljednju, nisam mislio ni na šta obuzet sjetom što je nahrupila iz zlatnog odsjaja. Zrake su se zaustavile na glatkoj koži, mir, toplina što boli i pjesma zrikavaca, bio je to moj dan, dan velikog samozaborava pored rijeke. Sve u nekoliko metara prostora koji me obuhvatio cijelog i ne mogu izbjeći kao što se moram sjećati, sada kada od toga koristi nema nikome.

Sve velike stvari u životu se dese kada se najmanje nadamo, pogotovu ljubav koja je uvijek neočekivana, naročito ako je najveća.

"Sresti ću te u ponoć", to je bila naša omiljena pjesma u Katakombi, toliko da bi se ponekad samo ona cijelu noć vrtila na gramofonu. Engleski sastav, ime sam zaboravio ali pjesmu još pamtim i uvijek me podsjeti na Zekiru i tmurne jesenje noći kada je zagrljaj bio sve, početak i kraj. Ljupka kućica u kojoj su se nekad prali gunjevi i bojila debela ćebad odavno je izgubila svrhu i staru namjenu, prepuštena zubu vremena.

Krug. Jer ono što ima početak ima i kraj, promjena i propadanje jesu u osnovi ovoga svijeta. Zato je Imam Ali rekao kako je "neznanje pouzdati se u ovaj svijet i pored onog što vidiš od njega".

Vidiš promjenu i nestalnost, varljivost ovoga i zato je neznanje pouzdati se u njega. Da bi se vidjela promjenjivost svijeta ne treba nikakvo znanje, ona je vidljiva svakom i u svakom trenu. Ali ako je srce mrtvo a duša luta u tegobnom snu teško je biti svjestan prolaznosti.

Misao je ispravna ali ne može zaživjeti usljed pogrešnog načina života i upravo zato većina ljudi i djeluje i radi kao da će vječno živjeti. I upravo zato se pouzdaju u ovaj svijet jer je ovo vrijeme doba neznanja. Znalac je oprezan spram svijeta ovoga jer zna njegove opasnosti i zamke, promjene njegovih stanja. Jer, kao što reče Imam Ali "ako mu je jedna strana ugodna, druga je gorka". No, čovjek bi bez silaska na ovu zemlju bio beskrajno siromašniji, ovdje je mjesto gdje se širi opseg svijesti i stječe znanje za budućnost. U tome je tajna naše raspetosti između aktualne životinje i potencijalnog anđela u nama, oboje se bori za prevlast nad ljudskim srcem. Ibn – Arebi divno primjećuje kako čovjek po Kur'anu nije dužan tražiti uvećanje bilo čega sem znanja ("Bože, ti znanje moje uvećaj" – Kur'an).

A znanje nije u mnoštvu činjenica nego u glačanju srca. Srce se pak, glača spominjanjem Boga (zikir).

Zekirino ime ukazuje na Spominjanje Boga, nastalo je od riječi "zikr" i izvorno glasi Zakira. U to doba nismo Ga spominjali ni ona ni ja, ali u svemu je znak jer pokret nijednog stvorenja nije bez svrhe i valja nam otkrivati šta pojedini išareti govore.

Možda je prva žena u mom životu, "ona koja spominje Boga" najavila moje kasnije zanimanje za sufizam, ko zna? No, i posljednja krije znak i poruku. Njeno ime, Malisa sadrži u sebi imetak i Isusa (MAL+ISA). No, kako riječ "mal" izvorno nači "mjesto osame" njeno ime bi se moglo prevesti kao "osamljenost sa Isusom", zajedništvo s njim. Od spominjanja Boga do Isusa, u tome je cijeli put Svete osame.

Naravno, u ovom (tamnom) dobu "znanost išareta" je gotovo posve izgubljeno ali uvijek vrijedi pokušati i u svakom dobu postoji spuštено užе između neba i zemlje, Pol svijeta koji je njegov centar i osovina.

"Svi se čvrsto Božjeg užeta držite i nikako se ne razjedinjujte" – kaže nam Kur'an govoreći da u svakom vremenu postoji jedan od Dvanaest Svetih Imama koji je užе između neba i zemlje koje treba dohvatiti i za koje se treba držati. Njime se treba uspinjati a sem Istine nema ništa drugo osim zablude.

Jedanput je Ibn – Arebi rekao kako "nijedno ljudsko biće nije voljelo ništa osim Boga". Sve drugo što volimo jesu koprene pred ljepotom Jedinoga, velovi na licu Zaručnice. Od topline i ljubavi što dolazi od Lica dahovi dotiču velove i uspavanim dušama se pričinja samo veo, oni ne vide dalje. Zato se obogotvoruju i prihvataju oblici i forme prolaznog svijeta. Ali u najdubljoj svojoj biti svako voli jedino Boga. Nestrpljivost i neznanje, nemar i strasti, to nas odvraća od Izvora pa nam se pričinja da volimo nešto drugo. Žudnju za Najdaljim ne utažuje ništa zemaljsko u svijetu formi i oblika niti se iko može smiriti i ospokojiti u ljubavi spram bezbrojnih zastora. Jer, njih treba podizati a ne voljeti, otklanjati ih a ne vezati se za njih. Neko je dvadeseti vijek nazvao "vijekom anksioznosti". Ovo je potpuno logično usljed stravične usamljenosti i metafizičke tjeskobe "modernog" čovjeka koji je iz svog života prognao duhovnost koju nikakav tehnološki napredak ne može nadomjestiti. Čovjek stremi Bogu, svako biće nosi žudnju da se vrati svome Izvoru. U svima nama je odjek "nebeskog saveza" kada su duše priznale Jednost Božju. U ovome vremenu slabo se sjećamo, ali zavjet živi u nama i nikakve prolane forme uz koje se tako strašno priljubljujemo ne mogu poništiti njegovu snagu.

Između Zekire i Malise.

Nedavno sam posjetio oronulu kućicu. Vrata polomljena, daske na podu takođe polomljene, ostatak jednog kauča prevrnut naopako. Sve tako prljavo i prašnjavo i ništa ne podsjeća na dvije žene koje sam volio.

Ali svakoga ko ima hrabrosti zapitati se, svakako upućuje na stravičnu moć prolaznosti i promjene. Takvih je malo. Baš kao i onih koji istinski spominju Boga u Svetoj osami prihvatajući ovaj svijet uprkos svemu što on sa sobom nosi.

MELAMIJA

Priča se kako je jednom šejh Mustafa Žujo sjedio Podgradom u kahvani i pio kahvu sa Avdagom Šarcem, pobožnjakom i uglednim trgovcem tog vremena. Sunce se visoko diglo i čuo se tihi cvrkut ptica, šutjeli su neko vrijeme.

“Ama...hodža Mujo” otpoče pomalo bojažljivo Avdaga, “klanjam svaki vakat i ne propuštam, u džamiji sam redovno, ali vidim da me ljudi baš i ne poštuju”.

“Jah” dodade nekako naglo, boreći se u sebi i možda ni sam ne znajući šta je bolje, šutnja ili hodžin savjet. A Mustafa je šutio. Iznenada se okrenu i reče: “Skini ćulah sa sebe, obrij bradu i ostavi hajdariju. Zatim uzmi tri jaja pa ih razbij i prolj sebi na glavu. Tako kreni u čaršiju pa ćemo vidjeti ako Bog da.”

Avdaga se nehotice uplaši i poboja za svoj ugled. No kako je šejh Žujo po pričama imao evlijansku mertebu, odluči ga poslušati.

Narednih nekoliko dana se borio sa sobom i onda se nešto u njemu prelomi. Poslušat ću, pa šta god bude, pomisli nejasno.

Kada je naredno jutro osvanulo, uze tri jaja i to MUČKA, kako mu je šejh rekao te ih razbi na svoju glavu. Tako krenu iz Uzimovićke mahale prema čaršiji. Pokvarena jaja su zaudarala i žuta tečnost se razlijevala po licu. Nije nosio ćulah ni hajdariju a i bradu bijaše obrijao. Kako je odmicao u hodu ulicama počeo odzvanjati pakosni smijeh i pljeskanje ruku. Pokušao je ne obazirati se. Hodao je tako do Podgradske ćuprije a onda se vratio. Nekoliko dječaka baci kamenice za njim a začuđene žene iza prozora kuća su se hvatale za glavu i zlosutno otpuhivale očito misleći kako je bogati trgovac i ugledni pobožnjak skrenuo s uma.

Kada se vatio kući čitav dan je preležao kao u bunilu. Mislio je. Kud najednom nestaje ugled i čast i šta se to zbiva sa mnom, jesam li zaista skrenuo s pameti. Noć mu je bila još teža. Kiša je počela da sipi i kapi su udarali u oluke a san neće na oči.

Brižna supruga Fatima je dvaput ulazila s lampom u ruci brižljivo zagledajući slabo osvijetljen ćošak ponad Avdaginog uzglavlja, vrativši se bez riječi.

Konačno je svanuo dan. Stavio je ćulah ponovo na glavu i obukao hajdariju kao da se ništa nije desilo i kao da je jučerašnji dan bio samo noćna mora. Žurio je Mustafi. Šejh je sjedio u avliji zagledan u plavetnilo na horizontu. Lupivši lagano dva puta halkom na vrata Avdaga kao da se probudi iz dugog sna.

Nakon što uzvрати selam šejh reče bez ikakvog uvoda: “Jesi li sad shvatio da ljudima ne značiš ništa i da su poštovali ono što predstavljáš a ne tebe !!! Niko nije bio pošteđen ogovaranja , nisu bili ni Božiji poslanici”

Avdaga klimnu glavnom nemoćno slegnuvši ramenima i zagledavši se u smokvu pored sebe.

“Najveće iskušenje je ako te ljudi smatraju boljim nego što jesi, bolje je da te smatraju gorim” – nastavi šejh. “Čistiš se iznutra a oni ti ogovaranjem dodaju dobra dijela”

“I znaj svijetu niko ugodio nije”

Šejh Mustafa pogleda u zemlju i ode bez riječi.

SLIKA - NIŠAN MUSTAFE ŽUJE